



Tiesiskā analīze

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšana (Uzņemšanas nosacījumu direktīva 2013/33/ES)



*EASO profesionālās attīstības
sērija tiesu un tribunālu pārstāvjiem*

2020



EASO profesionālās attīstības materiāli ir izstrādāti sadarbībā ar tiesu un tribunālu pārstāvjiem un cita starpā pievēršas šādiem tematiem:

- Kvalifikācijas direktīvas (2011/95/ES) 15. panta c) punkts (2014. gads),
- Vispārīga informācija tiesām un tribunāliem par kopējo Eiropas patvēruma sistēmu (2016. gads),
- Pierādījumu un ticamības izvērtējums kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā (2018. gads),
- Patvēruma procedūras un *neizraidīšanas* princips (2018. gads),
- Izcelsmes valsts informācija (2018. gads),
- Starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēju aizturēšana kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā (2019. gads),
- Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšana (Uzņemšanas apstākļu Direktīva 2013/33/ES) (2020. gads),
- Izslēgšana: Kvalifikācijas direktīvas (2011/95/ES) 12. un 17. pants (2020. gads, 2. izdevums),
- Neaizsargātība starptautiskās aizsardzības pieteikumu kontekstā (2021. gads),
- Starptautiskās aizsardzības izbeigšana (2021. gads, 2. izdevums),
- Kvalificēšana starptautiskās aizsardzības saņemšanai, (2022. gads, 2. izdevums).

Profesionālās attīstības sērija ietver juridisko analīzi, norādījumus lektoriem, kuri nodrošina juridisko tālākizglītību, un judikatūras apkopojumus par katru apskatīto tēmu papildus izcelsmes valsts informācijai, kas ietver praktiskus norādījumus tiesām un judikatūras apkopojumu. Visi materiāli ir sagatavoti angļu valodā. Vairāk informācijas par publikācijām, tostarp par tulkojumu dažādās valodās pieejamību skatiet vietnē <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/courts-and-tribunals>.



Tiesiskā analīze

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšana (Uzņemšanas nosacījumu direktīva 2013/33/ES)

*EASO profesionālās attīstības sērija
tiesu un tribunālu pārstāvjiem*

2020

Atruna

Kompetentās valsts iestādes nav pārbaudījušas šā tulkojuma kvalitāti. Ja konstatējat, ka tulkojums neatbilst attiecīgajai terminoloģijai valsts līmenī, aicinām sazināties ar [EUAA](#).

Manuskripts pabeigts 2020. gada aprīlī.

Ne Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (*EASO*), ne personas, kas rīkojas *EASO* vārdā, neatbild par to, kā tiek izmantota šajā publikācijā iekļautā informācija.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022

Vāka ilustrācija: *baldyrgan* © *Shutterstock*

Vāka foto: *Vladstudioraw*, © *iStock*, 2016. gada 27. augusts

Print ISBN 978-92-9487-117-6 doi:10.2847/293103 BZ-04-19-298-LV-C

PDF ISBN 978-92-9487-121-3 doi:10.2847/231 BZ-04-19-298-LV-N

© Eiropas Patvēruma atbalsta birojs, 2022

Atļauts reproducēt, norādot avotu.

Lai varētu izmantot vai reproducēt fotoattēlus vai citus materiālus, uz ko *EASO* nav autortiesību, atļauja jāprasa tieši autortiesību īpašniekam.

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (*EASO*) ir Eiropas Savienības aģentūra, kurai ir būtiska nozīme Kopējās Eiropas patvēruma sistēmas (KEPS) konkrētā attīstībā. Tas tika izveidots ar mērķi stiprināt praktisko sadarbību patvēruma jomā un palīdzēt dalībvalstīm pildīt to Eiropas līmeņa un starptautiskos pienākumus – aizsargāt cilvēkus, kuriem tas ir vajadzīgs.

EASO dibināšanas regulas ⁽¹⁾ 6. pantā ir norādīts, ka birojs izveido un izstrādā mācību moduļus un rīkus, kas pieejami dalībvalstu tiesu un tribunālu pārstāvjiem. Tādēļ *EASO* izmanto akadēmisko iestāžu un citu attiecīgo organizāciju pieredzi un ņem vērā pastāvošo ES sadarbību minētajā jomā, pilnībā ievērojot valstu tiesu un tribunālu neatkarību.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 439/2010 (2010. gada 19. maijs), ar ko izveido Eiropas Patvēruma atbalsta biroju (OV L 132, 29.5.2010., 11. lpp.).

Līdzstrādnieki

Saturu izstrādāja darba grupa, kurā līdzdarbojās tiesneši **Aikaterini Koutsopoulou** (Grieķija, darba grupas līdzkoordinatore), **Marie-Cécile Moulin-Zys** (Francija, darba grupas līdzkoordinatore), **Ute Blum-Idehen** (Vācija) un **Otto P. G. Vos** (Nīderlande); tiesas juridiskie palīgi **Thomas Gruber** un **Katharina Pernsteiner** (Austrija) un **Marina Pier** (Nīderlande); un **Samuel Boutruche**, Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos (*UNHCR*) tiesu iesaistes koordinators. Īpaša pateicība tiek izteikta *UNHCR* sadarbības koordinatoram **Jeff Walsh** par viņa vērtīgo ieguldījumu visā izstrādes procesā.

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (*EASO*) darba grupas locekļus šim nolūkam uzaicināja atbilstoši C pielikumā izklāstītajai metodikai. Darba grupas locekļu iesaistīšana notika saskaņā ar shēmu, par kuru *EASO* vienojās ar *EASO* tiesu un tribunālu pārstāvju tīkla dalībniekiem, tostarp ar Starptautiskās bēgļu un migrācijas tiesnešu asociācijas (*IARMJ*) un Eiropas Administratīvo tiesnešu asociācijas pārstāvjiem.

Pati darba grupa trīs reizes tikās 2019. gada martā, jūnijā un oktobrī *EASO* galvenajā mītnē Valletā, Maltā. Augustā notika atsevišķa darba grupas koordinātoru sanāksme.

Piezīmes par diskusiju projektu tika saņemtas no *EASO* tiesu un tribunālu tīkla dalībniekiem, proti, no tiesnešiem **Jacek Chlebny** (Polija), **Ildiko Figula** (Ungārija), **Concepción Mónica Montero Elena** (Spānija) un **Boštjan Zalar** (Slovēnija – *IARMJ-Europe* priekšsēdētājs). Piezīmes tika saņemtas arī no *EASO* Konsultatīvā foruma locekļiem, proti, no Eiropas Padomes bēgļu un izsūtīto personu jautājumos (*ECRE*), Nīderlandes Bēgļu padomes, Sarkanā Krusta ES biroja un *Accem*. Atbilstoši *EASO* dibināšanas regulai iesniegt piezīmes par tiesiskās analīzes projektu tika lūgts arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos, un viņš to pienācīgi izdarīja.

Piezīmes par projektu tika saņemtas arī no Eiropas Savienības Tiesas tiesneša **Lars Bay Larsen** personiski.

Tiesiskā analīze tiks atjaunināta saskaņā ar C pielikumā izklāstīto metodiku.

Priekšvārds

Šis tiesām paredzētās analīzes mērķis ir nodot tiesu un tribunālu pārstāvju rīcībā praktisku rīku, kas ļauj izprast **Uzņemšanas nosacījumu direktīvā (pārstrādāta redakcija) 2013/33/ES** iekļautos noteikumus, kuru mērķis ir nodrošināt konvergenci visās ES dalībvalstīs, nosakot kopīgus standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai.

Tiesiskā analīze pirmām kārtām paredzēta ES dalībvalstu tiesu un tribunālu pārstāvjiem, kuri izskata pārsūdzības vai pārskata lēmumus, kas pieņemti attiecībā uz jautājumiem par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanu. Tiek pieņemts, ka lasītājs pārzina starptautiskās aizsardzības tiesības, kas īstenotas kopējā Eiropas patvēruma sistēmā, un valstu tiesību aktus un praksi attiecībā uz starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanu attiecīgā lasītāja jurisdikcijas dalībvalstī. Tomēr šis rīks ir paredzēts, lai to varētu izmantot gan tie, kuriem ir neliela iepriekšējas iztiesāšanas pieredze šajā jomā vai tās vispār nav, gan tie, kuriem ir pieredze vai kuri ir specializēti tiesneši attiecīgajā jomā.

Tiesisko analīzi papildina pielikums, kurā uzskaitīti attiecīgie noteikumi, un lēmumu pieņemšanas shēma, kas paredzēta kā ātra rokasgrāmata par jautājumiem, kas saistīti ar uzņemšanu. To papildina arī Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras apkopojums, kā arī attiecīgā gadījumā valstu judikatūra. Atsauces ir norādītas analīzes pamattekstā. Šis judikatūras apkopojums nav plānots un arī nevar būt visaptverošs, un lasītājs vienmēr tiek mudināts meklēt visjaunākos un būtiskākos materiālus saistībā ar uzņemšanas lietām.

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšana ir tiesību joma, kas strauji attīstās, un ir paredzēts, ka šī analīze tiks regulāri atjaunināta, tāpat kā pārējās tiesiskās analīzes *EASO* sērijās.

Saturs

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs	3
Līdzstrādnieki	4
Priekšvārds	5
Saīsinājumu saraksts	10
1. Ievads	12
1.1. UND (pārstrādāta redakcija) pieņemšana	12
1.2. UND (pārstrādāta redakcija) struktūra	13
1.3. UND (pārstrādāta redakcija) mērķis	14
1.4. Dalībvalstis, kurām ir saistoša UND un tās pārstrādātā redakcija	16
1.5. Eiropas Komisijas 2016. gada priekšlikums pārstrādāt UND (pārstrādāta redakcija)	17
1.6. UND (pārstrādāta redakcija) un citu tiesību avotu savstarpējā saistība	18
1.6.1. ES avoti	18
1.6.2. Bēgļu konvencija, Protokols par bēgļu statusu un Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos loma	20
1.6.3. Citas starptautisko tiesību normas	21
2. Darbības joma	23
2.1. Materiālā darbības joma	23
2.2. Teritoriālā darbības joma	28
2.3. Situācijas, kurās UND (pārstrādāta redakcija) nav piemērojama	28
3. Pamatprincipi un definīcijas	29
3.1. Atbilstošs un cilvēka cienīgs dzīves līmenis	29
3.2. Neaizsargātības un īpašu uzņemšanas vajadzību jēdzieni	31
3.3. Neaizsargātības novērtēšana	34
3.4. Nepilngadīgie ar un bez pavadības	34
3.5. Bērna intereses	35
3.6. Interesu novērtējums – nepilngadīgie un ģimenes vienotība	37
4. Dzīvesvieta un pārvietošanās brīvība	40
4.1. Brīva pārvietošanās uzņēmējvalsts teritorijā	40
4.2. Noteiktais apgabals	41
4.3. Dzīvesvieta	41
4.4. Pagaidu atļauja atstāt dzīvesvietu	43
4.5. Materiālo uzņemšanas nosacījumu, kas atkarīgi no faktiskās dzīvesvietas, nodrošināšana	44
5. Nemateriālie uzņemšanas nosacījumi	45
5.1. Tiesību normas, noteikumi un darbības joma	45
5.2. Izglītošana un skološana	46
5.2.1. Ievads: nepilngadīgo tiesības uz izglītību	46
5.2.2. Tiesības uz izglītību UND (pārstrādāta redakcija)	46

5.3.	Nodarbinātība un piekļuve darba tirgum	48
5.3.1.	Vispārīgie principi attiecībā uz piekļuvi darba tirgum	48
5.3.1.1.	Piekļuve darba tirgum ne vēlāk kā deviņus mēnešus pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas	48
5.3.1.2.	Mazāk labvēlīga attieksme: UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 2. punkts	49
5.3.1.3.	Papildu apsvērumi	49
5.3.2.	Profesionālās apmācības	50
5.4.	Veselības aprūpe	50
5.4.1.	Medicīniskās pārbaudes tvērums	51
5.4.2.	Veselības aprūpes pieejamība	52
5.4.3.	Finansiāls ieguldījums veselības aprūpē	52
6.	Uzņemšanas materiālie nosacījumi – UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punkts	53
6.1.	Tiesību normas, termins un darbības joma	53
6.2.	Obligātie noteikumi	54
6.3.	Fakultatīvie noteikumi	55
6.4.	Pozitīvs pienākums	55
6.5.	Informācijas pamats un juridiskie kritēriji uzņemšanas materiālo nosacījumu pārkāpumu novērtēšanai	57
6.6.	“Smaguma pakāpes” novērtēšana atkarībā no visiem lietas apstākļiem	58
6.7.	Mājoklis	60
6.7.1.	Mājokļa veidi	60
6.7.2.	Vispārējie principi attiecībā uz mājokļiem	61
6.7.2.1.	Ja dalībvalsts mājokli nodrošina vienīgi natūrā	61
6.7.2.2.	Ja mājokli nenodrošina natūrā vai nodrošina ne tikai natūrā .	63
6.7.2.3.	“Ģimenes vienotība” un “ģimenes dzīve” mājokļa aspektā	63
6.7.2.4.	“Sazināšanās” un “piekļuve”	64
6.7.3.	Mājokļi Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā	64
6.7.4.	Atšķirīga kārtība	66
6.8.	Pārtika	66
6.9.	Apģērbs	67
6.10.	Finansiāls pabalsts, taloni un dienasnauda	67
6.11.	Mazāk labvēlīga attieksme	69
6.12.	Nosacījums par “pietiekamiem līdzekļiem”, lai nodrošinātu uzņemšanas materiālos nosacījumus un veselības aprūpi	70
7.	Uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšana un atteikšana – UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants	72
7.1.	Ievads	72
7.2.	Pasliktināšanas un atteikšanas pamatojumi	74
7.2.1.	Atteikšanās no vietas un ziņošanas pienākumu neizpilde	74
7.2.2.	Turpmākais pieteikums	74
7.2.3.	Starptautiskās aizsardzības pieteikuma neiesniegšana pēc iespējas ātrāk	75

7.2.4.	Finanšu resursu slēpšana	75
7.2.5.	Nopietni izmitināšanas centru noteikumu pārkāpumi / nopietni vardarbīga rīcība	75
7.3.	Lēmumu standarti	80
8.	Aizturēšana	81
9.	Procesuālās garantijas un tiesības pārsūdzēt	83
9.1.	Ievads	85
9.2.	Pieļauve uzņemšanas nosacījumiem – procesuālās garantijas	85
9.2.1.	Par pienākumu informēt pieteikuma iesniedzēju	85
9.2.1.1.	Piecpadsmit dienu laikā pēc pieteikuma iesniegšanas	85
9.2.1.2.	Rakstiski sniegta informācija pieteikuma iesniedzējam saprotamā valodā	86
9.2.2.	Pienākums izsniegt pieteikuma iesniedzējam dokumentu, kas saistīts ar viņa statusu	87
9.3.	Īpašas procesuālās garantijas mazāk aizsargātām personām	88
9.3.1.	Personu ar īpašām vajadzībām identifikācija	88
9.3.2.	Garantijas attiecībā uz neaizsargātības novērtējuma laiku un uzraudzību	89
9.3.3.	Procesuālās garantijas nepilngadīgajiem	91
9.4.	Pārsūdzības tiesību apjoms saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 26. pantu .	91
9.4.1.	Lēmumi par pabalstu piešķiršanu, atsaukšanu vai samazināšanu	91
9.4.2.	Lēmumi, kas pieņemti saskaņā ar UND (pārstrādātā redakcija) 7. pantu par “Uzturēšanās un pārvietošanās brīvību”	92
9.5.	Pārsūdzības nosacījumi	92
9.5.1.	“Faktiskā un juridiskā pārskatīšana” no UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. punkta	92
9.5.2.	“Uzklausīšana tiesu iestādē” no UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. un 2. punkta	93
9.6.	UND 26. panta 1. punkts un dalībvalstu procesuālā autonomija	93
9.7.	Bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība	94
9.7.1.	Bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība, kas piešķirta “pēc pieprasījuma”	94
9.7.2.	Kā ir jāpiešķir bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība?	94
9.7.2.1.	“Līdzekļu pārbaude”	95
9.7.2.2.	“Īpaši paredzēts, lai sniegtu palīdzību pieteikuma iesniedzējiem un tos pārstāvētu”	95
9.7.2.3.	“Izredžu pārbaude”	96
A pielikums.	Attiecīgie starptautiskie noteikumi	97
B pielikums.	Lēmumu pieņemšanas shēma	109
C pielikums.	Metodika	111
D pielikums.	Bibliogrāfija	118

Saīsinājumu saraksts

<i>AIDA</i>	Patvēruma informācijas datubāze
Bēgļu konvencija	1951. gada Konvencija par bēgļu statusu, kas grozīta ar 1967. gada Protokolu
<i>CRC</i>	ANO Bērnu tiesību konvencija
Dublinas II regula	Padomes Regula (EK) Nr. 343/2003 (2003. gada 18. februāris), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts pilsoņa patvēruma pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm
Dublinas III regula	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 604/2013 (2013. gada 26. jūnijs), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (pārstrādāta redakcija)
<i>EASO</i>	Eiropas Patvēruma atbalsta birojs
<i>ECRE</i>	Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ECTK	Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
<i>EJTN</i>	Eiropas Tiesiskās apmācības tīkls
<i>ELENA</i>	Eiropas Juridiskais tīkls patvēruma jomā
ES Harta	Eiropas Savienības Pamattiesību harta
EST	Eiropas Savienības Tiesa
<i>FRA</i>	Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra
<i>IARMJ</i>	Starptautiskā bēgļu un migrācijas tiesnešu asociācija
<i>ICCPR</i>	Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām
<i>ICESCR</i>	Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām
KD	Padomes Direktīva 2004/83/EK (2004. gada 29. aprīlis) par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu (“Kvalificēšanas direktīva”)

KD (pārstrādāta redakcija)	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/95/ES (2011. gada 13. decembris) par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu (pārstrādāta redakcija)
KEPS	Kopējā Eiropas patvēruma sistēma
LES	Līgums par Eiropas Savienību
LESD	Līgums par Eiropas Savienības darbību
NVO	Nevalstiska organizācija
PPD	Padomes Direktīva 2005/85/EK (2005. gada 1. decembris) par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām, ar kurām piešķir un atņem bēgļa statusu (“Patvēruma procedūru direktīva”)
PPD (pārstrādāta redakcija)	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES (2013. gada 26. jūnijs) par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta redakcija)
UND	Padomes Direktīva 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (“Uzņemšanas nosacījumu direktīva”)
UND (pārstrādāta redakcija)	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija)
UNHCR	Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos

1. Ievads

1.1. UND (pārstrādāta redakcija) pieņemšana

Kā paziņots **patvēruma politikas plānā** ⁽²⁾, Eiropas Komisija 2008. gada 9. decembrī iesniedza priekšlikumu grozījumiem Padomes Direktīvā 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (turpmāk “sākotnējā UND”) ⁽³⁾.

Priekšlikums tika sagatavots, pamatojoties uz novērtējuma ziņojumu par direktīvas piemērošanu ⁽⁴⁾, kurā konstatētas vairākas nepilnības dalībvalstu tiesību aktos un politikā. Sākotnējā UND ne vienmēr nodrošināja pienācīgus standartus patvēruma meklētāju pieteikumu izskatīšanā, jo īpaši attiecībā uz a) piekļuvi darba tirgum, b) garantijām attiecībā uz uzņemšanas materiālo nosacījumu līmeni un veidu, c) mazāk aizsargātu personu vajadzībām, d) aizturēšanu un e) direktīvas piemērošanas jomu. Turklāt tika atzīts, ka atšķirīgi standarti attiekmē pret neaizsargātiem patvēruma meklētājiem un neaizsargātiem savas valsts pilsoņiem var radīt diskrimināciju. Saskaņotā uzņemšanas nosacījumu neesamība var palielināt patvēruma meklētāju sekundāro pārvietošanos, kas savukārt rada nesamērīgu slogu valstu pārvaldes iestādēm un pašiem patvēruma meklētājiem.

Lielākā daļa ierosināto grozījumu tika pieņemti ar Eiropas Parlamenta 2009. gada 7. maija nostāju ⁽⁵⁾. Pēc tam Komisija iesniedza grozītu priekšlikumu, lai veicinātu darbu, veidojot patiešām kopēju Eiropas patvēruma sistēmu (KEPS), kā paredzēts **Tamperes Eiropadomes 1999. gada secinājumos**.

2008. gada priekšlikums un grozītais priekšlikums bija daļa no tiesību aktu kopuma patvēruma jomā, kura mērķis bija līdz 2012. gadam izveidot KEPS. Šis tiesību aktu kopums bija saskaņots ar 2008. gada 16. oktobrī pieņemto **Eiropas Imigrācijas un patvēruma paktu** ⁽⁶⁾, kurā atkārtoti apstiprināti **Hāgas programmas** ⁽⁷⁾ mērķi un pausts aicinājums Eiropas Komisijai iesniegt priekšlikumus, lai vēlākais līdz 2012. gadam izstrādātu vienotu patvēruma procedūru, kas ietvertu kopīgas garantijas. Tāpat arī **Stokholmas programmā** ⁽⁸⁾, ko Eiropadome pieņēma 2009. gada 10. un 11. decembra sanāksmē, tika uzsvērtā nepieciešamība līdz 2012. gadam izveidot “kopēju aizsardzības un solidaritātes telpu, kuras pamatā ir vienota patvēruma piešķiršanas procedūra un vienots statuss personām ar starptautisku aizsardzību”, pamatojoties uz “augstiem aizsardzības standartiem” un “taisnīgām un efektīvām procedūrām”. Tajā bija arī paredzēts, ka, neatkarīgi no dalībvalsts, kurā cilvēki iesniedz starptautiskās aizsardzības pieteikumu, viņiem jāpiedāvā līdzvērtīgs uzņemšanas nosacījumu līmenis.

⁽²⁾ Eiropas Komisija, Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Patvēruma politikas plāns – Integrēta pieeja aizsardzībai visā ES teritorijā”, COM(2008) 360, 2008. gada 17. jūnijs.

⁽³⁾ Padomes Direktīva 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (OV L 31, 6.2.2003., 18. lpp.).

⁽⁴⁾ Eiropas Komisija, Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots priekšlikumam Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai – Ietekmes novērtējuma kopsavilkums, SEC(2008) 2945, 2008. gada 3. decembris.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlaments, Obligātie standarti patvēruma meklētāju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija) – Eiropas Parlamenta 2009. gada 7. maija normatīvā rezolūcija par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija) (COM(2008) 815 – C6–0477/2008 – 2008/0244(COD)) (OV C 212 E, 5.8.2010., 348. lpp.).

⁽⁶⁾ Eiropas Savienības Padome, “Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakts”, 2008. gada 24. septembris.

⁽⁷⁾ Hāgas programmā, ko Eiropadome pieņēma 2004. gada novembrī, Eiropas Komisija tika aicināta pabeigt pirmā posma instrumentu izvērtēšanu un iesniegt Eiropas Parlamentam un Padomei otrā posma instrumentus. Eiropadome, “Hāgas programma: brīvības, drošības un tiesiskuma nostiprināšana Eiropas Savienībā” (OV C 53, 3.3.2005., 1. lpp.).

⁽⁸⁾ Eiropadome, “Stokholmas programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā” (OV C 115, 4.5.2010., 1. lpp.). Skatīt arī Eiropas Savienības Padome, “Stokholmas programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu labā”, 2009. gada 2. decembris.

Uzņemšanas nosacījumu direktīva (pārstrādāta redakcija) (turpmāk “UND (pārstrādāta redakcija)”) ⁽⁹⁾ tika pieņemta 2013. gadā un stājās spēkā 2013. gada 19. jūlijā, savukārt termiņš, līdz kuram dalībvalstīm tā jātransponē valsts tiesību aktos, bija 2015. gada 20. jūlijs.

UND (pārstrādāta redakcija) 4. un 5. apsvērumā ir atsauce uz Hāgas un Stokholmas programmām, kā norādīts turpmāk.

UND (pārstrādāta redakcija) 4. apsvēruma

“Eiropadome savā 2004. gada 4. novembra sanāksmē pieņēma **Hāgas programmu**, kurā noteikti mērķi, kas jāīsteno brīvības, drošības un tiesiskuma jomā laika posmā no 2005. līdz 2010. gadam. Šajā saistībā Hāgas programmā Eiropas Komisija tika aicināta pabeigt pirmā posma instrumentu novērtēšanu un iesniegt Eiropas Parlamentam un Padomei otrā posma instrumentus un pasākumus.”

UND (pārstrādātā redakcija) 5. apsvēruma

“Eiropadome savā sanāksmē 2009. gada 10. un 11. decembrī pieņēma **Stokholmas programmu**, kurā tika atkārtoti pausta aņņemšanās ievērot mērķi par kopējās aizsardzības un solidaritātes telpas izveidi līdz 2012. gadam, kuras pamatā ir kopīga patvēruma procedūra un vienots statuss personām, kurām ir piešķirta starptautiska aizsardzība, balstoties uz augstiem aizsardzības standartiem un taisnīgām un efektīvām procedūrām. Stokholmas programmā turklāt noteikts, ka neatkarīgi no dalībvalsts, kurā personas sagatavojušas starptautiskās aizsardzības pieteikumu, ir būtiski tām nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz uzņemšanas apstākļiem.”

1.2. UND (pārstrādāta redakcija) struktūra

UND (pārstrādāta redakcija) ir strukturēta septiņās nodaļās, kuras var raksturot šādi.

1. tabula. UND (pārstrādāta redakcija) struktūra

I nodaļa	Mērķis, definīcijas un darbības joma	1.–4. pants
II nodaļa	Vispārīgi noteikumi par uzņemšanas nosacījumiem	5.–19. pants
III nodaļa	Uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšana vai atteikšana	20. pants
IV nodaļa	Noteikumi attiecībā uz mazāk aizsargātām personām	21.–25. pants
V nodaļa	Pārsūdzēšana	26. pants
VI nodaļa	Darbības uzņemšanas sistēmas efektivitātes uzlabošanai	27.–29. pants
VII nodaļa	Nobeiguma noteikumi	30.–34. pants

⁽⁹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija) (OV L 180, 29.6.2013., 96. lpp.).

I nodaļā ietverts UND (pārstrādāta redakcija) mērķis un darbības joma, kas definēti attiecīgi 1. un 3. pantā. 2. pantā ir ietvertas direktīvas galveno terminu definīcijas, piemēram, ko nozīmē “uzņemšanas nosacījumi”. 4. pantā ir paredzēts, ka dalībvalstis var ieviest vai saglabāt labvēlīgākus noteikumus attiecībā uz starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju un viņu tuvinieku uzņemšanas nosacījumiem, nosakot īpašus ierobežojumus.

II nodaļā ietverti vispārīgi noteikumi par uzņemšanas nosacījumiem, piemēram, pienākums informēt pieteikuma iesniedzējus par visiem piešķirtajiem pabalstiem, viņu tiesībām un pienākumiem, kā arī palīdzības iespējām (5. pants), un pienākums izsniegt viņiem dokumentus (6. pants). 7. pants attiecas uz pieteikuma iesniedzēju dzīvesvietu un pārvietošanās brīvību, savukārt 8.–11. pants attiecas uz pieteikuma iesniedzēju aizturēšanu. 12. pants attiecas uz pienākumu saglabāt ģimenes vienotību. Direktīvas 13.–19. pants attiecas uz īpašiem pienākumiem, kas jāpilda dalībvalstīm vai pieteikuma iesniedzējiem, jo īpaši paredzot medicīniskās pārbaudes iespēju (13. pants), nepilngadīgu bērnu piekļuvi skološanai un izglītošanai (14. pants), piekļuvi nodarbinātībai (15. pants) un piekļuvi profesionālajai apmācībai (16. pants). 17. pants paredz vispārīgus noteikumus par uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem un veselības aprūpi, 18. pants paredz uzņemšanas materiālo nosacījumu veidus un 19. pants nodrošina tiesības uz piekļuvi veselības aprūpei.

III nodaļā iekļauti 20. panta noteikumi par uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšanu vai atteikšanu.

IV nodaļa attiecas uz mazāk aizsargātām personām. Konkrētāk, 21. pantā ir noteikti vispārējie neaizsargātības principi, savukārt 22. pantā ir aprakstīts mazāk aizsargātu personu īpašo uzņemšanas vajadzību izvērtējums. 23. pants attiecas uz nepilngadīgajiem, 24. pants – uz nepilngadīgajiem bez pavadības un 25. pants – uz spīdzināšanas un vardarbības upuriem.

V nodaļa attiecas uz pārsūdzības procedūrām (26. pants).

VI nodaļa attiecas uz kompetentajām iestādēm (27. pants), vadības, pārraudzības un kontroles sistēmu (28. pants) un darbiniekiem un līdzekļiem (29. pants).

VII nodaļā iekļauti noteikumi par ziņojumiem (30. pants), transponēšanu (31. pants), atcelšanu (32. pants), stāšanos spēkā (33. pants) un adresātiem (34. pants).

1.3. UND (pārstrādāta redakcija) mērķis

Galvenā atšķirība starp sākotnējo UND un UND (pārstrādāta redakcija) ir tāda, ka pārstrādātā redakcija nostiprina uzņemšanas nosacījumu saskaņotību Eiropas Savienībā. Šis mērķis izpaužas tā, ka likumdevējs izvēlas nelietot apzīmējumu “minimālie standarti”. Tas izriet no UND (pārstrādāta redakcija) 1. panta formulējuma.

Šiem kopīgajiem standartiem, kā tas izriet no 11. apsvēruma, jābūt pietiekamiem, lai nodrošinātu pieteikuma iesniedzējiem a) **cilvēka cienīgu dzīves līmeni** un b) **salīdzināmus dzīves apstākļus** visās dalībvalstīs.

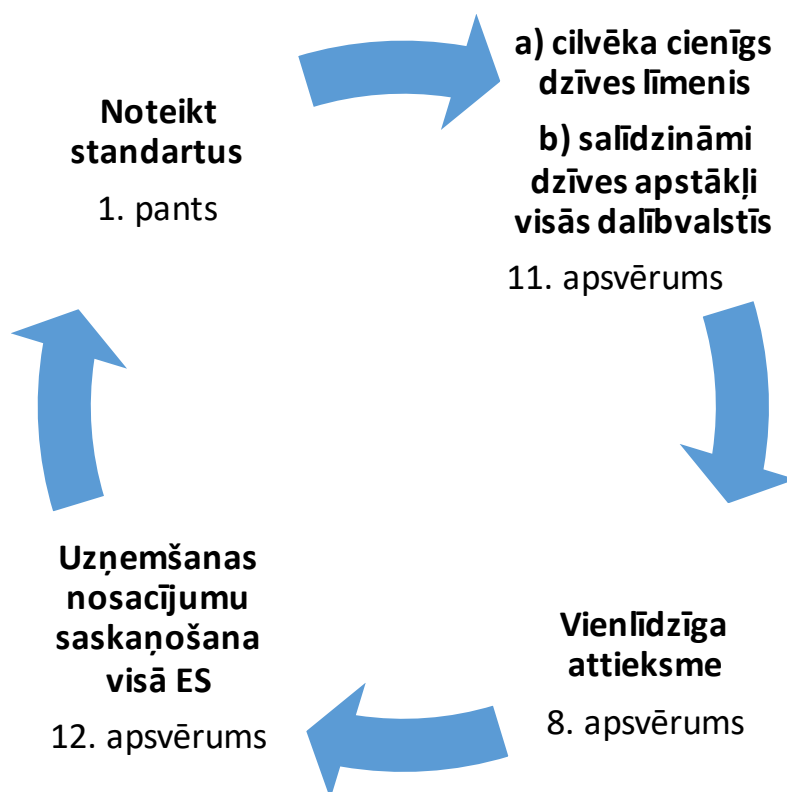
Nosakot kopīgus standartus, kuru mērķis ir nodrošināt pienācīgus un salīdzināmus uzņemšanas nosacījumus visā ES teritorijā, UND (pārstrādāta redakcija) tiecas nodrošināt

vienādu attieksmi pret pieteikuma iesniedzējiem, kā noteikts 8. apsvērumā. Tomēr dalībvalstis saglabā iespēju ieviest labvēlīgākus noteikumus (UND (pārstrādāta redakcija) 4. pants).

Nodrošinot vienādu attieksmi pret pieteikuma iesniedzējiem, UND (pārstrādāta redakcija) palīdz panākt augstāku patvēruma tiesību **saskaņotības** pakāpi ES ⁽¹⁰⁾.

Kā izriet no 12. apsvēruma, pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas nosacījumu saskaņošanai jāpalīdz ierobežot pieteikuma iesniedzēju **otrrreizējo plūsmu**, ko var izraisīt atšķirības viņu uzņemšanas nosacījumos. Termins “**otrrreizējā plūsma**” šajā kontekstā cita starpā ietver tādu parādību, ka trešo valstu valstspiederīgie dažādu iemeslu dēļ pārvietojas no dalībvalsts, kurā viņi pirmo reizi ieradušies un kurā viņi ir lūguši vai būtu varējuši lūgt starptautisko aizsardzību, uz citām dalībvalstīm, kurās viņi var lūgt šādu aizsardzību. Tādēļ viens no direktīvas mērķiem ir veicināt augstāku saskaņotības pakāpi un uzlabot uzņemšanas standartus, lai ierobežotu otrreizējo plūsmu, kas galvenokārt ir saistīta ar ES tiesību aktos paredzēto noteikumu atšķirīgo piemērošanu dažādās dalībvalstīs.

1. attēls. UND (pārstrādāta redakcija) mērķis



⁽¹⁰⁾ EST 2016. gada 7. jūnija spriedums lietā *Mehrdad Ghezelbash/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-63/15, EU:C:2016:409, 60. punkts.

UND (pārstrādāta redakcija) 1. pants

“Šīs direktīvas mērķis ir noteikt standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju (“pieteikuma iesniedzēji”) uzņemšanai dalībvalstīs.”

UND (pārstrādāta redakcija) 11. apsvērums

“Būtu jānosaka standarti pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai, kas ir pietiekami, lai nodrošinātu viņiem cilvēka cienīgu dzīves līmeni un salīdzināmus dzīves apstākļus visās dalībvalstīs.”

UND (pārstrādāta redakcija) 8. apsvērums

“Lai visā Savienībā nodrošinātu vienādu attieksmi pret pieteikuma iesniedzējiem, šī direktīva būtu jāpiemēro visos procedūru posmos un visu veidu procedūrās saistībā ar starptautiskās aizsardzības pieteikumiem, visās tajās vietās un iestādēs, kur uzņem pieteikuma iesniedzējus, un tīkmēr, kamēr vien viņiem ir atļauts palikt dalībvalstu teritorijā kā pieteikuma iesniedzējiem.”

UND (pārstrādāta redakcija) 12. apsvērums

“Pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas nosacījumu saskaņošanai būtu jāpalīdz ierobežot pieteikuma iesniedzēju otrreizēju plūsmu dažādo uzņemšanas nosacījumu dēļ.”

1.4. Dalībvalstis, kurām ir saistoša UND un tās pārstrādātā redakcija

UND (pārstrādāta redakcija) ir saistoša **visām ES dalībvalstīm** ⁽¹¹⁾, izņemot Dāniju un Apvienoto Karalisti.

Dānija nepiedalās tādu pasākumu pieņemšanā, kuru pamatā ir Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 78. pants, tādēļ UND (pārstrādāta redakcija) kā ES tiesību akts tai nav saistoša ⁽¹²⁾.

Apvienotā Karaliste 2003. gadā izvēlējās piedalīties sākotnējā UND, bet nepiedalījās UND (pārstrādāta redakcija) pieņemšanā. Tādēļ Apvienotajai Karalistei joprojām ir saistoši sākotnējās UND noteikumi. Tomēr jāņem vērā, ka 2017. gada 29. martā Apvienotā Karaliste

⁽¹¹⁾ Īrija sākotnēji nolēma nepiedalīties direktīvā, bet 2018. gada jūlijā oficiāli tajā iesaistījās: Īrija, *Statutory Instrument, S.I. 230 of 2018*, Eiropas Kopienu 2018. gada (uzņemšanas nosacījumu) noteikumi.

⁽¹²⁾ Protokols Nr. 22 par Dānijas nostāju, kas pievienots LESD (OV C 202, 7.6.2016., 298. lpp.).

saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību (LES) 50. panta 2. punktu paziņoja Eiropadomei par savu nodomu izstāties no Eiropas Savienības (13). Tā kā sarunas par Apvienotās Karalistes turpmākajām attiecībām ar ES vēl nav pabeigtas, joprojām nav skaidrs, kā tiks veidotas tās attiecības ar KEPS (un jo īpaši saistībā ar uzņemšanas nosacījumiem) (14).

Tomēr jānorāda, ka Īrijas Augstā tiesa ir vērsusies Eiropas Savienības Tiesā (EST) ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu *inter alia* par pārsūtīšanu Dublinas procesa ietvaros, ņemot vērā Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības (zināma arī kā *Brexit*), saistībā ar Dublinas III regulas 17. pantu. Būtībā Augstā tiesa jautāja, vai gadījumā, ja dalībvalsts, kas norādīta kā “atbildīgā” saskaņā ar Dublinas III regulu, ir paziņojusi par savu nodomu izstāties no Eiropas Savienības, Dublinas III regulas 17. panta 1. punkts paredz pienākumu dalībvalstij, kas nosaka atbildīgo dalībvalsti, saskaņā ar 17. panta 1. punktā iekļauto diskrecionāro klauzulu pašai izskatīt attiecīgo aizsardzības pieteikumu.

EST lietā C-661/17, *M.A. un citi* (15), nosprieda, ka dalībvalsts paziņojums par nodomu izstāties no ES saskaņā ar LES 50. pantu neaptur Savienības tiesību piemērošanu, kuras šajā dalībvalstī turpina pilnībā piemērot līdz faktiskās izstāšanās dienai.

1.5. Eiropas Komisijas 2016. gada priekšlikums pārstrādāt UND (pārstrādāta redakcija)

Attiecībā uz iespējamām norisēm saistībā ar KEPS, kas nākotnē var ietekmēt šīs tiesiskās analīzes saturu, jānorāda, ka Eiropas Komisija 2016. gada 6. aprīlī nāca klajā ar paziņojumu “**Ceļā uz kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reformu un labākām iespējām likumīgai nokļūšanai Eiropā**” (16). Šā dokumenta saturs izriet no Komisijas konstatējumiem, ka, neraugoties uz lielajiem panākumiem, kas gūti KEPS izveidē, starp dalībvalstīm joprojām pastāv ievērojamas atšķirības. Par to liecina gan pieteikuma iesniedzējiem nodrošinātie uzņemšanas nosacījumi, gan situācija citās jomās. Tika atzīmēts, ka šīs atšķirības veicina **otrrreizējo plūsmu** (dažkārt to dēvē par “patvēruma šoppingu”) un galu galā izraisa nevienmērīgu atbildības sadali starp dalībvalstīm attiecībā uz aizsardzības piešķiršanu tiem, kam tā ir vajadzīga.

Komisija 2016. gada 4. maijā pieņēma pirmo priekšlikumu kopumu KEPS reformai un 2016. gada 13. jūlijā nāca klajā ar otro kopumu.

Cita starpā tajā ir iekļauti ierosinātie mērķtiecīgie grozījumi UND (pārstrādāta redakcija), kas izstrādāti 2015. un 2016. gada migrācijas krīzes rezultātā, lai vēl vairāk saskaņotu uzņemšanas nosacījumus visā ES un mazinātu stimulus otrreizējai plūsmai. Priekšlikuma mērķis ir palielināt pieteikuma iesniedzēju pašpaļāvību un iespējamās integrācijas izredzes, saīsinot termiņu, kurā var piekļūt darba tirgum. Tā mērķis ir arī risināt pastāvīgās problēmas, kas vērojamas dažās dalībvalstīs saistībā ar uzņemšanas standartu ievērošanu un cilvēka cienīga dzīves līmeņa nodrošināšanu tiem, kuri piesakās starptautiskās aizsardzības iegūšanai.

(13) Eiropas Komisija, “Apvienotās Karalistes paziņojums saskaņā ar LES 50. pantu”, 2017. gada 29. marts.

(14) Eiropas Komisija, “Darba grupa attiecībām ar Apvienoto Karalisti”.

(15) EST 2019. gada 23. janvāra spriedums lietā *M.A. un citi*, C-661/17, EU:C:2019:53, 54. punkts un nolēmuma pirmais pants.

(16) Eiropas Komisija, Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Ceļā uz kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reformu un labākām iespējām likumīgai nokļūšanai Eiropā”, COM(2016) 197, 2016. gada 6. aprīlis.

Tādēļ jaunā priekšlikuma **mērķis ir**:

- a) padarīt **uzņemšanas nosacījumus saskaņotākus** visā Eiropas Savienībā;
- b) **mazināt stimulus otrreizējai plūsmai**, ko izraisa atšķirīgie uzņemšanas nosacījumu standarti dalībvalstīs; un
- c) **palielināt pieteikuma iesniedzēju pašpalāvību un iespējamās integrācijas izredzes**, saīsinot termiņu, kurā var piekļūt darba tirgum ⁽¹⁷⁾.

1.6. UND (pārstrādāta redakcija) un citu tiesību avotu savstarpējā saistība

1.6.1. ES avoti

Līdz ar Lisabonas līguma stāšanos spēkā 2009. gada 1. janvārī Eiropas Savienības Pamattiesību harta (turpmāk “ES Harta”) tiek uzskatīta par ES primāro tiesību aktu, un tai ir tāds pats “juridisks spēks kā Līgumiem” ⁽¹⁸⁾, lai gan tās darbības joma starptautiskās aizsardzības aspektā ir ierobežota. ES Harta pastiprina nepieciešamību interpretēt ES sekundāros tiesību aktus, ņemot vērā pamattiesības.

UND (pārstrādāta redakcija) respektē pamattiesības un ievēro principus, kas jo īpaši atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (35. apsvērums), kā arī uzsver dalībvalstu pienākumu pilnībā ievērot ES Hartu (9. apsvērums).

Iespējamā mijiedarbība starp ES Hartā paredzētajām tiesībām un UND (pārstrādāta redakcija) noteikumiem var veidoties attiecībā uz turpmāk minēto.

- a) **Aizturēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 8.–11. pants) un **tiesības uz brīvību** (ES Hartas 6. pants).
- b) Pienākums izsniegt **dokumentus** pieteikuma iesniedzējiem (UND (pārstrādāta redakcija) 6. pants), **aizturēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 9. pants) vai **īpašo uzņemšanas vajadzību izvērtējums** (UND (pārstrādāta redakcija) 22. pants) un **tiesības tikt uzklautam pirms jebkura nelabvēlīga individuāla pasākuma pieņemšanas** kā ES tiesību pamatprincips.

Attiecībā uz **tiesībām tikt uzklautam pirms jebkura nelabvēlīga individuāla pasākuma pieņemšanas** EST 2014. gada 5. novembra spriedumā lietā C-166/13 ⁽¹⁹⁾ (turpmāk “*Mukarubega*”) norādīja, ka:

“44. (..) no Hartas 41. panta formulējuma skaidri izriet, ka tas attiecas nevis uz dalībvalstīm, bet gan tikai uz Savienības iestādēm, struktūrām un organizācijām (..).

⁽¹⁷⁾ Eiropas Komisija, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), COM(2016) 465, 2016. gada 13. jūlijs, 3. lpp.

⁽¹⁸⁾ Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, 6. panta 1. punkts (OV C 306, 17.12.2007., 1. lpp.).

⁽¹⁹⁾ EST 2014. gada 5. novembra spriedums lietā *Sophie Mukarubega/Préfet de Police et Préfet de la Seine-Saint-Denis*, C-166/13, EU:C:2014:2336, 44.–46. punkts.

45. Šādas tiesības turpretī ir tiesību uz aizstāvību ievērošanas, kas ir Savienības tiesību vispārējais princips, neatņemama sastāvdaļa.

46. Tiesības tikt uzklautam ikvienai personai garantē iespēju lietderīgi un efektīvi paust savu viedokli administratīvajā procesā un pirms jebkura lēmuma, kas var nelabvēlīgi skart viņas intereses, pieņemšanas.”

- c) **Aizturēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 9. pants), **pārsūdzēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 26. pants), **uzņemšanas nosacījumu atteikšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants) un **tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību** (ES Hartas 47. pants) ⁽²⁰⁾ ar to dažādajiem aspektiem. Tas ietver arī tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību tiesā ⁽²¹⁾ (1. teikums) un tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu (2. teikums), tostarp tiesības tikt uzklautam ⁽²²⁾, un svarīga ir arī juridiskās palīdzības pieejamība (3. teikums).
- d) **Uzņemšanas materiālo nosacījumu līmenis** (UND (pārstrādāta redakcija) 17. pants) un to **atteikšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants) arī var ietilpt **tiesību uz cieņu** (ES Hartas 1. pants) un **brīvības no necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās** (ES Hartas 4. pants) darbības jomā ⁽²³⁾.
- e) **Nepilngadīgie ar un bez pavadības** (UND (pārstrādāta redakcija) 23. un 24. pants) un **bērna tiesības** (ES Hartas 24. pants).
- f) **Piekļuve nodarbinātībai un profesionālā apmācība** attiecībā uz izturēšanos pret pieteikuma iesniedzējiem, salīdzinot ar pilsoņiem, un **nediskriminācijas princips** (ES Hartas 21. pants).

Jāpatur prātā, ka EST apvienotajās lietās **N.S., M.E. un citi/Apvienotā Karaliste un Īrija** uzsvēra, ka valsts tiesai, kurai jāpiemēro ES tiesību normas (šajā gadījumā ES Harta), ir pienākums nodrošināt šo tiesību normu pilnīgu iedarbību ⁽²⁴⁾. Kā Tiesa ir norādījusi minētā sprieduma 77. punktā:

“(..) saskaņā ar pastāvīgo judikatūru dalībvalstīm ir ne tikai to valsts tiesību normas jāinterpretē atbilstoši Savienības tiesībām, bet arī jā rūpējas, lai tās nepamatotos uz tādu sekundāro tiesību normu interpretāciju, kas būtu konfliktā ar Savienības tiesību sistēmā aizsargātajām pamattiesībām vai citiem Savienības tiesību vispārīgajiem principiem (šajā ziņā skat. 2003. gada 6. novembra spriedumu lietā C-101/01 *Lindqvist*, I-12971. lpp., 87. punkts, kā arī 2007. gada 26. jūnija spriedumu lietā C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone and Others*, Krājums, I-5305. lpp., 28. punkts)” ⁽²⁵⁾.

Jāpiebilst arī, ka LES 6. panta 3. punkts paredz – pamattiesības, kas garantētas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (ECTK) un izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir Eiropas Savienības tiesību vispārīgo principu pamats ⁽²⁶⁾.

⁽²⁰⁾ ECRE, Uzņemšanas nosacījumu direktīvas un tās pārstrādātās redakcijas izvērtēšana, ņemot vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41. un 47. pantu, 2013. gads, 16. lpp.

⁽²¹⁾ EST 2012. gada 6. novembra spriedums lietā *Europese Gemeenschap/Otis NV un citi*, C-199/11, EU:C:2012:684, 49. punkts; EST 2015. gada 19. marta spriedums lietā *Földgáz Trade Zrt/ Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal*, C-510/13, EU:C:2015:189.

⁽²²⁾ EST 2014. gada 11. decembra spriedums lietā *Khaled Boudjlida/Préfet des Pyrénées-Atlantiques*, C-249/13, EU:C:2014:203, 45. punkts.

⁽²³⁾ Papildus skatīt ECRE, Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas un aizturēšanas nosacījumi, ņemot vērā ES Pamattiesību hartu, 2015. gads.

⁽²⁴⁾ EST 2011. gada 21. decembra spriedums lietā *N.S., M.E. un citi/Apvienotā Karaliste un Īrija*, C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 119.–121. punkts.

⁽²⁵⁾ EST, 2011. gads, lieta *N.S., op. cit., fn. 24*, 77. punkts.

⁽²⁶⁾ EST 2013. gada 26. februāra spriedums lietā *Åklagaren/Hans Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 44. punkts.

Tomēr tas nenozīmē ECTK noteikumu iekļaušanu ES tiesībās. Ar 6. panta 3. punktu tiek kodificēta EST judikatūra, ka šādi cilvēktiesību aizsardzības standarti EST ir jāatzīst par iedvesmas avotu ES tiesībām, kas attiecas uz ES tiesību aktu interpretāciju.

ECTK un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra ir svarīgs šādas iedvesmas avots. No ES Hartas 52. panta 3. punkta izriet, ka Hartā ietvertajām tiesībām, kas atbilst ECTK garantētajām tiesībām, ir tāda pati nozīme un apjoms kā ECTK noteiktajām tiesībām, kā tās interpretētas ECT judikatūrā. ES Hartas 52. panta 2. punkta mērķis ir nodrošināt saskaņotību starp ES Hartu un ECTK. Tomēr šī tiesību norma neliedz piešķirt plašāku aizsardzību saskaņā ar ES tiesībām.

Piemēri, kas raksturo iespējamo mijiedarbību starp UND (pārstrādāta redakcija) un ECTK, var veidoties šādās jomās.

- a) **Aizturēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 8.–11. pants) un **uzņemšanas nosacījumi** (materiālie un nemateriālie) saistībā ar **spīdzināšanas aizliegumu**, kas noteikts ECTK 3. pantā.
- b) **Aizturēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 8.–11. pants) un **dzīvesvieta un pārvietošanās brīvība** (UND (pārstrādāta redakcija) 7. pants) saistībā ar ECTK 5. pantu, **tiesības uz brīvību un drošību**, ECTK 8. pants, **tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību**, un ECTK 4. protokola 2. pants.
- c) **Pārsūdzēšana** (UND (pārstrādāta redakcija) 26. pants) un ECTK 5. un 13. pants, **tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību**.

EST lietā *J.N./Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie* ir norādījusi, ka:

“(..) ir jāatgādina, ka, lai gan – kā apstiprināts LES 6. panta 3. punktā – pamattiesības, kas garantētas [ECTK], kā vispārējie principi ir daļa no Savienības tiesībām un lai gan Hartas 52. panta 3. punktā ir paredzēts, ka tajā ietvertajām tiesībām, kas atbilst [ECTK] garantētajām tiesībām, ir tāda pati nozīme un apjoms, kāds tām ir noteikts minētajā konvencijā, tomēr šī pēdējā minētā konvencija, kamēr Savienība nav tai pievienojusies, nav Savienības tiesību sistēmā formāli integrēts juridisks instruments (..). Tādējādi Direktīvas 2013/33 8. panta 3. punkta pirmās daļas e) apakšpunkta spēkā esamība ir jāizvērtē, ņemot vērā tikai Hartā garantētās pamattiesības (..) Tāpat saskaņā ar vispārējo interpretācijas principu Savienības tiesību akts, ciktāl iespējams, ir jāinterpretē tā, lai netiktu ietekmēta tā spēkā esamība, un saskaņā ar primārajiem tiesību aktiem kopumā, un, it īpaši, saskaņā ar Hartas noteikumiem (..)”⁽²⁷⁾.

1.6.2. Bēgļu konvencija, Protokols par bēgļu statusu un Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos loma

LESD 78. panta 1. punktā noteikts, ka kopējai politikai patvēruma, alternatīvās aizsardzības un pagaidu aizsardzības jomā ir jāatbilst Bēgļu konvencijai un tās 1967. gada 31. janvāra Protokolam⁽²⁸⁾, kā arī “citiem attiecīgiem līgumiem”. Lai gan Bēgļu konvencija skaidri

⁽²⁷⁾ EST 2016. gada 15. februāra spriedums lietā *J.N./Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 45., 46. un 48. punkts.

⁽²⁸⁾ Konvencija par bēgļa statusu, ANO, Līgumu krājums, 189. sēj., 1951. gada 28. jūlijs; ar grozījumiem, kas izdarīti ar Protokolu par bēgļa statusu, ANO, Līgumu krājums, 606. sēj., 1967. gada 31. janvāris.

neattiecas uz uzņemšanas nosacījumiem, tā var būt svarīga saistībā ar UND (pārstrādāta redakcija). Svarīgi konvencijas elementi, tostarp *neizraidāmības* noteikums (33. pants) un aizliegums sodīt par nelikumīgu ierašanos (31. pants), ir piemērojami bēgļiem pirms viņu statusa oficiālas atzišanas. Vismaz tos Bēgļu konvencijas noteikumus, kas nav saistīti ar likumīgu uzturēšanos vai dzīvošanu, piemēro patvēruma meklētājiem, ciktāl tie attiecas uz humānu attieksmi un pamattiesību ievērošanu ⁽²⁹⁾. Šajā ziņā visbūtiskākais šķiet 20. un 22. pants, kas attiecas uz normēšanu un izglītību ⁽³⁰⁾.

EST ir atkārtoti apstiprinājusi, ka Bēgļu konvencija ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju tiesiskās aizsardzības stūrakmens.

UND (pārstrādāta redakcija) 3. apsvērumā ir skaidra atsauce uz Bēgļu konvenciju un tās Protokolu un ir uzsvērts direktīvas mērķis nodrošināt tās pilnīgu un ietverošu piemērošanu.

Bēgļu konvencijas 35. pantā ir precizēta arī *UNHCR* loma un tā uzraudzības atbildība, kas daļēji tiek īstenota, izdodot skaidrojošas pamatnostādnes par starptautiskajos instrumentos bēgļu jautājumos, it īpaši Bēgļu konvencijā, ietvertu noteikumu un terminu nozīmi. Šādas pamatnostādnes ir iekļautas *UNHCR Rokasgrāmatā par procedūrām un kritērijiem bēgļa statusa noteikšanai un pamatnostādnēm starptautiskās aizsardzības jautājumos* ⁽³¹⁾.

Turklāt Hāgas programmā, ko Eiropadome pieņēma 2004. gada 4. novembrī, ir izskaidrota *UNHCR* loma KEPS instrumentu pirmā posma izvērtēšanā ⁽³²⁾.

Attiecībā uz UND (pārstrādāta redakcija) Komisija 2016. gada maijā apsprieda ar *UNHCR* galvenās idejas saistībā ar reformu, kā izklāstīts diskusiju dokumentā. Turklāt *UNHCR* sagatavoja piezīmes ar paskaidrojumiem, lai “sniegtu padomus tiesību aktu un politikas veidotājiem ES dalībvalstīs par pārstrādātās Uzņemšanas nosacījumu direktīvas noteikumu transponēšanu”. Īpaša vērība tika veltīta tiem noteikumiem, kas nebija pietiekami skaidri, un tiem, kurus *UNHCR* uzskatīja par problemātiskiem bēgļu tiesību un cilvēktiesību aspektā. Piezīmes attiecās arī uz jautājumiem, kas saistīti ar īstenošanu, kur *UNHCR* prognozēja iespējamās problēmas un nepilnības valstu līmenī ⁽³³⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 2. punkta b) un c) apakšpunktā ir skaidri aplūkota *UNHCR* loma.

1.6.3. Citas starptautisko tiesību normas

UND (pārstrādāta redakcija) var interpretēt, ņemot vērā starptautiskos tiesību instrumentus, piemēram, 1966. gada Starptautisko paktu par pilsoņu un politiskajām tiesībām (*ICCPR*) un tajā pašā dienā pieņemto Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (*ICESCR*) ⁽³⁴⁾. To var arī interpretēt, ņemot vērā Apvienoto Nāciju Organizācijas

⁽²⁹⁾ *UNHCR*, “Globālās konsultācijas par starptautisko aizsardzību / Trešais virziens – patvēruma meklētāju uzņemšana, tostarp izturēšanās standarti, saistībā ar atsevišķajām patvēruma sistēmām”, 2001. gads, 3. punkts.

⁽³⁰⁾ *UNHCR*, Patvēruma meklētāju uzņemšanas standarti Eiropas Savienībā, 2000. gads.

⁽³¹⁾ *UNHCR*, Rokasgrāmatā par procedūrām un kritērijiem bēgļa statusa noteikšanai un pamatnostādnēm starptautiskās aizsardzības jautājumos saskaņā ar 1951. gada Konvenciju un 1967. gada Protokolu par bēgļa statusu, 2019. gads.

⁽³²⁾ Eiropadome, “Hāgas programma: brīvības, drošības un tiesiskuma nostiprināšana Eiropas Savienībā” (OV C 53, 3.3.2005., 1. lpp.).

⁽³³⁾ *UNHCR*, *UNHCR* piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 4. lpp.

⁽³⁴⁾ ANO Ģenerālā Asambleja, Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, ANO, Līgumu krājums, 993. sēj., 1966. gada 16. decembris, 3. lpp.; Eiropas Sociālo tiesību komiteja, 2014. gada 1. jūlija lēmums, *Eiropas baznīcu konference (CEC)/Nīderlande*, sūdzība Nr. 90/2013.

1989. gada Bērnu tiesību konvenciju (*CRC*) ⁽³⁵⁾, kā arī veidu, kā attiecīgās komitejas interpretēt minētos instrumentus ⁽³⁶⁾.

Tiesības, kas izriet no *ICCPR*, *ICESCR* un *CRC*, attiecas uz visiem patvēruma meklētājiem, kuri atrodas līgumslēdzēju pušu teritorijā, kā arī eksteritoriāli, ja ir izpildīti eksteritoriālas piemērošanas nosacījumi. Visi trīs dokumenti aizliedz diskrimināciju, īstenojot minētajos paktos paredzētās tiesības, tostarp valsts izcelsmes dēļ.

2. tabulā ir izklāstīti iepriekš minēto starptautisko tiesību instrumentu noteikumi, kas var būt būtiski uzņemšanas nosacījumu interpretācijai, kā noteikts UND (pārstrādāta redakcija).

2. tabula. Tiesību normas, kas attiecas uz UND (pārstrādāta redakcija) interpretāciju

Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām, 1966. gads	7. pants. Spīdzināšanas vai nežēlīgas, necilvēcīgas un pazemojošas rīcības vai sodīšanas aizliegums 9. pants. Tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. 12. pants. Pārvietošanās brīvība 13. pants. Izsūtīšana no valsts teritorijas 17. pants. Tiesības uz privāto vai ģimenes dzīvi un mājas neaizskaramību 23. pants. Ģimenes tiesības 24. pants. Bērnu tiesības 26. pants. Vienlīdzība likuma priekšā
Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, 1966. gads	11. pants. Tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni 12. pants. Tiesības uz pienācīgu veselības aprūpi 13. pants. Tiesības uz izglītību 15. pants. Tiesības uz piedalīšanos kultūras dzīvē
Bērnu tiesību konvencija, 1989. gads	2. pants. Nediskriminācija 3. pants. Bērna intereses 9. pants. Ģimenes vienotība 12. pants. Bērna viedoklis 13. pants. Tiesības uz informāciju 16. pants. Tiesības uz privātumu 22. pants. Patvēruma meklētāju un bēgļu bērnu tiesības 23. pants. Bērnu ar invaliditāti tiesības 24. pants. Tiesības uz veselības aprūpi 26. pants. Tiesības uz sociālo palīdzību 28. un 29. pants. Tiesības uz izglītību 31. pants. Tiesības uz atpūtu un brīvo laiku 32. pants. Aizsardzība pret ekonomisko ekspluatāciju 37. pants. Spīdzināšanas vai citas nežēlīgas, necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizliegums; aizsardzība aizturēšanas laikā; brīvības atņemšana

⁽³⁵⁾ ANO Ģenerālā asambleja, Bērnu tiesību konvencija, ANO, Līgumu krājums, 1577. sēj., 1989. gada 20. novembris.

⁽³⁶⁾ ANO Ģenerālā Asambleja, Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām, ANO, Līgumu krājums, 999. sēj., 1966. gada 16. decembris, 171. lpp.; ANO Līguma struktūras, piemēram, Bērnu tiesību komiteja un Cilvēktiesību komiteja.

2. Darbības joma

UND (pārstrādāta redakcija) 3. pants nosaka gan direktīvas materiālo, gan teritoriālo darbības jomu.

2.1. Materiālā darbības joma

2. panta b) punktā termins “pieteikuma iesniedzējs” ir definēts kā trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, “kas **sagatavojis starptautiskās aizsardzības pieteikumu**, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums”.

3. pantā ir noteikts, ka UND (pārstrādāta redakcija) attiecas uz visiem trešo valstu valstspiederīgajiem un bezvalstniekiem, kas gatavo starptautiskās aizsardzības pieteikumu dalībvalsts teritorijā, visos ar šādiem pieteikumiem saistīto procedūru posmos un veidos, kā paredzēts UND (pārstrādāta redakcija) 8. apsvērumā. Tas attiecas uz laiku, kamēr viņiem ir atļauts palikt attiecīgajā teritorijā kā pieteikuma iesniedzējiem, kā arī uz ģimenes locekļiem, ja uz viņiem attiecināms šāds starptautiskās aizsardzības pieteikums saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

Interpretējot kopā 2. panta b) punktu un 3. pantu, ir skaidrs, ka dalībvalstu pienākumi saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) stājas spēkā, **kolīdz** persona “gatavo” pieteikumu. EST 2019. gada 12. novembra spriedumā lietā C-233/18 (turpmāk “**Haqbin**”), apstiprināja šo apgalvojumu, uzsverot: “Saskaņā ar Direktīvas 2013/33 17. panta 1. un 2. punktu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka pieteikuma iesniedzējiem, sagatavojot savus starptautiskās aizsardzības pieteikumus, ir pieejami materiālie uzņemšanas nosacījumi”⁽³⁷⁾. Tādējādi no tā izriet, ka uzņemšanas kontekstā būtiska nozīme ir tam, kad pieteikums tiek gatavots.

Pieteikuma iesniegšanas brīdis ir precizēts Patvēruma procedūru direktīvas (pārstrādāta redakcija) (turpmāk “PPD (pārstrādāta redakcija)”) (38) 2. panta b) punktā, kurā noteikts, ka:

“(..) “starptautiskās aizsardzības pieteikums” jeb “pieteikums” ir pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, lai saņemtu bēgļa statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus Direktīvas 2011/95/ES darbības jomas, un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu”.

Līdzīgi tam Kvalificēšanas direktīvas (turpmāk “KD (pārstrādāta redakcija)”) (39) 2. panta h) punktā ir noteikts, ka:

“(..) “starptautiskās aizsardzības pieteikums” ir pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas cenšas saņemt bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus šīs direktīvas darbības jomas un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu”.

⁽³⁷⁾ EST 2019. gada 12. novembra spriedums lietā *Zubair Haqbin/Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers*, C-233/18, EU:C:2019:956, 33. punkts.

⁽³⁸⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES (2013. gada 26. jūnijs) par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija) (OV L 180, 29.6.2013., 60. lpp.).

⁽³⁹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/95/ES (2011. gada 13. decembris) par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu (pārstrādāta versija) (OV L 337, 20.12.2011., 9. lpp.).

Turklāt PPD (pārstrādāta redakcija) 27. apsvērumā ir noteikts – ņemot vērā, ka trešās valsts valstspiederīgie un bezvalstnieki, kas ir izteikuši vēlmi pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji, tiem būtu jāievēro pienākumi un jāizmanto tiesības saskaņā ar PPD (pārstrādāta redakcija) un UND (pārstrādāta redakcija). Tādēļ dalībvalstīm būtu pēc iespējas drīzāk jāreģistrē fakts, ka minētās personas ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji.

Tādējādi var secināt, ka: “Starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošana ir **jebkādā veidā un jebkurai iestādei izteikta vēlēšanās iegūt starptautisko aizsardzību**. Ikvienu personu, kas ir izteikusi vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, uzskata par pieteikuma iesniedzēju ar visām šim statusam piesaistītajām tiesībām un pienākumiem”⁽⁴⁰⁾.

Vēl viens būtisks jautājums šajā jomā ir dalībvalstu pienākums **faktiski dot iespēju trešo valstu valstspiederīgajiem vai bezvalstniekiem iesniegt starptautiskās aizsardzības pieprasījumu**, kā to uzsvēra ECT 2012. gada 23. februāra spriedumā lietā *Hirsi Jamaa un citi/Itālija*⁽⁴¹⁾. Šajā gadījumā svarīgi ir fakti – 200 cilvēku grupa atstāja Lībiju ar trim kuģiem, lai sasniegtu Itālijas krastu. Šos kuģus pārtvēra Itālijas kuģi, un ceļotāji tika pārvietoti uz Itālijas militārajiem kuģiem. Pieteikuma iesniedzēji apgalvoja, ka šī “glābšanas” brauciena laikā, kas ilga ne vairāk kā 10 stundas, Itālijas iestādes neinformēja viņus par patieso galamērķi – viņi bija pārliecināti, ka viņus ved uz Itāliju, un apgalvoja, ka Itālijas iestādes viņus “piekrāpušas”. Turklāt Itālijas iestādes brauciena laikā neveica nekādus pasākumus, lai viņus identificētu, un nevāca nekādu informāciju par viņu personīgajiem apstākļiem. Tāpēc nebija iespējams iesniegt oficiālu patvēruma pieprasījumu. Pēc 10 stundām jūrā viņi tika atgriezti Lībijā.

ECT nolēma, ka:

“(..) kad prasītāji tika pārsūtīti uz Lībiju, Itālijas iestādes zināja vai tām vajadzēja zināt, ka pastāv nepietiekamas garantijas, kas aizsargātu ieinteresētās personas no riska tikt patvaļīgi nogādātām atpakaļ uz viņu izcelsmes valstīm, it īpaši ņemot vērā patvēruma procedūras neesamību un neiespējamību likt Lībijas iestādēm atzīt *UNHCR* piešķirto bēgļa statusu (...). Turklāt Tiesa atkārtoti apstiprina, ka Itālija nav atbrīvota no pienākuma izpildīt savus pienākumus saskaņā ar [ECTK] 3. pantu, jo pieteikuma iesniedzēji nav lūguši patvērumu vai nav aprakstījuši riskus, kas izriet no patvēruma sistēmas trūkuma Lībijā. Tā atkārtoti uzsver, ka Itālijas iestādēm bija jāpārbauda, kā Lībijas iestādes ir izpildījušas savas starptautiskās saistības attiecībā uz bēgļu aizsardzību (...). No tā izriet, ka ar prasītāju pārsūtīšanu uz Lībiju tika pārkāpts arī [ECTK] 3. pants, jo tā prasītājus pakļaujot patvaļīgas repatriācijas riskam.”

Iespēja pieteikuma iesniedzējiem iesniegt patvēruma pieteikumu ietver arī piekļuvi atbilstoši informācijai un mutiskajai tulkošanai⁽⁴²⁾.

Jāuzsver arī tas, ka **lietas saskaņā ar Dublīnas III regulu** ietilpst UND (pārstrādāta redakcija) darbības jomā. EST 2012. gada 27. septembra spriedumā lietā C-179/11 (turpmāk “*Cimade un GISTI*”) nosprieda, ka nav noteikuma, kas izslēgtu personu, kuras prasību saskaņā ar Dublīnas II regulu neizskata cita dalībvalsts, no starptautiskās aizsardzības pieteikuma

⁽⁴⁰⁾ EASO un Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra, *Praktiskā rokasgrāmata: piekļuve patvēruma procedūrai*, 2016. gads, 4. lpp.

⁽⁴¹⁾ ECT 2012. gada 23. februāra spriedums lietā *Hirsi Jamaa un citi/Itālija*, Nr. 27765/09, 9.–11., 85.–87. un 156.–158. punkts.

⁽⁴²⁾ ECT 2014. gada 21. oktobra spriedums lietā *Sharifi un citi/Itālija un Grieķija*, Nr. 16643/09, 177. punkts; ECT 2018. gada 11. decembra spriedums lietā *M.A. un citi/Lietuva*, Nr. 59793/17, 108. punkts.

iesniedzēja definīcijas⁽⁴³⁾. Turklāt lietā **Cimade un GISTI** EST konstatēja, ka nav noteikuma, kas izslēgtu pieteikuma iesniedzējus, uz kuriem attiecas Dublinas procedūra, no patvēruma meklētāju uzņemšanas minimālajiem nosacījumiem, kas paredzēti sākotnējā UND.

Jānorāda, ka arī turpmākie pieteikumi ietilpst UND (pārstrādāta redakcija) materiālajā darbības jomā, jo sākotnējais starptautiskās aizsardzības pieteikums direktīvā nav nošķirts no visiem turpmākiem pieteikumiem. Tas ir definēts PPD (pārstrādāta redakcija) 2. panta c) punktā. Tāpēc, iesniedzot pieprasījumu vai paužot vēlmi atkārtoti pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, persona var atkal tikt iekļauta UND (pārstrādāta redakcija) darbības jomā. Nīderlandes Valsts padome⁽⁴⁴⁾ ir norādījusi, ka pieteikuma iesniedzējiem, kas iesniedz turpmāku pieteikumu, ir tiesības uz uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem no brīža, kad viņi pauž vēlmi iesniegt turpmāku pieteikumu. Šā iemesla dēļ tā atcēla COA (*Centraal Orgaan opvang asielzoekers* – Nīderlandes Patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumu aģentūra) lēmumu, saskaņā ar kuru šī aģentūra nodrošina uzņemšanas materiālos nosacījumus tikai pēc oficiālā pieteikuma iesniegšanas.

UND (pārstrādāta redakcija) attiecas arī uz **ģimenes locekļiem**. Direktīvas 2. panta c) punktā definēti tie, kas atzīstami par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja ģimenes locekļiem minētās direktīvas nozīmē. Tajā paredzēts, ka par ģimenes locekļiem atzīst:

- pieteikuma iesniedzēja laulātais vai viņa neprecējies partneris, ar kuru viņam ir stabilas attiecības, ja saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem, kas attiecināmi uz trešo valstu valstspiederīgajiem, vai atbilstīgi praksei attiecīgajā dalībvalstī neprecētus pārus uzskata par pielīdzinātiem precētiem pāriem,
- pieteikuma iesniedzēja vai pirmajā ievilkumā minēto pāru nepilngadīgie bērni ar nosacījumu, ka viņi ir neprecējušies, un neatkarīgi no tā, vai viņi ir dzimuši laulībā vai ārpus laulībā vai ir adoptēti, kā noteikts valsts tiesību aktos,
- tēvs, māte, vai cits pieaugušais, kas saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi ir atbildīgs par pieteikuma iesniedzēju, ja minētais pieteikuma iesniedzējs ir nepilngadīgs un neprecējies.”

Pirmais ierobežojums izriet no tā, ka ģimenei **jau ir jāpastāv** izcelsmes valstī. UND (pārstrādāta redakcija) nav ņemtas vērā ģimenes attiecības, kuru izcelsme ir ārpus izcelsmes valsts un kuras var būt izveidojušās, kamēr starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji ir dzīvojuši citā valstī, ceļojuma laikā vai pašā patvēruma dalībvalstī. Burtiska interpretācija no garantiju izmantošanas var izslēgt arī bērnus, kas dzimuši šādās attiecībās. Tomēr tas būtu pretrunā ar dažiem UND (pārstrādāta redakcija) pamatprincipiem, piemēram, ar ģimenes vienotības saglabāšanu, kā noteikts UND (pārstrādāta redakcija) 12. pantā.

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta c) punktu uz **neprecētiem pāriem**, attiecas divi nosacījumi, lai tos varētu atzīt par ģimenes locekļiem, piemērojot UND (pārstrādāta redakcija):

- a) viņu attiecībām ir jābūt stabilām; un
- b) dalībvalsts tiesībās vai praksē neprecēti pāri ir jāpielīdzina precētiem pāriem saskaņā ar tiesību aktiem, kas attiecas uz trešo valstu valstspiederīgajiem.

⁽⁴³⁾ EST 2012. gada 27. septembra spriedums lietā *Cimade un Groupe d'information et de soutien des immigrés (GISTI)/Ministre de l'intérieur, de l'outre-mer, des collectivités territoriales et de l'immigration*, C-179/11, EU:C:2012:594, 40. punkts.

⁽⁴⁴⁾ Nīderlandes Valsts padome (*Raad van State*), 2018. gada 28. jūnija spriedums lietā NL:RVS:2018:2157.

Turklāt nav skaidri minētas **reģistrētas partnerattiecības** un **viendzimuma laulības**. Tādējādi dalībvalstis pašas var tās atzīt par “ģimenes locekļiem”, atkarībā no attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem un prakses.

Precētus nepilngadīgos izslēdz no viņu vecāku ģimenes “ģimenes locekļu” definīcijas. Tomēr, ja viņus nepavada laulātais, viņus var uzskatīt par “nepilngadīgiem bez pavadības” saskaņā ar definīciju, kas sniegta UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta e) punktā. Turklāt nepilngadīgie brāļi un māsas netiek atzīti par “ģimenes locekļiem” UND (pārstrādāta redakcija) nozīmē ⁽⁴⁵⁾.

Tomēr UND (pārstrādāta redakcija) 4. pants ļauj dalībvalstīm:

“(..) ieviest vai saglabāt labvēlīgākus noteikumus tādu pieteikuma iesniedzēju un pieteikuma iesniedzēja citu tuvu radnieku uzņemšanas nosacījumu jomā, kas ir tajā pašā dalībvalstī, ja tie ir atkarīgi no pieteikuma iesniedzēja, vai arī humānu apsvērumu dēļ, ciktāl šādi noteikumi ir saderīgi ar šo direktīvu.”

Šādos gadījumos valsts tiesību akti var aptvert arī: a) attiecības, kas izveidojušās ceļojuma laikā vai pēc tā; un b) personas, kuras saskaņā ar definīciju UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta c) punktā nav savu vecāku ģimenes “ģimenes locekļi”, piemēram, precēti bērni, kuru laulātais neatrodas dalībvalstī un kuri ir citādi atkarīgi no saviem vecākiem.

Komisijas 2016. gada priekšlikums vēlreiz pārstrādāt UND (pārstrādāta redakcija) paplašina ģimenes locekļu definīciju:

“Tiek paplašināta ģimenes locekļu definīcija – tiek iekļautas ģimenes, kas izveidotas pēc izcelsmes valsts atstāšanas, bet pirms ierašanās dalībvalsts teritorijā (2. panta 3. punkts). Tas atspoguļo migrācijas pašreizējās reālijas, proti, pieteikuma iesniedzēji bieži ierodas ES pēc ilga ārpus viņu izcelsmes valsts pavadīta laika, piemēram, bēgļu nometnēs. Sagaidāms, ka šī definīcijas paplašināšana samazinās neatbilstīgās kustības vai bēgšanas iespējamību attiecībā uz personām, uz kurām attiecas šie paplašinātie noteikumi” ⁽⁴⁶⁾.

Jāņem vērā arī tas, ka persona turpina būt šāds pieteikuma iesniedzējs un tādējādi joprojām ietilpst UND (pārstrādāta redakcija) darbības jomā, līdz tiek pieņemts **galīgais lēmums**, kā norādīts UND (pārstrādāta redakcija) 8. apsvērumā. Galīgais lēmums PPD (pārstrādāta redakcija) 2. panta e) punktā ir definēts šādi:

“(..) “galīgais lēmums” ir lēmums par to, vai trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam var tikt piešķirts bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statuss saskaņā ar Direktīvu 2011/95/ES un kas vairs nav pakļauts tiesiskajai aizsardzībai atbilstīgi šīs direktīvas V nodaļai, neatkarīgi no tā, vai šāda tiesiskā aizsardzība paredz pieteikuma iesniedzēja palikšanu attiecīgajās dalībvalstīs līdz tās iznākumam”.

Savukārt UND (pārstrādāta redakcija) 3. panta 1. punktā ir noteikts, ka šīs direktīvas darbības joma attiecas tikai uz laiku, līdz kuram pieteikuma iesniedzējiem ir atļauts palikt teritorijā kā pieteikuma iesniedzējiem.

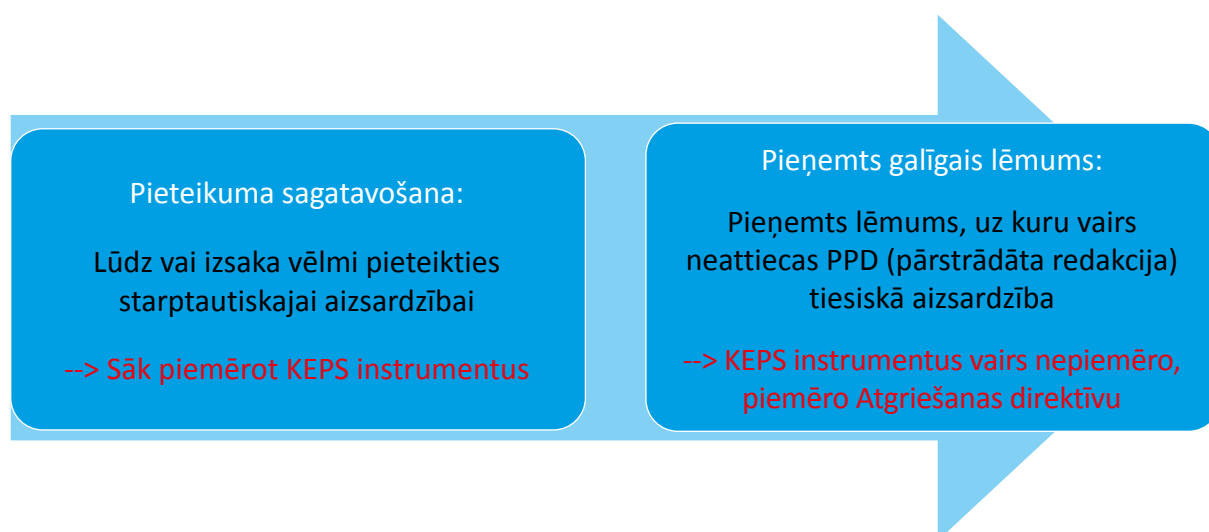
⁽⁴⁵⁾ Sākotnējā Komisijas priekšlikumā šīs personu grupas noteiktās kombinācijās bija iekļautas “ģimenes locekļu” definīcijā. Skatīt: Eiropas Komisija, grozītais priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), COM(2011) 320, 2. panta c) punkts, 2011. gada 1. jūnijs.

⁽⁴⁶⁾ Eiropas Komisija, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), COM(2016) 465, 2016. gada 13. jūlijs.

Mijiedarbība starp UND (pārstrādāta redakcija) un Atgriešanas direktīvu ⁽⁴⁷⁾ ir precizēta EST lēmumā lietā **Gnandi/État Belge**. Tiesa nosprieda, ka dalībvalsts var pieņemt atgriešanas lēmumu līdztekus starptautiskās aizsardzības pieteikuma noraidījumam, tādējādi (bijušajam) pieteikuma iesniedzējam nekavējoties piemērojot Atgriešanas direktīvu. Tomēr Tiesa nosprieda, ka atgriešanas procedūra un līdz ar to Atgriešanas direktīvas piemērošana tiks apturēta uz laiku, kas noteikts pārsūdzības par noraidošo lēmumu iesniegšanai, un līdz brīdim, kad šī apelācijas sūdzība tiks izskatīta. Šajā laikposmā persona saglabā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja statusu līdz pārsūdzības galīgajam iznākumam un “šis pieteikuma iesniedzējs šajā laikposmā var izmantot no Padomes Direktīvas 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai, izrietošās tiesības” ⁽⁴⁸⁾.

Nīderlandē Hāgas apgabaltiesa 2018. gada 24. janvārī lēma par lietu saistībā ar patvēruma meklētāju, kura starptautiskās aizsardzības pieteikums tika noraidīts un kurš saņēma atgriešanas lēmumu, kam pievienots 10 gadu iecelošanas aizliegums. Viņš pārsūdzēja visus trīs lēmumus, bet, gaidot pārsūdzības iznākumu, viņam tika paziņots par uzņemšanas nosacījumu atteikšanu, jo Nīderlandes tiesību aktos ir noteikts, ka šāda atteikšana ir jāizsludina pēc brīvprātīgas atgriešanās perioda beigām. Apgabaltiesa atzina, ka šādas valsts tiesību normas ir pretrunā ar ES tiesībām un tādējādi nav spēkā. Tā secināja, ka, gaidot pārsūdzības iznākumu, pieteikuma iesniedzējs, kurš vēl nav saņēmis galīgo lēmumu UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta b) punkta nozīmē, var izmantot uzņemšanas nosacījumus līdz brīdim, kad tiks pieņemts lēmums par viņa pārsūdzību par negatīvo lēmumu gan attiecībā uz viņa starptautiskās aizsardzības pieteikumu, gan atgriešanas lēmumu. Apgabaltiesa piebilda, ka šajos apstākļos nav nozīmes tam, ka viņam vairs nav “likumīgas dzīvesvietas” saskaņā ar Nīderlandes Likuma par ārvalstniekiem 8. pantu, jo ir pieņemts negatīvs lēmums par patvērumu un 10 gadu iecelošanas aizliegums ⁽⁴⁹⁾. Lietās saskaņā ar **Dublinas regulas procedūru**, kā izriet no EST sprieduma lietā **Cimade un GISTI** ⁽⁵⁰⁾, dalībvalsts pienākumi saskaņā ar sākotnējo UND izbeidzas tikai tad, kad persona ir **faktiski pārsūtīta** uz atbildīgo dalībvalsti un tāpēc tai vairs nav starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja statusa pārsūtītājā dalībvalstī.

2. attēls. KEPS instrumentu piemērošanas joma



⁽⁴⁷⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (OV L 348, 24.12.2008., 98. lpp.).

⁽⁴⁸⁾ EST 2018. gada 19. jūnija spriedums lietā *Sadikou Gnandi/État Belge*, C-181/16, EU:C:2018:465, galīgais nolēmums.

⁽⁴⁹⁾ Nīderlande, Hāgas apgabaltiesa (*Rechtbank Den Haag*), AWB 17/13382, ECLI:NL:RBDHA:2018:655.

⁽⁵⁰⁾ EST, 2012. gads, lieta *Cimade un GISTI*, op. cit., fn. 43.

2.2. Teritoriālā darbības joma

UND (pārstrādāta redakcija) 3. pantā ir noteikts, ka “direktīva attiecas uz visiem trešo valstu valstspiederīgajiem un bezvalstniekiem, kas gatavo starptautiskās aizsardzības pieteikumu dalībvalsts teritorijā, tostarp pie robežas, teritoriālajos ūdeņos vai tranzīta zonās”. Tomēr jānorāda, ka ECT lietā *Hirsi Jamaa* (sk. 2.1. punktu) nosprieda, ka ECTK atšķirībā no UND ir piemērojama arī eksteritoriāli, ciktāl attiecīgās personas ir līgumslēdzēju valstu jurisdikcijā⁽⁵¹⁾.

Plašāku analīzi par šiem terminiem skatīt: *EASO, Patvēruma procedūras un neizraidāmības princips – tiesiskā analīze*, 2018. gads.

2.3. Situācijas, kurās UND (pārstrādāta redakcija) nav piemērojama

Kā noteikts UND (pārstrādāta redakcija) 3. panta 3. punktā, **UND nepiemēro, ja tiek piemēroti Pagaidu aizsardzības direktīvas⁽⁵²⁾ noteikumi**. Pagaidu aizsardzības direktīvā ir paredzēti ārkārtas pasākumi, kas jāveic masveida pieplūduma gadījumā. Masveida pieplūdums nozīmē liela skaita pārvietoto personu ierašanos no konkrētas valsts vai ģeogrāfiska apgabala neatkarīgi no tā, vai šo personu ierašanās ES teritorijā bija spontāna vai atbalstīta (piemēram, izmantojot evakuācijas programmu). Šīs direktīvas mērķis ir noteikt obligātos standartus šādas pagaidu aizsardzības piešķiršanai un veicināt dalībvalstu pūliņu līdzsvarotību, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas. Šai direktīvai ir savi noteikumi par uzņemšanas nosacījumiem. Līdz šim tā nekad nav tikusi piemērota.

Turklāt saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 3. panta 2. punktu UND nepiemēro gadījumos, kad **dalībvalstu pārstāvniecībām tiek iesniegti diplomātiskā vai teritoriālā patvēruma pieprasījumi**. Lai gan šajā jomā izmantotajai terminoloģijai trūkst vienveidības, termins “diplomātiskais patvērumš” parasti tiek lietots, lai apzīmētu aizsardzību, ko valsts piešķir ārpus tās teritorijas, it īpaši tās diplomātiskajās misijās (diplomātiskais patvērumš šaurā nozīmē), tās konsulātos, uz tās kuģiem, kas atrodas citas valsts teritoriālajos ūdeņos (patvērumš uz jūras), tās gaisa kuģos un tās militārajos vai paramilitārajos kompleksos ārvalstu teritorijā⁽⁵³⁾.

⁽⁵¹⁾ ECT, 2012. gads, lieta *Hirsi Jamaa*, op. cit., fn. 41.

⁽⁵²⁾ Padomes Direktīva 2001/55/EK (2001. gada 20. jūlijs) par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas (OV L 212, 7.8.2001., 12. lpp.).

⁽⁵³⁾ ANO Ģenerālā asambleja, “Jautājums par diplomātisko patvērumu – ģenerālsēkretāra ziņojums”, 1975. gada 22. septembris.

3. Pamatprincipi un definīcijas

3.1. Atbilstošs un cilvēka cienīgs dzīves līmenis

Izskatot materiālos uzņemšanas nosacījumus, kas noteikti UND (pārstrādāta redakcija), ir būtiski zināt, kādi standarta nosacījumi ir jāievēro, lai izpildītu šo pozitīvo pienākumu.

Kā EST norādījusi lietā *Haqbin* ⁽⁵⁴⁾:

“(..) dalībvalstīm ir jānodrošina, ka pieteikuma iesniedzējiem, sagatavojot savus starptautiskās aizsardzības pieteikumus, ir pieejami materiālie uzņemšanas nosacījumi un ka atbilstoši šiem mērķiem veiktie pasākumi nodrošina pieteikuma iesniedzējiem atbilstošu dzīves līmeni, kas garantē viņiem iztiku un aizsargā viņu fizisko un garīgo veselību.”

“Atbilstošs dzīves līmenis”, kas minēts UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 2. punktā, ir atskaites punkts visiem uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem. Tas atbilst “cilvēka cienīgam dzīves līmenim” (UND (pārstrādāta redakcija) 11. apsvēruma), kā arī **pamattiesībām uz cilvēka cieņu** (ES Hartas 1. pants), kā norādīts UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvērumā. Saikne starp “atbilstošu” un “cilvēka cienīgu” joprojām ir neskaidra, it īpaši ņemot vērā 20. panta 5. punktu, saskaņā ar kuru, atsakot materiālos nosacījumus, kas garantē “atbilstošu” standartu, ir jānodrošina, ka pieteikuma iesniedzējs saglabā “cilvēka cienīgu” dzīves līmeni.

No vienas puses, UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 2. punktā ir noteikts, ka pieteikuma iesniedzējiem jānodrošina **atbilstošs dzīves līmenis, kas nodrošina viņu uzturēšanos un aizsargā viņu fizisko un garīgo veselību**. No otras puses, UND (pārstrādāta redakcija) 11. apsvērumā ir minēts, ka standartiem jābūt pietiekamiem, lai nodrošinātu pieteikuma iesniedzējiem **cilvēka cienīgu dzīves līmeni**.

Abi šie elementi paredz tiesības uz cilvēka cieņas respektēšanu. Šo galveno pamattiesību ievērošana ir ne tikai nostiprināta UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvērumā, bet tiek arī centralizēti minēti lēmumos par uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, piemēram, EST spriedumos lietās *Saciri un citi* un *Cimade un GISTI* ⁽⁵⁵⁾.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (FRA) 2017. gada ziņojumā par uzņemšanas centriem 14 dalībvalstīs ir norādīts, ka “jautājums par to, kas ir cilvēka cienīgs dzīves līmenis un kā tas jāsasniedz, ir atkarīgs no ES dalībvalstu ieskatiem”. Līdz ar to ziņojumā tiek norādīts, ka “valstu uzņemšanas standartu definīcijās ir būtiskas atšķirības attiecībā uz to juridisko raksturu, kvalitātes līmeni, šo standartu detalizācijas pakāpi un norādīto pamattiesību ievērošanas līmeni” ⁽⁵⁶⁾. Ziņojumā arī norādīts, ka regulējuma blīvums atsevišķās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs ⁽⁵⁷⁾. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzņemšanas standartiem, kas nodrošina atbilstošu un cilvēka cienīgu dzīves līmeni, “definīciju” nav iespējams sniegt.

⁽⁵⁴⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, fn. 37, 33. punkts.

⁽⁵⁵⁾ EST 2014. gada 27. februāra spriedums lietā *Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers/Selver Saciri un citi*, C-79/13, EU:C:2014:103, 35. punkts; EST, 2012. gads, lieta *Cimade un GISTI*, *op. cit.*, fn. 43, 42. un 56. punkts.

⁽⁵⁶⁾ FRA, Pašreizējā migrācijas situācija ES: pārskats par uzņemšanas centriem, 2017. gada septembris, 4. lpp.

⁽⁵⁷⁾ FRA, Pašreizējā migrācijas situācija ES: pārskats par uzņemšanas centriem, 2017. gada septembris, 2. un 7. lpp., 3. tabula “Pārskats par avotiem, kuros noteikti uzņemšanas standarti”.

Izpratne par jēdzienu “atbilstošs dzīves līmenis” ir atrodama definīcijā, ko Eiropas Komisija ierosināja 2016. gadā un kas iekļauta UND (pārstrādāta redakcija) turpmākās reformas projektā. Priekšlikumā ierosināts šo terminu definēt šādi:

““atbilstošs dzīves līmenis” ir tāda dzīves kvalitāte, kas garantē pieteikuma iesniedzēja un viņa ģimenes veselību un labklājību, jo īpaši attiecībā uz piekļuvi nepieciešamajai pārtikai, apģērbam, mājoklim, izglītībai, veselības aprūpei un sociālajiem pakalpojumiem”⁽⁵⁸⁾.

Arī *ICESCR* 11. panta 1. punktā ir sniegti noderīgi norādījumi, jo tajā ir atzītas ikvienas personas tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni sev un savai ģimenei, tostarp atbilstošu pārtiku, apģērbu un mājokli, un pastāvīgu dzīves apstākļu uzlabošanu⁽⁵⁹⁾.

Jāuzsver arī, ka šā standarta novērtējums ir jāveic, ņemot vērā ES Hartu un ECTK. Konkrētāk, ES Hartas 52. panta 3. punktā ir paredzēts, ka ciktāl ES Hartā ir ietvertas tiesības, kas atbilst ECTK garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā ECTK noteiktajām tiesībām, neliedzot valstīm paredzēt plašāku aizsardzību saskaņā ar ES Hartu.

3. tabula. Attiecīgie ECTK un ES Hartas noteikumi

Pamattiesība	Noteikums
Cilvēka cieņa	ES Hartas 1. pants
Tiesības uz dzīvību	ECTK 2. pants
Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums	ES Hartas 4. pants ECTK 3. pants
Tiesības uz brīvību un drošību	ES Hartas 6. pants
Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība	ES Hartas 7. pants ECTK 8. pants
Nediskriminēšana	ES Hartas 21. pants ECTK 14. pants
Bērnu tiesības	ES Hartas 24. pants
Īpašuma aizsardzība	ECTK 1. protokola 1. pants

Atbilstoši dzīves apstākļi nozīmē, ka tie nepārkāpj šādus ES Hartas pantus, kas minēti UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvērumā.

UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvēruma

“Šī direktīva respektē pamattiesības un ievēro principus, kas jo īpaši atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Šī direktīva īpaši cenšas pilnībā respektēt cilvēka cieņu un veicināt hartas 1., 4., 6., 7., 18., 21., 24. un 47. panta piemērošanu, un tā ir attiecīgi jāīsteno.”

⁽⁵⁸⁾ Eiropas Parlamenta normatīvās rezolūcijas projekts par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 31. grozījums, COM(2016) 465 – C8-0323/2016 – 2016/0222(COD).

⁽⁵⁹⁾ ANO Ģenerālā asambleja, Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, ANO, Līgumu krājums, 993. sēj., 1966. gada 16. decembris, 3. lpp.

Atsaucoties uz sākotnējo UND ⁽⁶⁰⁾, EST uzsvēra šo pamattiesību ievērošanu spriedumā lietā **Cimade un GISTI** ⁽⁶¹⁾.

EST judikatūrā ir noteikta cieša saikne starp ES Hartas 4. pantu, ECTK 3. pantu un cilvēka cieņas respektēšanu ⁽⁶²⁾. Neraugoties uz to, UND (pārstrādāta redakcija) vairākkārt atsaucas uz “cilvēka cieņu” ⁽⁶³⁾. Taču ES Hartas 1. pantā dalībvalstīm ir noteikti plašāki pienākumi nekā ES Hartas 4. pantā attiecībā uz dalībvalstu pozitīvo pienākumu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija), kas saskaņā ar 35. apsvērumu “cenšas pilnībā respektēt cilvēka cieņu”. Tomēr no EST judikatūras kļūst skaidrs, ka, lai respektētu pieteikuma iesniedzēju cilvēka cieņu, viņiem nedrīkst liegt direktīvā noteikto obligāto standartu izmantošanu, pat ne uz noteiktu laiku ⁽⁶⁴⁾.

3.2. Neaizsargātības un īpašu uzņemšanas vajadzību jēdzieni

Pirmās paaudzes tiesību aktos saskaņā ar KEPS tika atzīts, ka pastāv īpaša patvēruma meklētāju grupa, kas tiek uzskatīta par neaizsargātu. Tomēr šajā pirmajā paaudzē neaizsargātība netika plaši regulēta. Sākotnējā UND nebija iekļauta neaizsargātības definīcija. Tomēr tā bija viens no pirmās paaudzes ES juridiskajiem instrumentiem patvēruma jomā, kas veltīja būtisku uzmanību neaizsargātu patvēruma meklētāju situācijai. Tajā noteikts, ka patvēruma meklētājiem, kas identificēti kā mazāk aizsargātas personas ar īpašām vajadzībām, ir jānodrošina “īpaša attieksme”. Sākotnējā UND tikai noteica, ka dalībvalstīm savos tiesību aktos jāņem vērā to mazāk aizsargāto personu īpašā situācija, kuras tika uzskaitītas nepilnīgā sarakstā ⁽⁶⁵⁾.

Neaizsargātība galvenokārt tika vērtēta no pieteikuma iesniedzēja fiziskās un garīgās neaizskaramības viedokļa, jo dalībvalstu pienākumu apjoms attiecās tikai uz tiem direktīvas noteikumiem, kas saistīti ar uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem un veselības aprūpi. Turklāt arī pienākums ņemt vērā šādu patvēruma meklētāju īpašo situāciju sākotnējā UND tika attiecināts tikai uz personām, kuru īpašās vajadzības noteiktas pēc “viņu stāvokļa individuāla izvērtējuma” ⁽⁶⁶⁾. Turklāt sākotnējā UND nebija konsekvences, jo tā visā tekstā atsaucās vai nu uz pieteikuma iesniedzēju “neaizsargātību”, vai uz patvēruma meklētājiem, kuriem ir “īpašas vajadzības”.

ES Stokholmas programmā jau 2010. gadā tika pausts aicinājums uzlabot mazāk aizsargātu personu aizsardzību. Eiropadome to ir noteikusi par vienu no ES politikas galvenajām prioritātēm. Īpaša atsauce tika sniegta uz “nepilngadīgajiem bez pavadības”, kas “pārstāv īpaši neaizsargātu grupu, kurai nepieciešama īpaša uzmanība un īpaša reakcija”, jo īpaši attiecībā uz apdraudētiem nepilngadīgajiem ⁽⁶⁷⁾. Tā rezultātā KEPS instrumentu otrais posms, kas noslēdzās 2013. gada jūnijā, tika vēl vairāk pielāgots šiem uzdevumiem, pieņemot īpašus noteikumus attiecībā uz pieteikumu iesniedzējiem ar īpašām procesuālajām garantijām un īpašām/konkrētām vajadzībām un nodrošinot pastiprinātas procesuālās garantijas mazāk aizsargātām personām.

⁽⁶⁰⁾ Sākotnējās UND 5. apsvēruma saturs ir līdzīgs UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvērumam, lai gan, papildus vispārējai atsaucēi uz ES Hartu un cilvēka cieņu, skaidri tiek minēts tikai ES Hartas 1. un 18. pants. UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvērumā ir plašāks nekā sākotnējās UND 5. apsvērumā.

⁽⁶¹⁾ EST, 2012. gads, lieta *Cimade un GISTI*, *op. cit.*, *fn.* 43, 42. punkts.

⁽⁶²⁾ EST 2019. gada 19. marta spriedums lietā *Abubacarr Jawa/Vācijas Federatīvā Republika*, C-163/17, EU:C:2019:218, 78. punkts.

⁽⁶³⁾ Piemēram, 11. un 35. apsvērumā.

⁽⁶⁴⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, *fn.* 55, 35. punkts; ar atsauci uz EST, 2012. gads, lieta *Cimade un GISTI*, *op. cit.*, *fn.* 43, 56. punkts.

⁽⁶⁵⁾ Kā mazāk aizsargātas tika norādītas šādas personas – nepilngadīgie, nepilngadīgie bez pavadības, invalīdi, veci cilvēki, grūtnieces, vientuļi vecāki ar mazgadīgiem bērniem un personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību.

⁽⁶⁶⁾ 17. panta 2. punkts, Padomes Direktīva 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (OV L 31, 6.2.2003., 18. lpp.).

⁽⁶⁷⁾ Eiropas Savienības Padome, “Stokholmas programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu labā”, 2009. gada 2. decembris.

UND (pārstrādāta redakcija) ir iekļauta mazāk aizsargātu personu nepilnīga definīcija. Kā izriet no 21. panta formulējuma, kurā ir lietots vārds “piemēram”, tajā tiek sniegts indikatīvs neaizsargātu personu grupu saraksts. Tās ir šādas:

- nepilngadīgie,
- nepilngadīgie bez pavadības,
- invalīdi,
- veci cilvēki,
- grūtnieces,
- vientuļi vecāki ar mazgadīgiem bērniem,
- cilvēku tirdzniecības upuri,
- personas ar nopietnām slimībām,
- personas ar garīgiem traucējumiem,
- personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību, piemēram, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.

Vārda “**piemēram**” loģiskais pamatojums ir uzsvērt, ka to personu saraksts, kuras uzskatāmas par neaizsargātām, ir **nepilnīgs**. Tas ir tāpēc, ka neaizsargātību var izraisīt daudzi faktori, piemēram, personīgās īpašības, veselības stāvoklis, sociālais statuss un pagātnes pieredze. Tādēļ dalībvalstis var iekļaut arī citas kategorijas ⁽⁶⁸⁾.

Turklāt UND (pārstrādāta redakcija) 21. pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums ņemt vērā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja īpašo situāciju. Lai to varētu pilnībā īstenot, dalībvalstij saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 22. pantu jānovērtē, vai **pieteikuma iesniedzējam ir īpašas uzņemšanas vajadzības**. Lai gan UND (pārstrādāta redakcija) 21. pantā ir nepilnīgi uzskaitītas mazāk aizsargātu personu grupas, UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta k) punktā persona ar īpašām uzņemšanas vajadzībām ir definēta kā “mazāk aizsargāta persona saskaņā ar 21. pantu, kam ir nepieciešamas īpašas garantijas, lai baudītu tiesības un izpildītu pienākumus, kas paredzēti šajā direktīvā”.

Iepriekš minēto pantu kopīga interpretācija apstiprina, ka **jebkura persona ar īpašām uzņemšanas vajadzībām a fortiori ir mazāk aizsargāta persona** UND (pārstrādāta redakcija) nozīmē. Tomēr var gadīties, ka mazāk aizsargātai personai var nebūt īpašu uzņemšanas vajadzību.

Kā minēts iepriekš, to personu saraksts, kuras tiek uzskatītas par mazāk aizsargātām un kurām ir īpašas uzņemšanas vajadzības, nav pilnīgs ⁽⁶⁹⁾. PPD (pārstrādāta redakcija) 29. apsvērumā ir jēdziens “personas, kurām vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas”, un minētās konkrētās grupas nav līdzīgas tām, kas norādītas sākotnējā UND. UND (pārstrādāta redakcija) 21. panta un PPD (pārstrādāta redakcija) 29. apsvēruma stingra un burtiski salīdzinoša interpretācija var novest pie kļūdaina pieņēmuma, ka personām, kas bēg no savas izcelsmes valsts tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar seksuālo orientāciju vai dzimumidentitāti, patvēruma procedūrā var būt jāpievērš īpaša uzmanība, taču uz tām neattiecas neaizsargātības pazīmes, kurām jāpievērš īpaša uzmanība uzņemšanas nosacījumu aspektā. No šādas interpretācijas jāizvairās, jo abi saraksti nav pilnīgi, turklāt vienu un to pašu novērtēšanas mehānismu var izmantot, lai

⁽⁶⁸⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 50. lpp.

⁽⁶⁹⁾ Lai salīdzinātu mazāk aizsargātu grupu definīcijas dažādu valstu praksē, skatīt ECRE/(Patvēruma informācijas datubāze), Neaizsargātības jēdziens Eiropas patvēruma procedūrās, 2017. gads, 15. un 16. lpp.

noteiktu īpašās uzņemšanas un procesuālās vajadzības gan saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija), gan PPD (pārstrādāta redakcija) ⁽⁷⁰⁾.

UNHCR mudina dalībvalstis izmantot to, ka saraksts nav pilnīgs, un papildināt to, transponējot direktīvu savos tiesību aktos, lai iekļautu arī citas potenciāli neaizsargātas grupas, piemēram, LGBTI un personas ar dzirdes vai redzes traucējumiem, vai pieteikuma iesniedzējus, kuri ir analfabēti, dislektiski vai ar garīgās attīstības traucējumiem ⁽⁷¹⁾.

ECT atzina dažu patvēruma meklētāju pastiprināto neaizsargātību. Tiesa atzina, ka patvēruma meklētāju grupās ir atsevišķas personas, kas pieder pie vairākām mazāk aizsargātām grupām. Tas tika skaidri noteikts lietā **Tarakhel**, kas attiecās uz ierosinājumu astoņu cilvēku, tostarp sešu bērnu, ģimenei no Šveices atgriezties Itālijā. ECT secināja, atsaucoties uz spriedumu lietā Nr. 30696/09, **M.S.S./Belģija un Grieķija** (turpmāk “M.S.S.”) ⁽⁷²⁾, ka Šveices iestādēm bija pienākums nodrošināt pieteikuma iesniedzējiem individuālas garantijas, kas pielāgotas viņu vecumam. Pieņemot lēmumu šajā lietā, ECT īpašu uzmanību pievērta bērnu “ārkārtējai neaizsargātībai” un īpašajām vajadzībām, kas noteiktas, pamatojoties gan uz viņu vecumu un patstāvības trūkumu, gan patvēruma meklētāju statusu ⁽⁷³⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) ietver arī īpašus noteikumus attiecībā uz mazāk aizsargātām personām:

- a) par mazāk aizsargātu personu un personu ar īpašām vajadzībām **uzņemšanu un materiālajiem uzņemšanas nosacījumiem** (12.–19. pants);
- b) par mazāk aizsargātu personu un pieteikuma iesniedzēju ar īpašām uzņemšanas vajadzībām **aizturēšanu** (11. pants);
- c) par **nepilngadīgajiem, nepilngadīgajiem bez pavadības un spīdzināšanas un vardarbības upuriem** (23., 24. un 25. pants);
- d) par mazāk aizsargātu personu uzņemšanas nosacījumu **atteikšanu** vai **pasliktināšanu** un sankcijām pret tām, kā arī par **efektīvu tiesisko aizsardzību** attiecībā uz lēmumiem atteikt, atņemt vai samazināt uzņemšanas pabalstus mazāk aizsargātām personām (20. pants).

Neaizsargātības jēdziens ir ļoti svarīgs. Neaizsargātības agrīna novērtēšana un atzīšana, ka īpaša uzmanība jāpievērš mazāk aizsargātām personām, praksē faktiski nodrošina starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju vienlīdzību.

Saikni starp neaizsargātību un atbilstošu dzīves līmeni EST ir izskatījusi lietā **Haqbin**, kur Tiesa uzsvēra:

“Attiecībā uz “mazāk aizsargātām personām” šīs direktīvas 21. panta izpratnē, starp kurām ir (..) nepilngadīgie bez pavadības (..), minētās direktīvas 17. panta 2. punkta otrajā daļā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jārūpējas par to, lai viņiem tiktu “nodrošināts” šāds dzīves līmenis” ⁽⁷⁴⁾.

⁽⁷⁰⁾ ECRE/AIDA, Neaizsargātības jēdziens Eiropas patvēruma procedūrās, 2017. gads, 16. lpp.

⁽⁷¹⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 50.–51. lpp.

⁽⁷²⁾ ECT 2011. gada 21. janvāra spriedums lietā *M.S.S./Belģija un Grieķija*, Nr. 30696/09, ECLI:CE:ECHR:2011:0121JUD003069609.

⁽⁷³⁾ ECT 2014. gada 4. novembra spriedums lietā *Tarakhel/Šveice*, Nr. 29217/12, 99. punkts.

⁽⁷⁴⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit., fn. 37, 34.* punkts.

3.3. Neaizsargātības novērtēšana

Ir daudz dažādu **neaizsargātības rādītāju**. Gan *EASO* ⁽⁷⁵⁾, gan *UNHCR* ⁽⁷⁶⁾ ir izstrādājuši rādītājus, kas izmantojami kā pārbaudes rīki. Daži piemēri ir **vecums, dzimums, ģimenes stāvoklis** un **psihosociālie rādītāji**.

Īpaši aizsardzības režīmi vai instrumenti ir pieņemti attiecībā uz **sievietēm** (piemēram, Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu ⁽⁷⁷⁾), **bērniem** (piemēram, Bērnu tiesību konvencija ⁽⁷⁸⁾) un **invalidiem** (piemēram, Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām ⁽⁷⁹⁾). To mērķis ir novērst neaizsargātību, nodrošinot īpašus aizsardzības līdzekļus un pasākumus, lai šādas grupas varētu pilnībā izmantot visas savas cilvēktiesības.

3.4. Nepilngadīgie ar un bez pavadības

Nepilngadīgā definīcija ir sniegta UND (pārstrādāta redakcija) **2. panta d) punktā**.

UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta d) punkts

“(..) trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas **jaunāks par 18 gadiem.**”

Nepilngadīgā bez pavadības definīcija ir sniegta **2. panta e) punktā**.

UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta e) punkts

“(..) nepilngadīgais, kas ieradies dalībvalstu teritorijā bez tādu pieaugušo pavadības, kuri ir par viņu atbildīgi saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi, kamēr šāda persona nav par viņu uzņēmusies aizgādību; tas ietver nepilngadīgo, kas palicis bez pavadības pēc ierašanās dalībvalstīs.”

Šī definīcija ir līdzīga *UNHCR* sniegtajai definīcijai ⁽⁸⁰⁾. Nepilngadīgais ir “bez pavadības” neatkarīgi no tā, vai viņš ieceļojis dalībvalsts teritorijā bez pavadības vai to atstājusi par viņu atbildīgā persona. Līdzīga definīcija ir pieņemta attiecībā uz citiem ES dokumentiem šajā jomā. Jāatzīmē, ka ES tiesību aktos nav paredzēta atšķirība starp nošķirtiem bērniem un nepilngadīgajiem bez pavadības.

⁽⁷⁵⁾ *EASO*, “Rīki personu ar īpašām vajadzībām identificēšanai”, 2016. gads.

⁽⁷⁶⁾ *UNHCR* un Starptautiskā aizturēšanas koalīcija, Neaizsargātības pārbaudes rīks – neaizsargātības identificēšana un novēršana: rīks patvēruma un migrācijas sistēmām, 2016. gads.

⁽⁷⁷⁾ ANO Ģenerālā Asambleja, Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu, 1979. gada 18. decembris.

⁽⁷⁸⁾ ANO Ģenerālā asambleja, Bērnu tiesību konvencija, ANO, Līgumu krājums, 1577. sēj., 1989. gada 20. novembris.

⁽⁷⁹⁾ ANO Ģenerālā asambleja, Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, 2006. gada 13. decembris, A/RES/61/106.

⁽⁸⁰⁾ *UNHCR*, Pamatnostādnes par politiku un procedūrām attiecībā uz nepavadītiem bērniem, kas meklē patvērumu, 1997. gads, 1. lpp.

3.5. Bērna intereses

Bērna interešu princips ⁽⁸¹⁾ ir atkārtots **ES Hartas 24. panta 2. punktā**.

ES Hartas 24. panta 2. punkts

“Visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses.”

EST uz šo principu skaidri norāda 2013. gada jūnija lēmumā lietā C-648/11 (turpmāk “**MA un citi**”), norādot, ka Hartas 24. panta 2. punktā ir noteikts pienākums nodrošināt, lai “visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, tiktu ņemta vērā bērna interešu prioritāte” ⁽⁸²⁾.

Bērna intereses ir “vispārīgs princips”, kas nosaka visas *CRC* interpretāciju. Tas ir minēts vairākos *CRC* pantos. Tomēr galvenais formulējums ir atrodams **CRC 3. panta 1. punktā**.

CRC 3. panta 1. punkts

“Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.”

CRC 3. pantu var pilnībā izprast, tikai pētot tā precīzu formulējumu. Tas attiecas uz izpildiestādēm, likumdevējām un tiesu iestādēm. To piemēro visām šo iestāžu un attiecīgo privāto iestāžu darbībām. Svarīgi ir, ka tas attiecas arī uz “bērniem” daudzskaitlī. ANO Bērnu tiesību komiteja šo formulējumu ir interpretējusi tādējādi, ka šis pants ir piemērojams gan atsevišķos gadījumos, gan attiecībā uz bērniem vai bērnu grupām kopumā, un tas padara to vēl nozīmīgāku politiskā un rīcībpolitiskā ziņā ⁽⁸³⁾.

Visos KEPS instrumentos abos posmos īpaša uzmanība tiek pievērsta bērna interesēm, kas vienmēr ir jāņem vērā kā primārais apsvēruma, un dalībvalstīm ir pienākums ievērot šo principu.

EST bija iespēja uzsvērt bērnu aizsardzības lielo nozīmi 2006. gada 27. jūnija spriedumā lietā C-540/03, **Eiropas Parlaments/Eiropas Savienības Padome** ⁽⁸⁴⁾. Tiesa uzsvēra *CRC* nozīmību, norādot, ka tā ir ietverta “to starptautisko instrumentu skaitā cilvēktiesību aizsardzības jomā, ko tā ņem vērā, piemērojot vispārējos Kopienas tiesību principus” ⁽⁸⁵⁾.

⁽⁸¹⁾ *EASO* norādījumi par nepavadītu bērnu uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji, 2018. gads.

⁽⁸²⁾ EST 2011. gada 6. jūnija spriedums lietā Karaliene, pēc *MA* un citu pieprasījuma/Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs, C-648/11, EU:C:2013:367, 57. punkts.

⁽⁸³⁾ ANO Bērnu tiesību komiteja, “Vispārēja piezīme Nr. 14 (2013) par bērna tiesībām uz to, lai primārais apsvēruma būtu viņa intereses (3. panta 1. punkts)”, 32. punkts, 2013. gada 29. maijs.

⁽⁸⁴⁾ EST 2006. gada 27. jūnija spriedums lietā Eiropas Parlaments/Eiropas Savienības Padome, C-540/03, EU:C:2006:429.

⁽⁸⁵⁾ EST, 2006. gads, lieta Eiropas Parlaments/Eiropas Savienības Padome, *op. cit.*, *fn.* 84, 37. punkts.

Šis pamatprincips ir iekļauts UND (pārstrādāta redakcija) **23. panta 1. punktā**.

UND (pārstrādāta redakcija) 23. panta 1. punkts

“Īstenojot šīs direktīvas noteikumus attiecībā uz nepilngadīgajiem, dalībvalstis **pirmām kārtām ņem vērā** bērna intereses. Dalībvalstis **nodrošina dzīves līmeni, kas vajadzīgs nepilngadīgā fiziskajai, garīgajai, morālajai un sociālajai attīstībai.**”

Turklāt UND (pārstrādāta redakcija) 9. apsvērumā ir uzsvērts, ka, piemērojot UND (pārstrādāta redakcija), “dalībvalstīm būtu jātiecas nodrošināt pilnīgu atbilstību principiem par bērna interesēm un ģimenes vienotību” saskaņā ar ES Hartu, CRC un ECTK.

Bērna intereses parasti nevar būt vienīgais apsvēruma, bet tām vajadzētu būt vienam no **pirmajiem** vērā ņemamajiem aspektiem. Visos lēmumos, kas pieņemti attiecībā uz nepilngadīgo uzņemšanu valstu patvēruma sistēmās, būtiskā mērā ir jāņem vērā bērna intereses. Šis princips nosaka UND (pārstrādāta redakcija) interpretāciju un tās vispārējo īstenošanu.

Attiecībā uz **jēdzienu “intereses”** jānorāda, ka nedz UND (pārstrādāta redakcija), nedz citi KEPS instrumenti nesniedz nekādu konkrētu norādi par to, kas ir konkrēta bērna interesēs konkrētās situācijās. Tomēr jāatgādina, ka šis princips paredz – visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, pirmkārt ir jāņem vērā bērna intereses un minētajam jēdzienam jābalstās uz tiesībām. Līdz ar to darbību nevar uzskatīt par tādu, kas atbilst bērna interesēm, ja tā ir pretrunā attiecīgajām bērna tiesībām.

Viens no bērna interešu principa mērķiem ir nodrošināt tādu **dzīves līmeni, kas atbilst nepilngadīgā fiziskajai, garīgajai, morālajai un sociālajai attīstībai**.

Lietā **Saciri un citi** EST nosprieda, ka “šiem pabalstiem nepieciešamības gadījumā jāļauj nodrošināt, ka patvēruma pieprasītāju nepilngadīgie bērni var tikt izmitināti kopā ar vecākiem, tādējādi saglabājot ģimenes vienotību”⁽⁸⁶⁾.

Lietā **MA un citi** EST nosprieda, ka Dublinas procedūras nevajadzētu pagarināt “vairāk, nekā tas ir absolūti nepieciešams” attiecībā uz nepilngadīgajiem bez pavadības, kurus tā atzina par “īpaši mazāk aizsargātu personu kategoriju”⁽⁸⁷⁾.

Šie principi attiecībā uz bērniem saskaņā ar Dublinas procedūru būtībā ir ņemti vērā, pārstrādājot Dublinas regulu. Dublinas III regulas 6. panta 4. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm jārīkojas ātri attiecībā uz ģimenes atkalapvienošanu. Ģimenes atkalapvienošanās pašlaik ir vienīgais pamats nepilngadīgo pārsūtīšanai saskaņā ar Dublinas III regulu.

ECT ir pastāvīgā judikatūra par bērnu, kas meklē patvērumu, īpašajām vajadzībām.

Lietā **Rahimi**⁽⁸⁸⁾, kas attiecās uz nepilngadīgo, kurš tika turēts pieaugušo aizturēšanas centrā Grieķijā, ECT interpretēja pieteikuma iesniedzēja “ārkārtējo” neaizsargātību, kas izriet no viņa vecuma un personīgās situācijas kā nepilngadīgajam bez pavadības, kā faktoru, kas pastiprina

⁽⁸⁶⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, fn. 55, 45.–46. punkts.

⁽⁸⁷⁾ EST, 2013. gads, *MA un citi*, *op. cit.*, fn. 82, 55. punkts.

⁽⁸⁸⁾ ECT 2011. gada 5. aprīļa spriedums lietā *Rahimi/Grieķija*, Nr. 8687/08, ECLI:CE:ECHR:2011:0405JUD000868708.

viņam aizturēšanas rezultātā nodarīto kaitējumu. Lai gan ECT atzina, ka aizturēšanas ilgums bija tikai divas dienas, tā uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzēja personiskie apstākļi bija tādi, ka būtiskie trūkumi attiecībā uz aizturēšanas apstākļiem higiēnas, izmitināšanas un infrastruktūras jomā bija uzskatāmi par pazemojošu izturēšanos ECTK 3. panta nozīmē. Atsaucoties uz savu iepriekšējo judikatūru, ECT norādīja, ka sliktas izturēšanās smaguma novērtējums saskaņā ar 3. pantu būtībā ir relatīvs un tajā ņem vērā dažādus apstākļus, tostarp šādas izturēšanās kontekstu, ilgumu un fizioloģisko un garīgo ietekmi, kā arī attiecīgā gadījumā – cietušā vecumu, dzimumu un veselības stāvokli.

Lietā **Sh.D. un citi/Griekija, Austrija, Horvātija, Ungārija, Ziemeļmaķedonija, Serbija un Slovēnija** (turpmāk “*Sh.D. un citi*”) ECT uzsvēra pozitīvos valsts pienākumus aizsargāt un rūpēties par bērniem migrantiem bez pavadības saskaņā ar 3. pantu, kā arī saskaņā ar CRC 20. pantu, kas paredz, ka valstij ir jānodrošina alternatīva bērna aprūpe, ja viņiem ir liegta ģimenes vide. Lieta attiecās uz pieciem no 1999. līdz 2001. gadam dzimušiem Afganistānas nepilngadīgajiem bez pavadības, kuri 2016. gada martā vienu mēnesi dzīvoja Idomeni nometnē. ECT atzina, ka Idomeni nometne bija nometne, ko izveidoja paši iemītnieki, viņi tur dzīvoja ārkārtīgi nedrošā situācijā, un viņiem palīdzēja tikai nevalstiskās organizācijas (NVO). Tā norādīja – nekas neliecina par to, ka iestādes būtu informējušas prokuroru par šo nepilngadīgo klātbūtni valsts teritorijā ⁽⁸⁹⁾.

Lietā **Mubilanzila Mayeka un Kaniki Mitunga**, kas bija saistīta ar nepilngadīgo aizturēšanu, ECT nosprieda, ka bērnu, kuri meklē patvērumu, uzņemšanas nosacījumi ir jāpielāgo viņu vecumam, lai nodrošinātu, ka šie nosacījumi viņiem nerada spriedzi un trauksmi, kam ir īpaši traumatiskas sekas ⁽⁹⁰⁾.

ECT judikatūra liecina, ka neaizsargātības novērtējums ir viens no elementiem, kas jāiekļauj proporcionalitātes analīzē, kura valstīm jāveic, izmantojot savu rīcības brīvību saskaņā ar ECTK.

3.6. Interesu novērtējums – nepilngadīgie un ģimenes vienotība

UND (pārstrādāta redakcija) nodrošina normatīvu satvaru, kas zināmā mērā nosaka šīs intereses attiecībā uz bērna uzņemšanas nosacījumiem.

Prasība veikt bērna interešu novērtējumu ir iekļauta **23. panta 2. punktā**.

UND (pārstrādāta redakcija) 23. panta 2. punkts

“2. Izvērtējot bērna intereses, dalībvalstis **īpaši** ņem vērā šādus faktoros:

- a) ģimenes atkalapvienošanās iespēju;
- b) nepilngadīgā labklājību un sociālo attīstību, īpaši ņemot vērā nepilngadīgā izcelsmi;

⁽⁸⁹⁾ ECT 2019. gada 13. jūnija spriedums lietā *Sh.D. un citi/Griekija, Austrija, Horvātija, Ungārija, Ziemeļmaķedonija, Serbija un Slovēnija*, Nr. 14165/16, ECLI:CE:ECHR:2019:0613JUD001416516, 48.–62. punkts.

⁽⁹⁰⁾ ECT 2006. gada 12. oktobra spriedums lietā *Mubilanzila Mayeka un Kaniki Mitunga/Belģija*, Nr. 13178/03.

c) drošuma un drošības apsvērumus, jo īpaši, ja iespējams, ka nepilngadīgais ir cilvēku tirdzniecības upuris;

d) nepilngadīgā viedokli atbilstoši viņa vecumam un briedumam.”

UND (pārstrādāta redakcija) 9. apsvērumā ir noteikts šādi.

UND (pārstrādāta redakcija) 9. apsvēruma

“Piemērojot šo direktīvu, dalībvalstīm būtu jātiecas nodrošināt pilnīgu atbilstību principiem par bērna interesēm un ģimenes vienotību saskaņā ar attiecīgi Eiropas Savienības Pamattiesību hartu, Apvienoto Nāciju Organizācijas 1989. gada Konvenciju par bērna tiesībām un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju.”

Kopumā, saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 12. pantu:

“Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai pēc iespējas saglabātu to teritorijā esošās ģimenes vienotību, ja attiecīgā dalībvalsts apgādā pieteikuma iesniedzēju ar mājokli. Šādus pasākumus īsteno ar pieteikuma iesniedzēja piekrišanu.”

Attiecīgi UND (pārstrādāta redakcija) 22. apsvērumā ir uzsvērts:

“Pieņemot lēmumu par izmitināšanas kārtību, dalībvalstīm būtu pienācīgi jāņem vērā bērna intereses, kā arī jebkura tāda pieteikuma iesniedzēja konkrētie apstākļi, kurš ir atkarīgs no ģimenes locekļiem vai citiem tuviem radniekiem, piemēram, neprecētiem nepilngadīgiem brāļiem vai māsām, kuri jau atrodas dalībvalstī.”

Pienākums veikt interešu novērtējumu nodrošina, ka dalībvalstu prakse un izturēšanās pret bērniem atbilst to pienākumiem saskaņā ar CRC 3. panta 1. punktu un ES Hartas 24. panta 2. punktu.

23. panta 2. punktā iekļautais faktoru saraksts bērna interešu novērtēšanai nav pilnīgs, un tādēļ dalībvalstīm savos tiesību aktos vai vismaz praksē ir jāņem vērā papildu faktori. Piemēram, daži papildu faktori, kas ņemti vērā Bērnu tiesību komitejas vispārējā piezīmē Nr. 14, ir vecums, dzimums, dzimte un dzimumidentitāte, seksuālā orientācija, reliģija, audzināšana, fiziskā un intelektuālā brieduma līmenis un (fiziskās, psiholoģiskās un/vai emocionālās) neaizsargātības līmenis ⁽⁹¹⁾.

Tiesībām uz **ģimenes vienotību** ir jābūt primāram apsvērumam, kā EST ir lēmusi lietā **Saciri un citi** saistībā ar sākotnējo UND ⁽⁹²⁾:

“Nosakot uzņemšanas materiālos nosacījumus finansiālu pabalstu veidā, dalībvalstīm saskaņā ar Direktīvas 2003/9 13. panta 2. punkta otro daļu ir pienākums pielāgot

⁽⁹¹⁾ ANO Bērnu tiesību komiteja, “Vispārēja piezīme Nr. 14 (2013) par bērna tiesībām uz to, lai primārais apsvēruma būtu viņa intereses (3. panta 1. punkts)”, 2013. gada 29. maijs.

⁽⁹²⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, *fn.* 55, 41. punkts.

šos uzņemšanas nosacījumus šīs direktīvas 17. pantā minēto personu ar īpašām vajadzībām situācijai. Tādējādi finansiālajiem pabalstiem jābūt pietiekamiem, lai saglabātu ģimenes vienotību, kā arī bērna intereses, kuras saskaņā ar šīs direktīvas 18. panta 1. punktu ir jāņem vērā pirmām kārtām.”

Prasība valstīm, kas ir konvencijas puses, nodrošināt nepilngadīgā tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību ir noteikta *CRC* 6. pantā.

Visos lēmumos, kuros iesaistīti nepilngadīgie, ir jāņem vērā drošuma un drošības apsvērumi. Viens no daudzajiem apdraudējumiem un riskiem, kas saistīti ar bērniem, ir būt vai kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri ⁽⁹³⁾.

Lai noteiktu bērna intereses, ir svarīgi, lai pats bērns tiktu uzklausīts. Palielinoties vecumam un briedumam, bērna vēlmēm un uzskatiem jāpiešķir lielāka nozīme lēmuma pieņemšanā.

⁽⁹³⁾ Skatīt, piemēram: Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs, 2018. gada Globālais ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2018. gads.

4. Dzīvesvieta un pārvietošanās brīvība

4.1. Brīva pārvietošanās uzņēmējvalsts teritorijā

UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 1. punkts

“Pieteikuma iesniedzēji var brīvi pārvietoties viņus uzņēmušās dalībvalsts teritorijā (..)”

Bēgļu konvencijas 26. pants

“Katrai dalībvalstij jādod tiesības bēgļiem, kas likumīgi atrodas to teritorijā, brīvi izvēlēties dzīvesvietu un brīvi pārvietoties tās teritorijā. Šīs tiesības pakļautas vienīgi tādiem ierobežojumiem, kā parasti ārzemniekiem tādos pašos gadījumos.”

Pieteikuma iesniedzēja tiesības brīvi pārvietoties izriet no Bēgļu konvencijas 26. panta “Pārvietošanās brīvība”. Šeit jāatzīmē, ka Bēgļu konvencija pieļauj šīs tiesības neatkarīgi no tā, vai patvēruma meklētājs valstī ieceļojis likumīgi vai nelikumīgi. Tāpat *ICCPR* 12. panta 1. punktā ir paredzētas tiesības uz pārvietošanās brīvību un tiesības brīvi izvēlēties savu dzīvesvietu tiem, kuri “likumīgi” atrodas dalībvalsts teritorijā ⁽⁹⁴⁾. Turklāt *ECTK* 4. protokola 2. panta 1. punktā ir noteikts: “Ikvienam cilvēkam, kurš likumīgi atrodas kādas valsts teritorijā, ir tiesības uz brīvu pārvietošanos un tiesības **brīvi izvēlēties dzīvesvietu** šajā teritorijā” ⁽⁹⁵⁾.

Tomēr ir jānorāda, ka, lai gan šīs tiesības ir skaidri noteiktas Bēgļu konvencijā, tikai no UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta burtiskās interpretācijas vien nevar noteikt, vai patvēruma meklētājiem ir jāļauj brīvi pārvietoties dalībvalsts teritorijā, ne arī to, vai pieteikuma iesniedzējiem ir jābūt iespējai izvēlēties savu dzīvesvietu šajā teritorijā. Ar to vien, ka UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta nosaukums ir “Dzīvesvieta un pārvietošanās brīvība”, nepietiek, lai kļiedētu neskaidrības, kas izriet no minētā formulējuma. Pirmkārt, jēdziens “pārvietošanās brīvība” ES tiesībās ne vienmēr tiek lietots vienveidīgi. Dažās ES tiesību normās pārvietošanās brīvība ir skaidri nošķirta no brīvības izvēlēties dzīvesvietu. Citās normās jēdziens “pārvietošanās brīvība” ir lietots tādā veidā, kas ietver arī tiesības izvēlēties dzīvesvietu.

Tomēr, atšķirībā no UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 1. punkta, direktīvas 7. panta 2. punktā ir noteikts, ka “dalībvalstis var izlemt jautājumu par [pieteikuma iesniedzēja] (..) dzīvesvietu”, un šāds formulējums liek pieņemt, ka 7. panta 1. punktā ir paredzētas gan tiesības brīvi pārvietoties, gan tiesības izvēlēties dzīvesvietu. Jānorāda, ka 7. panta 2. punktā paredzētais pienākums dzīvot konkrētā vietā tomēr neliedz pieteikuma iesniedzējam brīvi pārvietoties uzņēmējā dalībvalstī, ja vien nav piemērojams kāds īpašs pārvietošanās brīvības ierobežojums saskaņā ar 7. panta 1. punktu.

⁽⁹⁴⁾ *UNHCR*, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 13. lpp.

⁽⁹⁵⁾ *ECTK* 4. protokola 2. panta 1. punkts.

4.2. Noteiktais apgabals

UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 1. punkts

“Pieteikuma iesniedzēji var brīvi pārvietoties viņus uzņēmušās dalībvalsts teritorijā vai apgabalā, kādu šī dalībvalsts viņiem šādam nolūkam noteikusi. Noteiktais apgabals neietekmē neatņemamo privātās dzīves jomu un ir pietiekams, lai nodrošinātu pieeju visiem pabalstiem saskaņā ar šo direktīvu.”

Tāpat saskaņā ar Bēgļu konvenciju uz personām, kas ieceļojušas nelikumīgi un nekavējoties pieteikušās iestādēm, norādot pamatotu ieceļošanas iemeslu, piemēram, bailes no vajāšanas savā valstī, var attiecināt pārvietošanās brīvības ierobežojumu ar “viņiem noteikto apgabalu”.

7. panta 1. punkta formulējums un vārdu “pieteikuma iesniedzēji” lietošana vārdu “pieteikuma iesniedzējs” vietā, atšķirībā no citiem UND pantiem, var tikt interpretēta tādējādi, ka pieteikuma iesniedzēju grupai tiek noteikta kāda konkrēta teritorija.

7. panta 1. punktā nav paredzēti kritēriji, bet gan aizsardzības pasākumi, kas jāņem vērā, nosakot starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju brīvas pārvietošanās ierobežojumus un piesaistot viņus noteiktam apgabalam. Tie ir pretrunā ar 7. panta 2. punktu, kurā paredzēts, ka uzņēmējvalsts var pieņemt lēmumus par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju dzīvesvietu, ja tas ir saistīts ar sabiedrības interesēm vai sabiedrisko kārtību vai ja tas ir nepieciešams, lai ātri apstrādātu un efektīvi uzraudzītu viņu starptautiskās aizsardzības pieteikumus ⁽⁹⁶⁾.

7. panta 1. punktā ir paredzētas arī īpašas garantijas attiecībā uz noteikto apgabalu, kas “neietekmē neatņemamo privātās dzīves jomu”. Turklāt noteiktajam apgabalam ir jānodrošina pietiekama rīcības brīvība, lai “nodrošinātu pieeju visiem pabalstiem saskaņā ar šo direktīvu”, jo pretējā gadījumā tiktu pārkāptas pamattiesības. Tāpēc šis noteiktais apgabals nedrīkst būt izolēts attāluma un transporta pieejamības aspektā, jo tas pieteikuma iesniedzējiem liegtu piekļūt UND (pārstrādāta redakcija) priekšrocībām, piemēram, bērniem liegtu piekļuvi izglītībai, neļautu izmantot medicīnas pakalpojumus un saņemt juridisko palīdzību vai psihosociālo atbalstu.

4.3. Dzīvesvieta

UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 2. punkts

“Sabiedrības interešu, sabiedriskās kārtības dēļ vai, ja tas nepieciešams, lai ātri apstrādātu un efektīvi pārraudzītu pieteikuma iesniedzēja starptautiskās aizsardzības pieteikumu, dalībvalstis var izlemt jautājumu par viņa dzīvesvietu.”

⁽⁹⁶⁾ Grieķija, Grieķijas Valsts padome, 2018. gada 17. aprīļa spriedums lietā Nr. 805/2018, 18. punkts.

Šīs normas formulējums un vārdu “pieteikuma iesniedzēji” vietā lietotie vārdi “pieteikuma iesniedzējs” nozīmē pieteikuma iesniedzēja apstākļu **individualizētu novērtējumu**, pirms tiek lemts par viņa dzīvesvietu iepriekš minēto iemeslu dēļ.

Turklāt EST kā vispārēju principu ir izstrādājusi ikvienas personas tiesības **tikt uzklusītai**, pirms tiek veikts individuāls pasākums, kas var viņu nelabvēlīgi ietekmēt ⁽⁹⁷⁾ (skatīt 9. iedaļu “Procesuālās garantijas un pārsūdzības tiesības”). Tā kā tiesības tikt uzklusītam neuzliek pienākumu nodrošināt formālu uzklusīšanu, lai šīs tiesības varētu efektīvi piemērot, pietiek ar to, ka pieteikuma iesniedzējam tiek sniegta iepriekšēja informācija un iespēja paust savu viedokli, iesniedzot rakstveida apsvērumus. Līdz ar to var pamatoti pieņemt, ka pirms lēmuma par dzīvesvietu pieņemšanas iestādēm ir pienākums informēt pieteikuma iesniedzēju, lai viņš varētu iesniegt savus apsvērumus.

UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 2. punktā ir norādīti divi iemesli lēmuma pieņemšanai par pieteikuma iesniedzēja dzīvesvietu: i) sabiedrības intereses un sabiedriskā kārtība; un, ii) ja tas nepieciešams, lai ātri apstrādātu un efektīvi pārraudzītu pieteikuma iesniedzēja starptautiskās aizsardzības pieteikumu.

Jāatzīmē, ka UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 2. punktā ir skaidri noteikts, ka pirms lēmuma pieņemšanas par pieteikuma iesniedzēja dzīvesvietu, ja konkrēta dzīvesvieta tiek noteikta, lai ātri apstrādātu un efektīvi uzraudzītu viņa pieteikumu, ir jāveic **nepieciešamības pārbaude**. “Nepieciešamos” pasākumus var noteikt tikai pēc katra gadījuma individuālas izskatīšanas saskaņā ar starptautiskajām cilvēktiesībām. Tāpat ir nepieciešams, lai pasākums nebūtu patvaļīgs vai nesamērīgs.

Tomēr šāda nepieciešamības pārbaude nav nepieciešama, ja dzīvesvieta tiek noteikta “**sabiedrības interešu** [vai] sabiedriskās kārtības dēļ”. Taču visiem lēmumiem, kas ierobežo pārvietošanās brīvību, jābūt individualizētiem ⁽⁹⁸⁾. Tādējādi šis pamats ir jāinterpretē, ņemot vērā: i) Bēgļu konvencijas 31. panta 2. punktu, kas paredz, ka bēgļus nevar sodīt, bet viņu pārvietošanās brīvību var ierobežot, ja “tas ir nepieciešams”; un ii) ES Hartas 6., 18. un 52. pantu, kas paredz, ka pārvietošanās brīvības ierobežojumus var noteikt tikai tad, ja tie ir nepieciešami un patiesi atbilst sabiedrības interešu mērķiem, un tāpēc pirms uz sabiedrības interesēm vai sabiedrisko kārtību balstīta pamatojuma izmantošanas ir jāparedz nepieciešamības pārbaude ⁽⁹⁹⁾.

Plašāku skaidrojumu par atšķirību starp pārvietošanās brīvības ierobežojumu un aizturēšanu skatīt tiesiskās analīzes par aizturēšanu 3. iedaļā ⁽¹⁰⁰⁾.

Ģimenes atkalapvienošanās direktīvas (Direktīva 2004/38) ⁽¹⁰¹⁾ 27. un 28. pants arī attiecas uz pārvietošanās brīvības ierobežojumiem sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai sabiedrības veselības apsvērumu dēļ, un, ja nav piemērotas judikatūras, tie var būt noderīgi, interpretējot UND (pārstrādāta redakcija) noteikumus. Attiecībā uz uzturēšanās atļaujām

⁽⁹⁷⁾ EST 2014. gada 11. decembra spriedums lietā *Khaled Boudjlida/Préfet des Pyrénées-Atlantiques*, C-249/13, EU:C:2014:2431, 36. punkts; EST, 2014. gads, lieta *Mukarubega*, op. cit., fn. 19, 46. punkts.

⁽⁹⁸⁾ Noll, G., “Article 31 (Refugees unlawfully in the country of refuge)”, izdevumā *Zimmermann, A. (ed.), The 1951 Convention Relating to the Status of the Refugees and its 1967 Protocol – A commentary*, Oxford University Press, 2011. gads, 1243.–1276. lpp., 98. punkts; ECRE, Informatīva piezīme par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads.

⁽⁹⁹⁾ Lai palīdzētu transponēšanā un īstenošanā: UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads.

⁽¹⁰⁰⁾ EASO, Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā – tiesiskā analīze, 2019. gads, 22. lpp.

⁽¹⁰¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (OV L 158, 30.4.2004., 77. lpp.).

apvienotajās lietās **K. un H.F. EST**, atsaucoties uz agrāku spriedumu lietā C-430/10, **Gaydarov**, nosprieda, ka samērīgums attiecas uz noteikšanu, “vai šis pasākums ir piemērots tam, lai nodrošinātu attiecīgā mērķa sasniegšanu, un nepārsniedz to, kas ir vajadzīgs tā sasniegšanai”. EST nolēma, ka:

“Saskaņā ar samērīguma principu uzņēmējas dalībvalsts kompetentajām iestādēm turklāt ir jālīdzsvaro attiecīgās sabiedrības pamatintereses aizsardzība, no vienas puses, un konkrētā indivīda intereses, kas attiecas uz viņa kā Savienības pilsoņa pārvietošanās un uzturēšanās brīvības īstenošanu, kā arī viņa tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. (...) Direktīvas 2004/38 28. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja paredzētie pasākumi ietver konkrētā indivīda izraidīšanu no uzņēmējas dalībvalsts, tai ir jāņem vērā šim indivīdam pārmestās rīcības būtība un smagums, viņa uzturēšanās šajā dalībvalstī ilgums un attiecīgā gadījumā likumība, laikposms, kāds pagājis kopš viņam pārmestās rīcības īstenošanas, viņa uzvedība šajā laikposmā, pašreizējās viņa bīstamības sabiedrībai pakāpe, kā arī sociālo, kultūras un ģimenes saišu ar šo dalībvalsti ciešums”⁽¹⁰²⁾.

Jānorāda arī, ka saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 20. panta 1. punkta a) apakšpunktu dalībvalstis var **pasliktināt “vai – ārkārtas un pienācīgi pamatotos gadījumos – atteikt”** uzņemšanas materiālos nosacījumus, ja pieteikuma iesniedzējs atstāj dzīvesvietu, ko viņam noteikusi kompetentā iestāde, par to nepaziņojot šādai iestādei vai bez atļaujas. Attiecīgo noteikumu par uzņemšanas materiālo nosacījumu atteikšanu un pasliktināšanu plašāku analīzi skatīt 7. iedaļā “Uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšana un atteikšana: UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants”.

4.4. Pagaidu atļauja atstāt dzīvesvietu

UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 4. punkts

“Dalībvalstis nosaka iespēju piešķirt pieteikuma iesniedzējiem pagaidu atļauju atstāt 2. un 3. punktā minēto dzīvesvietu un/vai 1. punktā minēto noteikto apgabalu. Lēmumus pieņem individuāli, objektīvi un taisnīgi, paskaidrojot iemeslus, ja lēmums ir negatīvs.”

Attiecīgajai iestādei būs jāpamato **atteikums atļaut pieteikuma iesniedzējam atstāt norādīto dzīvesvietu**. Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 26. pantu lēmumus, kas pieņemti saskaņā ar 7. pantu un individuāli ietekmē pieteikuma iesniedzējus, var pārsūdzēt saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktos noteikto procedūru. Vismaz pēdējā instancē nodrošina pārsūdzības iespēju vai lietas pārskatīšanu faktiski un juridiski tiesas iestādē. Tas nodrošinās aizsardzību pret patvaļu.

⁽¹⁰²⁾ EST 2018. gada 2. maija spriedums lietās *K./Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie un H.F./Belgische Staat*, C-331/16 un C-366/16, EU:C:2018:296.

4.5. Materiālo uzņemšanas nosacījumu, kas atkarīgi no faktiskās dzīvesvietas, nodrošināšana

UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 3. punkts

“Dalībvalstis var nodrošināt uzņemšanas materiālos nosacījumus, paredzot pieteikuma iesniedzēja faktisko dzīvesvietu kādā īpašā vietā, kuru nosaka dalībvalstis. Šādu lēmumu, kam var būt vispārīgs raksturs, pieņem individuāli, un tas ir noteikts attiecīgās valsts tiesību aktos.”

Jāatzīmē, ka saskaņā ar 7. panta 3. punktu tiek skaidri prasīts veikt individuālu novērtējumu attiecībā uz iespēju sasaistīt uzņemšanas materiālo nosacījumu nodrošināšanu ar faktisko dzīvesvietu konkrētā vietā. Lēmumiem, kas pieņemti saskaņā ar šo noteikumu, jānodrošina pieteikuma iesniedzējam iespēja izteikt savus apsvērumus. Šā noteikuma praktiskās ietekmes piemērs var būt personas ar konkrētu veselības stāvokli izmitināšana veselības aprūpes iestāžu tuvumā, kur ārstēšana ir vieglāk pieejama.

5. Nemateriālie uzņemšanas nosacījumi

5.1. Tiesību normas, noteikumi un darbības joma

UND (pārstrādāta redakcija) 11. apsvērums

“Būtu jānosaka standarti pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai, kas ir pietiekami, lai nodrošinātu viņiem cilvēka cienīgu dzīves līmeni un salīdzināmus dzīves apstākļus visās dalībvalstīs.”

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punktu **uzņemšanas materiālie nosacījumi** ir “uzņemšanas nosacījumi, kas ietver mājokli, pārtiku un apģērbu, kurus nodrošina natūrā vai kā finansiālus pabalstus vai talonus, vai kā šo trīs iespēju kombināciju, un dienasnaudu”. Tāpēc, lai gan UND (pārstrādāta redakcija) 2. pantā nav konkrētas definīcijas, tie uzņemšanas nosacījumi, kas uzskaitīti UND (pārstrādāta redakcija) un neatbilst šai skaidrajai “materiālajai” definīcijai, var tikt klasificēti kā **nemateriāli uzņemšanas nosacījumi**. Šie papildu nosacījumi ļauj nodrošināt “cilvēka cienīgu dzīves līmeni”, kā noteikts UND (pārstrādāta redakcija) 11. apsvērumā, un nodrošina, ka tiek īstenotas tiesības uz cieņu, ko aizsargā ES Hartas 1. pants. Direktīvā ir iekļautas vairākas tiesības un iespējas, ko var klasificēt kā nemateriālus uzņemšanas nosacījumus – **izglītība, veselības aprūpe, profesionālā apmācība un piekļuve darba tirgum**.

Konkrēti, nemateriālo uzņemšanas nosacījumu jēdzienā vairākas normas tieši attiecas uz mazāk aizsargātām personām. Kā jau minēts, saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 21. pantu dalībvalstīm ir pienākums ņemt vērā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja īpašo situāciju. Lai tas notiktu, dalībvalstij ir jānovērtē, vai šādam pieteikuma iesniedzējam ir īpašas uzņemšanas vajadzības. Ir paredzēts, ka šādas īpašas uzņemšanas vajadzības, visticamāk, ietilps nemateriālo uzņemšanas nosacījumu kategorijā, jo īpaši attiecībā uz nepilngadīgo izglītošanu un piekļuvi veselības aprūpei.

4. tabula. Nemateriālie uzņemšanas nosacījumi un to attiecīgie noteikumi UND (pārstrādāta redakcija)

Nemateriāls uzņemšanas nosacījums	UND (pārstrādāta redakcija) noteikums
Nepilngadīgo skološana un izglītošana	14. pants
Nodarbinātība	15. pants
Profesionālās apmācības	16. pants
Veselības aprūpe	17. un 19. pants

5.2. Izglītošana un skološana

5.2.1. Ievads: nepilngadīgo tiesības uz izglītību

Nepilngadīgo tiesības uz izglītību aizsargā vairāki starptautiskie cilvēktiesību instrumenti. Saskaņā ar *CRC* 28. panta 1. punkta a) apakšpunktu tiesības uz pamatizglītību ir bez maksas un tā ir pieejama visiem. Turklāt *CRC* 22. panta 1. punkts īpaši attiecas uz bērniem, kuri pieprasa bēgļa statusu. Tas paredz, ka līgumslēdzējām valstīm jānodrošina, lai bērniem, kuri pieprasa bēgļa statusu, būtu pieejamas visas tiesības, kas paredzētas *CRC* un citos starptautiskos instrumentos.

Tiesības uz izglītību ir ietvertas arī ECTK 1. protokola 2. pantā. ECT uzskata, ka šīs tiesības “nodrošina piekļuvi sākumskolas izglītībai, kas ir ļoti svarīga bērna attīstībai”⁽¹⁰³⁾. Turklāt ECTK 14. pantā tiek aizliegta diskriminācija valsts izcelsmes dēļ.

5.2.2. Tiesības uz izglītību UND (pārstrādāta redakcija)

UND (pārstrādāta redakcija) 14. pants

“Nepilngadīgo skološana un izglītošana

1. Dalībvalstis garantē pieteikuma iesniedzēju **nepilngadīgajiem bērniem** vai nepilngadīgiem pieteikuma iesniedzējiem **izglītības iespējas, ievērojot līdzīgus nosacījumus kā saviem valstspiederīgajiem**, kamēr viņi vai viņu vecāki faktiski nav izraidīti. Šādu izglītību var nodrošināt izmitināšanas centros.

Attiecīgā dalībvalsts var paredzēt, ka šādas izglītības iespēja jāattiecinā tikai uz valsts izglītības sistēmu.

Dalībvalstis neliedz iespēju iegūt vidējo izglītību tikai tā iemesla dēļ, ka nepilngadīgais kļuvis pilngadīgs.

2. Iespēju izglītoties neatliek ilgāk par trim mēnešiem pēc datuma, kad nepilngadīgais iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu vai tas ir iesniegts viņa vārdā.

Nepilngadīgajiem nodrošina sagatavošanas nodarbības, tostarp valodas nodarbības, ja tas ir vajadzīgs, lai veicinātu viņu piekļuvi izglītības sistēmai un piedalīšanos tajā, kā noteikts 1. punktā.

3. Ja 1. punktā noteiktās izglītības iespējas nav iespējams nodrošināt nepilngadīgā īpašās situācijas dēļ, attiecīgā dalībvalsts piedāvā citas izglītības iespējas saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem un praksi.”

⁽¹⁰³⁾ ECT 2005. gada 13. decembra spriedums lietā *Timishev/Krievija*, Nr. 55762/00 un Nr. 55974/00, CE:ECHR:2005:1213JUD005576200, 64. punkts.

No UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta un arī no ES Hartas 14. panta interpretācijas izriet, ka šīs tiesības uz piekļuvi izglītībai neaprobežojas tikai ar pamatzglītību, kā to paredz citi starptautiskie cilvēktiesību instrumenti.

Ja nepilngadīgais, kam piemēro patvēruma procedūru, sasniedz pilngadību, tiesības uz izglītību netiek atņemtas. UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta burtiska interpretācija parasti liegtu pieaugušajiem, t. i., personām, kas vecākas par 18 gadiem, piekļūt izglītības sistēmai. UND (pārstrādāta redakcija) nav paredzēti noteikumi par pieaugušo analfabētu vai personu ar mācīšanās traucējumiem izglītošanu.

UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta 1. punktā arī ir noteikts, ka izglītību var pārtraukt tikai pēc tam, kad attiecībā uz konkrētajiem nepilngadīgajiem vai viņu vecākiem ir izpildīts izraidīšanas rīkojums. Tādēļ ir pamatoti, ka pat tad, kad ir izdots izraidīšanas rīkojums, izglītība ir jāturpina līdz brīdim, kad nepilngadīgais tiek izraidīts no dalībvalsts teritorijas.

UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta 2. punktā ir paredzēts arī saistošs termiņš attiecībā uz piekļuves nodrošināšanu izglītības sistēmai. Dalībvalstis nodrošina šādu piekļuvi trīs mēnešu laikā no dienas, kad ir iesniegts starptautiskās aizsardzības pieteikums. Turklāt UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta 1. punktā ir noteikts, ka “piekļuve izglītības sistēmai” var nozīmēt arī to, ka nepilngadīgo, kas atrodas patvēruma procedūrā, izglītošana var notikt arī uzņemšanas centros (ar līdzīgiem nosacījumiem, piemēram, ar tādu pašu mācību programmu), nevis parastajā valsts skolu sistēmā.

UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta 2. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt sagatavošanas nodarbības, tostarp valodu nodarbības, lai nodrošinātu nepilngadīgo piekļuvi izglītības sistēmai, ja šāda sagatavošanās ir nepieciešama. Dažkārt nepilngadīgā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja īpašā vai konkrētā situācija izslēdz iespēju piedalīties parastajā izglītības sistēmā (piemēram, fiziskas invaliditātes gadījumā). Šādos gadījumos UND (pārstrādāta redakcija) 14. panta 3. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums piedāvāt “citas izglītības iespējas saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem un praksi”. Aizturēšanas lietā ECT nosprieda, ka apstākļi, kādos tika aizturēts piecgadīgs bērns un kas ietvēra divu mēnešu kavēšanos konsultāciju vai mācību procesā, ir pretrunā ar ECTK 3. pantu ⁽¹⁰⁴⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) patvēruma procedūrā iesaistītām personām neparedz atpazīstamas tiesības piekļūt terciārajai jeb augstākajai izglītībai, pārsniedzot vidējās izglītības līmeni. Tā ir nošķirta no profesionālās izglītības, kas ir aplūkota turpmāk.

⁽¹⁰⁴⁾ ECT 2006. gada 12. oktobra spriedums lietā *Mubilanzila Mayeka un Kaniki Mitunga*/Belģija, Nr. 13178/03.

5.3. Nodarbinātība un piekļuve darba tirgum

5.3.1. Vispārīgie principi attiecībā uz piekļuvi darba tirgum

UND (pārstrādāta redakcija) 15. pants

“Nodarbinātība

1. Dalībvalstis nodrošina, ka pieteikuma iesniedzējiem tiek ļauts iesaistīties darba tirgū ne vēlāk kā deviņus mēnešus pēc dienas, kad ticis iesniegts starptautiskās aizsardzības pieteikums, ja kompetentā iestāde nav pieņēmusi pirmās instances lēmumu un šī novēlošanās nav notikusi pieteikuma iesniedzēja vainas dēļ.

2. Dalībvalstis lemj par nosacījumiem, ar kādiem dod atļauju pretendentiem iesaistīties darba tirgū, saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem, vienlaikus nodrošinot, ka pieteikuma iesniedzējiem tiek efektīvi ļauts iesaistīties darba tirgū.

Sakarā ar darba tirgus politiku dalībvalstis var dot priekšroku Savienības pilsoņiem un to valstu valstspiederīgajiem, kuras ir Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu puses, un attiecīgajā valstī likumīgi dzīvojošiem trešo valstu valstspiederīgajiem.

3. Ja parasti procesā negatīva lēmuma pārsūdzībai ir atliekošais efekts, atļauju iesaistīties darba tirgū pārsūdzības procedūru laikā neatceļ, kamēr ir paziņots negatīvs pārsūdzības lēmums.”

Valstīm, kas ir Bēgļu konvencijas līgumslēdzējas puses, attiecīgie pienākumi ir ietverti 17., 18. un 19. pantā, interpretējot tos kopā ar 3. pantu (diskriminācijas aizliegums). Lai izpildītu Bēgļu konvencijā noteiktos pienākumus, nevar nošķirt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējus, kuri likumīgi uzturas valstī, no citām personām, kuras likumīgi uzturas valstī⁽¹⁰⁵⁾.

5.3.1.1. Piekļuve darba tirgum ne vēlāk kā deviņus mēnešus pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas

Pieteikuma iesniedzējiem jābūt faktiskai piekļuvei darba tirgum ne vēlāk kā deviņus mēnešus pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas dienas. Šo noteikumu piemēro, kamēr kompetentā iestāde nav pieņēmusi pirmās instances lēmumu un ja pieteikuma iesniedzējs nav atbildīgs par kavēšanos.

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 3. punktu pat tad, ja par starptautiskās aizsardzības pieteikumu ir pieņemts negatīvs pirmās instances lēmums, pieteikuma iesniedzēja piekļuve darba tirgum paliek atvērta tik ilgi, kamēr tiek izskatīta pārsūdzība, ar nosacījumu, ka viņam ir tiesības palikt un pārsūdzībai ir apturošs spēks.

⁽¹⁰⁵⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 39. lpp.

Pieteikuma iesniedzēja piekļuvei darba tirgum ir jābūt faktiskai; konkrēto veidu un struktūru var izvēlēties saskaņā ar spēkā esošajiem valsts tiesību aktiem. Nav paredzēta nekāda īpaša vai konkrēta juridiskā prasība ⁽¹⁰⁶⁾. Ja apstākļi faktiski liedz pieteikuma iesniedzējam meklēt darbu, šo piekļuvi nevar uzskatīt par faktisku.

5.3.1.2. Mazāk labvēlīga attieksme: UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 2. punkts

UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 2. punkts paredz, ka sakarā ar “darba tirgus politiku” dalībvalstis var “dot priekšroku Savienības pilsoņiem un to valstu valstspiederīgajiem, kuras ir Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu puses, un attiecīgajā valstī likumīgi dzīvojošiem trešo valstu valstspiederīgajiem”. Šā noteikuma otrais teikums nav definēts kā izņēmums no pirmā teikuma, bet gan kā patstāvīgs pasākums.

Ar tiesību aktiem pieteikuma iesniedzējiem nevar liegt faktisku piekļuvi darba tirgum, bet praksē pieteikuma iesniedzēju var izslēgt no kāda konkrēta darba tādēļ, ka dalībvalsts dod priekšroku savas valsts piederīgajam vai ES pilsonim, vai likumīgi dzīvojošam trešās valsts piederīgajam. UND (pārstrādāta redakcija) neparedz dalībvalstu darba tirgus interešu līdzsvarošanu, tāpēc dalībvalstij ir jāpamato darba tirgus politika, lai veiktu pasākumu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 2. punktu. UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 2. punktā nav minēti citi juridiski pamatojumi, tādēļ ar tiem nevar pamatot piekļuves darba tirgum ierobežošanu pieteikuma iesniedzējiem ⁽¹⁰⁷⁾.

5.3.1.3. Papildu apsvērumi

Turklāt KD (pārstrādāta redakcija) 26. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm jānodrošina, lai starptautiskās aizsardzības saņēmējiem tiktu piedāvātas tādas darbības kā ar nodarbinātību saistīta pieaugušo izglītība un profesionālā apmācība (tostarp mācību kursi prasmju uzlabošanai, praktiskā pieredze darbavietā un konsultāciju pakalpojumi, ko sniedz nodarbinātības dienesti) ar tādiem pašiem nosacījumiem kā valstspiederīgajiem ⁽¹⁰⁸⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 15. pantā nekas nav minēts par šķēršļu novēršanu, lai varētu piekļūt darba tirgum. It īpaši tas neuzliek dalībvalstij pienākumu nodrošināt izglītību, ja pieaugušam pieteikuma iesniedzējam var būt zems izglītības līmenis, tostarp valodu prasmes, vai arī viņš pat var būt analfabēts. Tāpat UND (pārstrādāta redakcija) nav atsauces uz ārvalstu kvalifikāciju atzīšanu, kas varētu atvieglot pieteikuma iesniedzēju piekļuvi darba tirgum.

⁽¹⁰⁶⁾ UND (pārstrādāta redakcija) 15. panta 2. punkta otrā daļa.

⁽¹⁰⁷⁾ Polija, Varšavas vojevodistes Administratīvā tiesa (*Sąd Administracyjny*), 2016. gada 7. oktobra spriedums, I SA/Wa 1197/16.

⁽¹⁰⁸⁾ FRA, Pašreizējā migrācijas situācija ES: izglītība, 2017. gada maijs.

5.3.2. Profesionālās apmācības

UND (pārstrādāta redakcija) 16. pants

“Profesionālās apmācības

Dalībvalstis var dot pieteikuma iesniedzējiem iespējas uz profesionālo apmācību neatkarīgi no tā, vai viņiem ir atļauts iesaistīties darba tirgū.

Profesionālo apmācību iespējas, kas saistītas ar darba līgumu, atkarīgas no apjoma, kādā pieteikuma iesniedzējam atļauts iesaistīties darba tirgū saskaņā ar 15. pantu.”

Atšķirībā no UND (pārstrādāta redakcija) 14. un 15. panta, “profesionālo apmācību” tiesiskā regulēšana UND (pārstrādāta redakcija) 16. pantā nav atzīta par dalībvalstu pienākumu.

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 16. pantu dalībvalstis vienlīdzīgu attieksmi profesionālās apmācības jomā drīkst attiecināt tikai uz apmācību, kas ir tieši saistīta ar konkrētu nodarbinātības darbību. Profesionālās apmācības iespējas, kas saistītas ar darba līgumu, ir atkarīgas no tā, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam ir piekļuve darba tirgum saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 15. pantu.

5.4. Veselības aprūpe

UND (pārstrādāta redakcija) 13. pants

“Medicīniskā pārbaude

Dalībvalstis var pieprasīt veikt pieteikuma iesniedzēju medicīnisko pārbaudi, pamatojot to ar sabiedrības veselības interesēm.”

UND (pārstrādāta redakcija) 17. pants

“Vispārīgie uzņemšanas materiālie nosacījumi un veselības aprūpe

(..)

2. Dalībvalstis nodrošina, ka uzņemšanas materiālie nosacījumi sniedz pieteikuma iesniedzējiem atbilstošu dzīves līmeni, kas nodrošina viņu uzturēšanos un **aizsargā viņu fizisko un garīgo veselību.**

Dalībvalstis nodrošina, ka mazāk aizsargātām personām saskaņā ar 21. pantu, kā arī attiecībā uz minēto personu situāciju, kuras ir aizturētas, ir nodrošināts nepieciešamais dzīves līmenis īpašajā situācijā.

3. Dalībvalstis var nodrošināt visus vai daļu no uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem un veselības aprūpi ar noteikumu, ka pieteikuma iesniedzējiem pašiem nav pietiekamu līdzekļu, lai nodrošinātu savam veselības stāvoklim atbilstošu dzīves līmeni un savu uzturēšanos.

4. Dalībvalstis var prasīt pieteikuma iesniedzējiem apmaksāt vai daļēji apmaksāt šajā direktīvā noteikto materiālo uzņemšanas nosacījumu un veselības aprūpes izmaksas saskaņā ar 3. punkta noteikumiem, ja pieteikuma iesniedzējiem ir pietiekami līdzekļi, piemēram, ja viņi zināmu laiku ir strādājuši.

Ja atklājas, ka pieteikuma iesniedzējam laikā, kad tika nodrošinātas minētās pamatvajadzības, ir bijuši pietiekami līdzekļi, lai apmaksātu uzņemšanas materiālo nosacījumu un veselības aprūpes izmaksas, dalībvalstis var prasīt, lai pieteikuma iesniedzējs tās atmaksā. (..)”

UND (pārstrādāta redakcija) 19. pants

“Veselības aprūpe

1. Dalībvalstis nodrošina, lai pieteikuma iesniedzēji saņemtu nepieciešamo veselības aprūpi, kas ietver vismaz neatliekamo medicīnisko palīdzību, kā arī slimību un nopietnu garīgu traucējumu primāro ārstēšanu.

2. Dalībvalstis sniedz nepieciešamo medicīnisko vai citu palīdzību pieteikuma iesniedzējiem ar īpašām uzņemšanas vajadzībām, tostarp vajadzības gadījumā atbilstošu garīgās veselības aprūpi.”

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 17. un 19. pantu dalībvalstīm ir pienākums piešķirt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem bezmaksas piekļuvi medicīniskajai aprūpei. Absolūti minimālajam standartam ir jābūt piekļuvei nepieciešamajai veselības aprūpei – vismaz neatliekamajai aprūpei un slimību un nopietnu garīgās veselības traucējumu primārajai ārstēšanai ⁽¹⁰⁹⁾.

5.4.1. Medicīniskās pārbaudes tvērums

UND (pārstrādāta redakcija) 13. pantā minētā medicīniskā pārbaude ir saistīta ar veselības aprūpi, bet tā nav uzņemšanas nosacījums *per se*. “Medicīniskās pārbaudes” mērķis var būt tādu infekcijas slimību konstatēšana kā tuberkuloze, hepatīts u. c., īpašu vajadzību apzināšana vai pat karantīnas noteikšana. Dalībvalstis pēc saviem ieskatiem var lemt par vēlamās medicīniskās pārbaudes veidu un apjomu.

⁽¹⁰⁹⁾ UND (pārstrādāta redakcija) 19. pants.

5.4.2. Veselības aprūpes pieejamība

Veselības aprūpes pieejamībai jābūt neierobežotai, un veselības aprūpes iestādēm jābūt viegli pieejamām starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem. Tas ir īpaši svarīgi ārkārtas gadījumos. Francijas tiesa 2015. gadā nolēma, ka “gan transportam, lai piekļūtu nepieciešamajai veselības aprūpei, gan izrakstīto zāļu nodrošināšanai ir jābūt bez maksas”⁽¹¹⁰⁾. UND (pārstrādāta redakcija) 19. pants nodrošina, ka nepieciešamā veselības aprūpe tiek attiecināta arī uz garīgo traucējumu ārstēšanu un ka īpaši tiek minēta to pieteikuma iesniedzēju ārstēšana, kuriem ir īpašas uzņemšanas vajadzības. Dalībvalstīm ir arī jāsniedz medicīniskas konsultācijas starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, kuriem ir īpaša neaizsargātība, jo īpaši personām, kas pārcietušas cilvēku tirdzniecību, un personām, kas pārcietušas spīdzināšanu vai cita veida psiholoģisku un fizisku vardarbību, tostarp ar dzimumu saistītu vardarbību.

5.4.3. Finansiāls ieguldījums veselības aprūpē

UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis var nodrošināt visus vai daļu no uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem un veselības aprūpi ar noteikumu, ka pieteikuma iesniedzējiem pašiem nav pietiekamu līdzekļu, lai nodrošinātu savam veselības stāvoklim atbilstošu dzīves līmeni un savu uzturēšanos. Turklāt UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 4. punktā ir paredzēts, ka var prasīt pieteikuma iesniedzējiem apmaksāt vai daļēji apmaksāt šajā direktīvā noteiktās veselības aprūpes izmaksas. Šajā noteikumā ir minēts, ka “atklājas” vai iestādes uzzina, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam ir bijuši pietiekami līdzekļi, lai apmaksātu veselības aprūpes izmaksas, dalībvalstis var prasīt tās atmaksāt.

Kā sīkāk izklāstīts 7. iedaļā “Uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšana un atteikšana – UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants”, EST vēl nav lēmusi par 17. panta noteikumiem, jo tie attiecas uz iemaksām. Uzņemšanas materiālo nosacījumu gadījumā EST spriedums lietā **Saciri un citi** var būt informatīvs. Tomēr nav skaidrs, kādā veidā ar veselības aprūpi ir saistīta naudas/talonu nodrošināšana uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem. Dalībvalstīm būtu jāprasa veikt līdzekļu pārbaudi, tostarp samērīguma pārbaudi, lai noteiktu summu, kas starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam būtu jāiemaksā veselības aprūpes izmaksu segšanai.

⁽¹¹⁰⁾ Francija, Lilles Administratīvā tiesa (*Tribunal administratif de Lille*), 2015. gada 2. novembra spriedums lietā *Association Médecins du Monde et autres*, Nr. 1508747.

6. Uzņemšanas materiālie nosacījumi – UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punkts

Atbilstoši uzņemšanas nosacījumi ir priekšnoteikums starptautiskās aizsardzības pieteikuma efektīvai iesniegšanai, un tie jānodrošina, tiklīdz pieteikuma iesniedzējs apliecina savu nodomu pieteikties starptautiskajai aizsardzībai ⁽¹¹¹⁾.

6.1. Tiesību normas, termins un darbības joma

“Uzņemšanas materiālie nosacījumi” ir nosacījumi, kas ietver UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punkta noteikumus. UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta f) un g) punktā tie ir definēti kā pilns pasākumu kopums, ko dalībvalstis saskaņā ar direktīvu nodrošina pieteikuma iesniedzējiem ⁽¹¹²⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punkts

“(..) mājokli, pārtiku un apģērbu, kurus nodrošina natūrā vai kā finansiālus pabalstus vai talonus, vai kā šo trīs iespēju kombināciju, un dienasnaudu”.

Šis noteikums paredz gan uzņemšanas materiālo nosacījumu nodrošināšanas sastāvdaļas, gan veidus – mājokli, pārtiku un apģērbu var piešķirt kādā no minētajiem veidiem vai to kombinācijā, savukārt dienasnaudas mērķis ir nodrošināt jebkuru citu pirkumu veikšanu, papildus mājoklim, pārtikai un apģērbam.

Dienasnauda sedz dažādas pozīcijas, piemēram, sanitāros piederumus, medicīnas ierīces vai izglītības materiālus, kā arī naudas pabalstus nenoteiktiem mērķiem, piemēram, “kabatas naudu”. 2017. gada priekšlikumā par UND (pārstrādāta redakcija) pārstrādāšanu ir ierosināta plašāka definīcija, kas ietver ne tikai mājokli, pārtiku un apģērbu, bet arī “citas būtiskas nepārtikas vienības, kas atbilst pieteikuma iesniedzēju vajadzībām viņu īpašajos uzņemšanas apstākļos, piemēram, sanitāros piederumus, medicīniskās ierīces vai izglītības materiālus (..), un dienasnaudu” ⁽¹¹³⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 11. apsvēruma

“Būtu jānosaka standarti pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai, kas ir pietiekami, lai nodrošinātu viņiem cilvēka cienīgu dzīves līmeni un salīdzināmus dzīves apstākļus visās dalībvalstīs.”

⁽¹¹¹⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 41. lpp.

⁽¹¹²⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 32. punkts.

⁽¹¹³⁾ Eiropas Parlamenta normatīvās rezolūcijas projekts par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija) (COM(2016) 465 – C8–0323/2016–2016/0222(COD)), 2017. gada 10. maijs, grozījums Nr. 30, 2. panta 1. punkta 7. apakšpunkts.

UND (pārstrādāta redakcija) 24. apsvērums

“Lai nodrošinātu, ka pieteikuma iesniedzējiem sniegtais materiālais atbalsts atbilst šajā direktīvā noteiktajiem principiem, ir nepieciešams, lai dalībvalstis noteiktu šāda atbalsta līmeni, pamatojoties uz attiecīgām atsaucēm. Tas nenozīmē, ka piešķirtajam apjomam vajadzētu būt tādām pašām kā tam, ko piešķir valstspiederīgajiem. Dalībvalstis drīkst pieteikuma iesniedzējiem piemērot mazāk labvēlīgu attieksmi nekā valstspiederīgajiem, kā norādīts šajā direktīvā.”

UND (pārstrādāta redakcija) paredz gan obligātus, gan fakultatīvus noteikumus par uzņemšanas materiālo nosacījumu nodrošināšanu.

6.2. Obligātie noteikumi

UND (pārstrādāta redakcija) 17. pantā ir izklāstīti šādi vispārīgie obligātie noteikumi par uzņemšanas materiālo nosacījumu pieejamību ⁽¹¹⁴⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 17. pants

- “1. Dalībvalstis nodrošina, ka pieteikuma iesniedzējiem, sagatavojot starptautiskās aizsardzības pieteikumus, ir pieejami materiālie uzņemšanas nosacījumi.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka uzņemšanas materiālie nosacījumi sniedz pieteikuma iesniedzējiem atbilstošu dzīves līmeni, kas nodrošina viņu uzturēšanos un aizsargā viņu fizisko un garīgo veselību.
- (..)
5. Ja dalībvalstis nodrošina materiālos uzņemšanas nosacījumus finansiālu pabalstu vai talonu veidā, to apmēru nosaka, pamatojoties uz līmeni(-ņiem), kuru(-us) attiecīgā dalībvalsts izveidojusi vai nu ar tiesību aktu vai praksē, lai nodrošinātu pienācīgu dzīves līmeni valstspiederīgajiem. (..)”

Turklāt UND (pārstrādāta redakcija) 17. pantā ir iekļauti obligātie noteikumi attiecībā uz mazāk aizsargātu personu īpašo situāciju un aizturēto personu situāciju ⁽¹¹⁵⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 1. punktā ir precizēts laika ietvars konkrēti attiecībā uz uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, jo tas apstiprina nepieciešamību starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem darīt pieejamus uzņemšanas materiālos nosacījumus, tiklīdz viņi iesniedz pieteikumu.

⁽¹¹⁴⁾ UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta noteikumi, kas īpaši attiecas uz mazāk aizsargātām personām vai paredz nosacījumus, un tie noteikumi, kas attiecas uz nemateriāliem nosacījumiem (piemēram, veselības aprūpi), ir ilustrēti šīs tiesiskās analīzes attiecīgajās iedaļās.

⁽¹¹⁵⁾ EASO, Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā – tiesiskā analīze, 2019. gads.

6.3. Fakultatīvie noteikumi

Papildus iepriekš minētajiem obligātajiem noteikumiem, UND (pārstrādāta redakcija) 17. pantā ir ietverti fakultatīvi noteikumi par uzņemšanas materiālo nosacījumu nodrošināšanas nosacījumiem (17. panta 3. un 4. punkts) un par mazāk labvēlīgas attieksmes nodrošināšanu pieteikuma iesniedzējiem, salīdzinot ar valstspiederīgajiem, finansiālu pabalstu jautājumos (17. panta 5. punkta otrais teikums).

6.4. Pozitīvs pienākums

Dalībvalstīm ir pozitīvs pienākums rīkoties, lai nodrošinātu uzņemšanas materiālos nosacījumus (mājokli, pārtiku un apģērbu, kā arī dienasnaudu), kas paredzēti UND (pārstrādāta redakcija).

Tā kā visas ES dalībvalstis ir ECTK līgumslēdzējas valstis, atbilstošu dzīves apstākļu nenodrošināšana starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam var būt arī ECTK noteikto pienākumu pārkāpums.

Lietā **M.S.S.** ECT norādīja, ka:

“(..) pienākums nodrošināt mājokli un pienācīgus materiālos apstākļus nabadzīgiem patvēruma meklētājiem tagad ir stājies likumīgā spēkā, un Grieķijas iestādēm ir jāievēro savi tiesību akti, ar kuriem tiek transponētas Kopienas tiesības, proti, Padomes Direktīva 2003/9/EK, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai dalībvalstīs (“Uzņemšanas direktīva”) (..)”⁽¹¹⁶⁾.

Lai gan šis spriedums attiecas uz sākotnējo UND, tas ir piemērojams arī UND (pārstrādāta redakcija).

Dalībvalstīm ir pienācīgi jāņem vērā pieteikuma iesniedzēja kā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja neaizsargātība⁽¹¹⁷⁾. Dalībvalstu pienākums ir pieņemt, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir bezpajumtnieks⁽¹¹⁸⁾, un rast pienācīgu risinājumu. Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pienākums nav pārlicināties, ka iestādes viņam nodrošina atbilstošus uzņemšanas materiālos nosacījumus. Attiecīgi dalībvalstu iestādēm nevajadzētu vienkārši gaidīt, kad starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs uzņemsies iniciatīvu vērsties kompetentajās iestādēs, lai nodrošinātu viņa pamatvajadzības⁽¹¹⁹⁾.

Pienākums ātri izskatīt starptautiskās aizsardzības pieteikumu ir vērst uz to, lai saīsinātu laikposmu, kurā pieteikuma iesniedzējam piemēro potenciāli neatbilstošus uzņemšanas nosacījumus⁽¹²⁰⁾.

⁽¹¹⁶⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 250. punkts.

⁽¹¹⁷⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 263. punkts.

⁽¹¹⁸⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 258. punkts.

⁽¹¹⁹⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 259. punkts.

⁽¹²⁰⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 262. punkts.

Tādēļ dalībvalstis arī neizpilda savus pozitīvos pienākumus saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija), jo vienīgais veids, kā izglābt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju no galējas nabadzības situācijas, ir patvēruma pieprasījuma rūpīga izskatīšana ⁽¹²¹⁾.

Dalībvalstīm, pamatojoties uz ECTK 3. pantu, var būt arī (pozitīvs) aizsargāšanas pienākums galējas neaizsargātības gadījumos, neatkarīgi no UND (pārstrādāta redakcija) piemērojamības un personas statusa. Lietā **Khan/Francija** ⁽¹²²⁾ ECT atzina, ka dalībvalstu iestādēm ir pienākums identificēt nepilngadīgos bez pavadības to cilvēku vidū, kuri dzīvo “Kalē džungļu” nometnē, ko uzbūvējuši paši patvēruma meklētāji. Tā arī atzina šā uzdevuma sarežģītību, jo tolaik “Kalē džungļos” dzīvoja tūkstošiem cilvēku, un bija ļoti grūti identificēt izolētus nepilngadīgos un nodrošināt viņu situācijai piemērotu struktūru. Turklāt šie nepilngadīgie bez pavadības ne vienmēr bija gatavi pārcelties uz šādu struktūru – vai nu tāpēc, ka tā atradās pārāk tālu no “džungļiem”, vai arī, kā tas bija prasītāja gadījumā, viņi pauda vēlmi doties uz Apvienoto Karalisti un nepalikl Francijā ⁽¹²³⁾.

Lietā **Sh.D. un citi** ⁽¹²⁴⁾ cita starpā attiecās uz nepilngadīgo bez pavadības dzīves apstākļiem Grieķijā. Pieci afgāņu prasītāji, kas dzimuši laikā no 1999. līdz 2001. gadam, 2016. gada februārī ieradās Grieķijā un 2016. gada martā vienu mēnesi nodzīvoja pašbūvētajā Idomeni nometnē, kuru paši migranti uzbūvēja 1500 personām, bet kurā dzīvoja vairāk nekā 13 000 cilvēku. Viņi arī īslaicīgi tika aizturēti pirms ierašanās Atēnās, kur viņi dzīvoja pamestā viesnīcā, istabā ar gultu un vannas istabu. 2016. gada jūlijā viņi iesniedza patvēruma pieteikumus Atēnu Patvēruma dienestā un tika ievietoti Farosas specializētajā patversmē nepilngadīgajiem bez pavadības. ECT atsaucās uz lietu **Rahimi** un uzsvēra, ka valdībai bija nekavējoties jāveic nepieciešamie pasākumi, lai aizsargātu šos nepilngadīgos bez pavadības, un bija jāinformē prokurors par viņu situāciju. Rezultātā viņiem ilgu laiku bija jādzīvo pārpildītajā Idomeni nometnē ar nepietiekamu pārtiku, bez higiēnas un bez efektīvas medicīniskās palīdzības ⁽¹²⁵⁾. Ņemot vērā lietas faktus, ECT secināja, ka šī vide nav piemērota viņu kā nepilngadīgu personu statusam attiecībā uz drošību, mājokli, higiēnu un piekļuvi pārtikai un aprūpei. Saistībā ar šo secinājumu ECT nebija pārliecināta, ka iestādes bija darījušas visu iespējamo, lai izpildītu pienākumu rūpēties un aizsargāt prasītājus – atbildētājvalsts pienākumu attiecībā uz personām, kas sava vecuma dēļ ir īpaši neaizsargātas ⁽¹²⁶⁾.

Tomēr, kā ECT atgādināja lietā **Pančenko/Latvija**, ECTK “negarantē sociālekonomiskās tiesības kā tādas, tostarp tiesības uz **bezmaksas mājokli**, tiesības uz darbu, tiesības uz bezmaksas medicīnisko palīdzību vai tiesības **pieprasīt finansiālu palīdzību** no valsts, lai uzturētu noteiktu dzīves līmeni” ⁽¹²⁷⁾. Tomēr noteiktos apstākļos neatbilstoši dzīves apstākļi var ietilpt ECTK darbības jomā, kā minēts iepriekš, it īpaši ECTK 3. un 8. panta darbības jomā. Tomēr UND (pārstrādāta redakcija) aptver daudzas sociālekonomiskās tiesības, uz kurām ECTK nav viennozīmīgi attiecināma.

Jautājums par UND (pārstrādāta redakcija) paredzētā pozitīvā pienākuma nodrošināt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem uzņemšanas materiālos nosacījumus izpildi, kā arī jautājums par uzņemšanas materiālo nosacījumu neatbilstību, pārkāpjot iepriekš minētās ES Hartā un ECTK noteiktās pamattiesības, rodas divos gadījumos. Tie ir šādi:

⁽¹²¹⁾ ECT 2016. gada 4. februāra spriedums lietā *Amadou/Grieķija*, Nr. 37991/11, ECLI:CE:ECHR:2016:0204JUD003799111, 61. punkts.

⁽¹²²⁾ ECT 2019. gada 28. februāra spriedums lietā *Khan/Francija*, Nr. 12267/16, ECLI:CE:ECHR:2019:0228JUD001226716.

⁽¹²³⁾ ECT, 2019. gads, lieta *Khan*, *op. cit.*, *fn.* 122, 90. un 91. punkts.

⁽¹²⁴⁾ ECT, 2019. gads, lieta *Sh.D. un citi*, *op. cit.*, *fn.* 89.

⁽¹²⁵⁾ ECT, 2019. gads, lieta *Sh.D. un citi*, *op. cit.*, *fn.* 89, 14., 56. un 57. punkts.

⁽¹²⁶⁾ ECT, 2019. gads, lieta *Sh.D. un citi*, *op. cit.*, *fn.* 89, 61. punkts.

⁽¹²⁷⁾ ECT 1998. gada 28. oktobra lēmums lietā *Pančenko/Latvija*, Nr. 40772/98, ECLI:CE:ECHR:1999:1028DEC004077298, 6. punkts.

- a) kad dalībvalsts izvērtē savus uzņemšanas materiālos nosacījumus; un
- b) Dublīnas procedūru ietvaros – kad saskaņā ar Dublīnas III regulas 3. panta 2. punktu tiek lemts par to, vai jāliedz pieteikumu izskatošajai dalībvalstij atgriezt pieteikuma iesniedzēju uz atbildīgo dalībvalsti tajā pastāvošo neatbilstošo uzņemšanas materiālo nosacījumu dēļ⁽¹²⁸⁾.

6.5. Informācijas pamats un juridiskie kritēriji uzņemšanas materiālo nosacījumu pārkāpumu novērtēšanai

EST spriedums lietā **Abubacarr Jawo**⁽¹²⁹⁾ neattiecas konkrēti uz UND (pārstrādāta redakcija), bet drīzāk uz starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļiem. Gambijas valstspiederīgais **Jawo** iesniedza starptautiskās aizsardzības pieteikumu Vācijā un Itālijā. Vācijas iestādes noraidīja viņa pieteikumu kā nepieņemamu izskatīšanai un izdeva rīkojumu par pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšanu uz Itāliju. Apelācijas tiesvedībā pieteikuma iesniedzējs cita starpā apgalvoja, ka viņš nevar tikt pārsūtīts uz Itāliju sistēmisku nepilnību un dzīves apstākļu dēļ, ar kuriem saskaras starptautiskās aizsardzības saņēmēji Itālijā.

Spriedumā ir sniegtas norādes par **informācijas pamatu** un **juridiskajiem kritērijiem**, kas jāņem vērā valsts tiesai, novērtējot dzīves apstākļus kādā dalībvalstī. Turklāt spriedumā ir aplūkots jautājums par dzīves apstākļiem, kas ir nesaderīgi ar ES Hartas 4. pantu (un tāpat ar ECTK 3. pantu) – šis jautājums ir cieši saistīts ar cilvēka cieņas respektēšanu (ES Hartas 1. pants) un “atbilstošu dzīves līmeni”.

Saskaņā ar EST spriedumu lietā **CK/Slovēnija** šis atbilstošais dzīves līmenis ir jānovērtē ne tikai attiecībā uz sistēmiskiem trūkumiem dalībvalsts uzņemšanas sistēmā, bet arī saistībā ar pieteikuma iesniedzēja individuālo situāciju⁽¹³⁰⁾.

Attiecībā uz **informācijas pamatu**, kas vajadzīgs, lai novērtētu dzīves apstākļus, EST uzskatīja – ja attiecīgā persona tiesā vai tribunālā iesniedz pierādījumus, kas konstatē ES Hartas pārkāpumu esamību, šai tiesai:

“(..) balstoties uz objektīviem, ticamiem, precīziem un pienācīgi aktualizētiem elementiem un ņemot vērā Savienības tiesībās garantēto pamattiesību aizsardzības standartu, ir jāizvērtē, vai patiešām pastāv nepilnības, kas var būt sistēmiskas vai vispārējas vai var skart atsevišķas personu grupas”⁽¹³¹⁾.

Attiecībā uz **juridiskajiem kritērijiem**, kas kompetentajām valsts iestādēm jāņem vērā, veicot šo novērtējumu, lietā **Abubacarr Jawo** EST norāda, ka, “lai ietilptu Hartas 4. panta – kas atbilst [ECTK] 3. pantam (..) – tvērumā, (..) minētajām nepilnībām ir jābūt sasniegušām īpaši augstu tā smaguma pakāpi, kas ir atkarīgs no visiem lietas apstākļiem”⁽¹³²⁾. Šajā gadījumā EST atsauca uz ECT spriedumu lietā **M.S.S.**, kurā patvēruma meklētāja uzņemšanas nosacījumi/dzīves apstākļi tika aplūkoti saskaņā ar sākotnējo UND. Šī atsauce iezīmē paralēles starp starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļu novērtēšanas kritērijiem

⁽¹²⁸⁾ Skatīt ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 367. punkts.

⁽¹²⁹⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62.

⁽¹³⁰⁾ EST 2017. gada 16. februāra spriedums lietā *C.K. un citi/Slovēnija*, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 43.–44. punkts.

⁽¹³¹⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62, 90. punkts.

⁽¹³²⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62, 91. punkts.

(lieta **Abubacarr Jawo**) un starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas nosacījumiem (lieta **M.S.S.**).

Šā novērtējuma veikšanas vadošais kritērijs un vienlaikus arī ES Hartas 4. panta pārkāpuma robežlielums ir “īpaši augsta smaguma pakāpe, kas ir atkarīga no visiem lietas apstākļiem” ⁽¹³³⁾.

EST arī uzsver, ka “Hartas 4. pants atbilst [ECTK] 3. pantam” un ka tādēļ “nozīme un apjoms” ir tāds pats kā [ECTK] noteiktā nozīme un apjoms.

Jāatzīmē, ka EST atsaucas uz **īpaši augstu smaguma pakāpi**, kas jāsasniedz, lai nepilnības ietilptu ES Hartas 4. panta darbības jomā, savukārt ECT atsaucas uz sliktas attieksmes **minimālo smagumu**, lai būtu pārkāpts ECTK 3. pants. Tomēr abu pieeju rezultātā tiek sasniegts viens un tas pats robežlielums.

Spānijā Madrides Augstākā tiesa izskatīja tāda pieteikuma iesniedzēja lietu, kurš iesniedza patvēruma pieteikumu Spānijā, bet pēc tam devās uz Vāciju. Pēc pārsūtīšanas atpakaļ uz Spāniju saskaņā ar Dublinas regulu Spānijas iestādes liedza viņam uzņemšanas nosacījumus, apgalvojot, ka viņš ir atteicies no savām tiesībām uz uzņemšanu, jo izceļoja no valsts. Viņš dzīvoja bezpajumtnieku patversmē. Augstākā tiesa 2018. gada 7. decembra nolēmumā atsaucās uz lietu **M.S.S.** un nekonstatēja pieteikuma iesniedzēja morālās un fiziskās integritātes pārkāpumu (Spānijas Konstitūcijas 15. pants), jo viņš varēja gulēt un saņemt izdalīto pārtiku bezpajumtnieku patversmē. Tomēr tā secināja, ka ir pārkāptas viņa tiesības uz aizsardzību tiesā (Spānijas Konstitūcijas 24. panta 1. punkts), jo iestādes viņam liedza piekļuvi uzņemšanas sistēmai, lai gan viņš joprojām bija starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ⁽¹³⁴⁾.

6.6. “Smaguma pakāpes” novērtēšana atkarībā no visiem lietas apstākļiem

ECT spriedumā lietā **M.S.S.** nosprieda, ka:

“(..) lai uz sliktu izturēšanos attiektos [ECTK] 3. pants, tai ir jāsasniedz minimālā smaguma pakāpe. Šī minimuma novērtējums ir relatīvs; tas ir atkarīgs no visiem lietas apstākļiem, piemēram, no šādas izturēšanās ilguma, ietekmes uz fizisko vai garīgo veselību un dažos gadījumos – no cietušā dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa” ⁽¹³⁵⁾.

Tiesa to ir apstiprinājusi arī citos gadījumos.

Ir jānošķir ECTK noteiktie juridiskie standarti attiecībā uz “minimālo smaguma pakāpi”, kas aizsargā cilvēka cieņu necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes nozīmē, kā noteikts ECTK 3. pantā, un uzņemšanas standarti, kas noteikti UND (pārstrādāta redakcija). Pieteikuma iesniedzējam ir tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību, lai aizsargātu viņa tiesības saskaņā

⁽¹³³⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62, 91. punkts.

⁽¹³⁴⁾ *EDAL*, “Spānija – Madrides Augstākā tiesa atjauno Dublinas sistēmā atgriežamas personas piekļuvi uzņemšanai, konstatējot tiesību uz aizsardzību tiesā pārkāpumu”, 2018. gada 7. decembris.

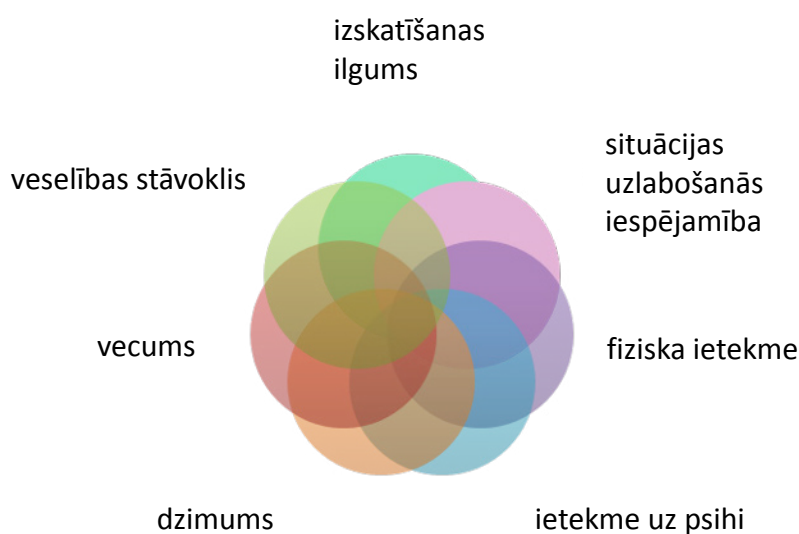
⁽¹³⁵⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 219. punkts.

ar ECTK 3. pantu (vai ES Hartas 4. pantu), kā arī lai aizsargātu viņa tiesības uz uzņemšanu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija). Šo tiesību aizsardzības līmenis var būt augstāks nekā ECTK 3. panta aizsargātais līmenis.

Vēl viens aspekts, kas tiek ņemts vērā, novērtējot minimālo smaguma pakāpi, ir pieteikuma iesniedzēju izredzes uz situācijas uzlabošanu. Piemēram, lietā **N.T.P.** ⁽¹³⁶⁾ ECT secināja, ka pieteikuma iesniedzējiem nav liegtas visas uzlabojumu iespējas, jo Koldoras prefektūra vienu no viņiem jau bija izsaukusi, lai izskatītu viņas uzturēšanās atļaujas pieteikumu un arī formāli iesniegtu viņas starptautiskās aizsardzības pieteikumu. ECT pārbaudīja arī pieteikuma iesniedzēju vispārējo situāciju. Pieteikuma iesniedzēji, kas bija māte un viņas trīs bērni no Kongo, tika izmitināti atbalstītā patversmē, ko pilnībā finansēja no valsts līdzekļiem, un viņi tur varēja pārnakšņot un saņemt brokastis un vakariņas. Divi bērni dienas laikā apmeklēja bērnudārzu. Turklāt viņi visi saņēma valsts finansētu medicīnisko aprūpi, un tiem palīdzēja NVO. ECT secināja, ka viņi varēja apmierināt savas pamatvajadzības un šādos apstākļos viņu situācija nesasniedza ECTK 3. pantā noteikto smaguma pakāpi.

No iepriekš minētajiem piemēriem var secināt, ka, novērtējot “minimālo smaguma pakāpi”, noteicošie faktori ir šādi.

3. attēls. Noteicošie faktori, novērtējot “minimālo smaguma pakāpi”



Attiecībā uz starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļiem EST lietā **Abubacarr Jawo** nosprieda, ka **īpaši augsta smaguma pakāpe** ir sasniegta, ja:

“(..) dalībvalstu iestāžu vienaldzības dēļ persona, kura pilnībā ir atkarīga no valsts atbalsta, neatkarīgi no savas gribas un personīgajām izvēlēm atrodas ekstrēmā nabadzībā, kas viņai neļauj apmierināt tās viselementārākās vajadzības, tostarp tādas vajadzības kā pabarot sevi, nomazgāties un atrast dzīvesvietu, un kas nodara kaitējumu tās fiziskajai vai garīgajai veselībai vai rada tādu viņas situācijas lejupslīdi, kura nav saderīga ar cilvēka cieņu” ⁽¹³⁷⁾.

⁽¹³⁶⁾ ECT 2018. gada 24. maija spriedums lietā *N.T.P. un citi/Frāncija*, Nr. 68862/13, ECLI:CE:ECHR:2018:0524JUD006886213, 48. punkts.

⁽¹³⁷⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit., fn.* 62, 92. punkts.

EST atsaucas uz ECT spriedumu lietā **M.S.S.** ⁽¹³⁸⁾ un atkal velk paralēles ar starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas nosacījumiem.

Vienlaikus lietā **Abubacarr Jawo** EST definē vēl vienu nošķiršanas kritēriju, lai novērtētu “īpaši augstu smaguma pakāpi”:

“Šāda pakāpe tātad nevar aptvert situācijas, kuras raksturo pat liela nedrošība vai stipra attiecīgās personas dzīves līmeņa lejupslīde, ja tās neietver ekstrēmu nabadzību, kas šai personai rada tik smagu situāciju, ka tā var tikt pielīdzināta necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei” ⁽¹³⁹⁾.

Turklāt EST nosprieda, ka tas vien, ka pieprasījuma iesniedzējā dalībvalstī dzīves apstākļi ir labvēlīgāki nekā dalībvalstī, kas parasti ir atbildīga par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, nevar būt pamats secinājumam, saskaņā ar kuru “attiecīgās personas pārsūtīšanas uz šo pēdējo minēto dalībvalsti gadījumā tā tiks pakļauta reālam tādas izturēšanās riskam, kas ir pretēja [ES] Hartas 4. pantam” ⁽¹⁴⁰⁾. Izturēšanos var klasificēt kā “pazemojošu” ECTK 3. panta nozīmē, ja tā pazemo vai degradē individu, ja tā liecina par cieņas trūkumu vai aizskar viņa pašcieņu, vai ja tā rada baiļu, aizvainojuma vai mazvērtības izjūtu, kas var apdraudēt cilvēka morālo un fizisko stāju ⁽¹⁴¹⁾.

Tomēr ir jānorāda, ka ECT aplūko nevis uzņemšanas nosacījumus, bet gan ECTK 3. pantu. Taču ECT konstatējumi, novērtējot 3. panta pārkāpumu, var noteikt standartus cilvēka cienīga dzīves līmeņa interpretācijai, un tas ir būtiski UND (pārstrādāta redakcija) ietvaros. Turklāt EST lietās vairāki faktori ir bijuši izšķiroši, novērtējot atbilstošus uzņemšanas nosacījumus. Tie ir bijuši ne tikai materiālie (piemēram, mājoklis un pārtika), bet arī nemateriālie (piemēram, veselības aprūpe) uzņemšanas nosacījumi, un materiālo uzņemšanas nosacījumu ietvaros tie ir nevis tikai izolēti komponenti, bet drīzāk vairāku komponentu mijiedarbība. Turklāt dažos gadījumos bija jāņem vērā tādi īpaši apstākļi, kā neaizsargātība (piemēram, nepilngadīgo neaizsargātība) vai ģimenes vienotība. Tādēļ lasītājam jāņem vērā, ka dažādie aspekti, kas izklāstīti atsevišķās apakšiedaļās, nav jāaplūko izolēti, bet gan jāskata kopā ar citiem attiecīgās lietas pamatfaktoriem.

6.7. Mājoklis

6.7.1. Mājokļa veidi

Ja dalībvalstis nodrošina mājokli natūrā, UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 1. punktā ir noteikts, ka tam jābūt vienā no turpmāk minētajiem veidiem vai to kombinācijām.

⁽¹³⁸⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 252.–263. punkts.

⁽¹³⁹⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62, 93. punkts.

⁽¹⁴⁰⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62, 97. punkts.

⁽¹⁴¹⁾ ECT, 2018. gads, lieta *N.T.P.* un citi, *op. cit.*, *fn.* 136, 43. punkts, neoficiāls tulkojums no franču valodas oriģināla: “*Un traitement peut être qualifié de «dégrasant» au sens de l'article 3 s'il humilie ou avilit un individu, s'il témoigne d'un manque de respect pour sa dignité, voire la diminue, ou s'il suscite chez lui des sentiments de peur, d'angoisse ou d'infériorité propres à briser sa résistance morale et physique.*”

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 1. punkts

“(..) a) telpas, ko izmanto pieteikuma iesniedzēju izmitināšanai, izskatot starptautiskās aizsardzības pieteikumus, kas sagatavoti pie robežas vai tranzīta zonās;

b) izmitināšanas centri, kas garantē atbilstošu dzīves līmeni;

c) privātmājas, dzīvokļi, viesnīcas vai citas telpas, kas pielāgotas pieteikuma iesniedzēju izmitināšanai.”

Termins “izmitināšanas centrs” saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta i) punktu ir definēts šādi:

UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta i) punkts

“(..) vieta, kura ir izmantota kā kopīgs mājoklis pieteikuma iesniedzējiem”.

Ja dalībvalstis nenodrošina mājokli natūrā, bet ar citiem līdzekļiem (finansiāliem pabalstiem vai taloniem), UND (pārstrādāta redakcija) nav noteikumu par tā veidiem. Patiešām, EST lietā **Saciri un citi** nosprieda, ka, ja dalībvalsts izvēlas nodrošināt uzņemšanas materiālos nosacījumus finansiālu pabalstu veidā, tiem ir jābūt pietiekamiem, lai pieteikuma iesniedzēji vajadzības gadījumā varētu iegūt mājokli privātajā īres tirgū ⁽¹⁴²⁾.

6.7.2. Vispārējie principi attiecībā uz mājokļiem**6.7.2.1. Ja dalībvalsts mājokli nodrošina vienīgi natūrā**

Vispārējs princips ir tāds, ka UND (pārstrādāta redakcija) 12. pantā dalībvalstīm ir noteiktas prasības attiecībā uz ģimenes vienotību un mājokli.

UND (pārstrādāta redakcija) 12. pants

“Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai pēc iespējas saglabātu to teritorijā esošās ģimenes vienotību, ja attiecīgā dalībvalsts apgādā pieteikuma iesniedzēju ar mājokli. Šādus pasākumus īsteno ar pieteikuma iesniedzēja piekrišanu.”

Attiecīgi UND (pārstrādāta redakcija) 22. apsvērumā tiek uzsvērts turpmāk minētais.

⁽¹⁴²⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, *fn.* 55, 42. punkts.

UND (pārstrādāta redakcija) 22. apsvērums

“Pieņemot lēmumu par izmitināšanas kārtību, dalībvalstīm būtu pienācīgi jāņem vērā bērna intereses, kā arī jebkura tāda pieteikuma iesniedzēja konkrētie apstākļi, kurš ir atkarīgs no ģimenes locekļiem vai citiem tuviem radniekiem, piemēram, neprecētiem nepilngadīgiem brāļiem vai māsām, kuri jau atrodas dalībvalstī.”

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 2. punktā ir noteikts, ka, neskarot nekādus īpašos aizturēšanas apstākļus, kas paredzēti 10. un 11. pantā, saistībā ar visiem iepriekš 1. punktā minētajiem mājokļa veidiem, proti, a) telpām pie robežas vai tranzīta zonās; b) izmitināšanas centriem; un c) privātmājām, dzīvokļiem, viesnīcām vai pielāgotām telpām, dalībvalstis nodrošina turpmāk minēto.

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 2. punkts

“(..) a) pieteikuma iesniedzējiem tiek garantēta ģimenes dzīves aizsardzība;

b) pieteikuma iesniedzējiem ir iespēja sazināties ar radniekiem, juridiskajiem konsultantiem vai padomdevējiem, kā arī ar personām, kas pārstāv *UNHCR* un citas attiecīgas valstu, starptautiskas un nevalstiskas organizācijas un struktūras;

c) ģimenes locekļiem, juridiskajiem konsultantiem vai padomdevējiem un personām, kas pārstāv *UNHCR* un attiecīgā dalībvalstī atzītām attiecīgām nevalstiskām organizācijām atļauj apmeklējumus, lai sniegtu palīdzību pieteikuma iesniedzējiem. Šādus apmeklējumus var ierobežot vienīgi, ņemot vērā telpu un pieteikuma iesniedzēju drošības apsvērumus.”

Papildus šiem vispārīgajiem noteikumiem, kas attiecas uz visiem mājokļa veidiem, kuri minēti UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 1. punktā, ir vēl citi noteikumi, kas attiecas tikai uz abiem 1. punkta a) un b) apakšpunktā minētajiem mājokļu veidiem, proti, tajos minētajām telpām un izmitināšanas centriem.

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 3. punktā ir sniegti daži apsvērumi.

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 3. punkts

“Dalībvalstis ņem vērā ar dzimumu un vecumu saistītus īpašus apsvērumus un mazāk aizsargātu personu situāciju attiecībā uz pieteikuma iesniedzējiem 1. punkta a) un b) apakšpunktā minētajās telpās un izmitināšanas centros.”

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 4. punktā ir noteikts turpmāk minētais.

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 4. punkts

“Dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai novērstu vardarbību un uz dzimuma pamata veiktu vardarbību, tostarp seksuālus uzbrukumus un uzbrukumus 1. punkta a) un b) apakšpunktā noteiktajās telpās un izmitināšanas centros.”

6.7.2.2. Ja mājokli nenodrošina natūrā vai nodrošina ne tikai natūrā

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta formulējums attiecas tikai uz gadījumiem, kad mājoklis tiek nodrošināts “natūrā”. Tādējādi UND (pārstrādāta redakcija) 18. pantā paredzētie uzņemšanas materiālie nosacījumi neattiecas uz dalībvalstīm, ja tās ir izvēlējušās piešķirt mājokļa pabalstus tikai finansiālu pabalstu vai talonu veidā. Tomēr, ja dalībvalstis nodrošina mājokli ar finansiāliem pabalstiem vai taloniem, tām ir jāpārlicinās, ka šo līdzekļu apjoms ir pietiekams, lai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji varētu atrast mājokli, kas atbilst UND (pārstrādāta redakcija) noteiktajiem standartiem ⁽¹⁴³⁾.

6.7.2.3. “Ģimenes vienotība” un “ģimenes dzīve” mājokļa aspektā

UND (pārstrādāta redakcija) vairākos gadījumos ir uzsvērtā “ģimene” saistībā ar mājokli, piemēram, attiecībā uz “ģimenes vienotību” vai “ģimenes dzīves aizsardzību”.

Jautājums par to, kurām personām izmaksāt mājokļa pabalstus un kuras tādēļ jāizmitina kopā, ir īpaši svarīgs attiecībā uz uzņemšanas materiālo nosacījumu mājokļa jomā. Jāatzīmē, ka “ģimenes locekļu” definīcija ir sniegta UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta c) punktā, bet, kā jau minēts, jēdziena “ģimenes locekļi” aptvērums šajā definīcijā ir šaurš. Tas var liegt pieteikuma iesniedzējam saņemt mājokļa pabalstu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija), pamatojoties uz to, ka viņš netiek uzskatīts par ģimenes locekli.

No otras puses, ECT atbalsta plašāku ģimenes definīciju saskaņā ar ECTK 8. pantu. Lietā **Tarakhel/Šveice** tiesa secināja, ka Šveices iestādes pārkāptu ECTK 3. pantu, ja tās nosūtītu pieteikuma iesniedzējus atpakaļ uz Itāliju saskaņā ar Dublinas regulu, iepriekš neiegūstot no Itālijas iestādēm individuālas garantijas, ka pieteikuma iesniedzēji tiks uzņemti “bērnu vecumam pielāgotā veidā un **ka tiks saglabāta ģimenes vienotība**” ⁽¹⁴⁴⁾.

Lai gan precētus nepilngadīgos, nepilngadīgos brāļus un māsas un apgādājamus pieaugušos neuzskata par viņu vecāku ģimenes “ģimenes locekļiem”, pieņemot lēmumu par izmitināšanas kārtību, kā minēts 22. apsvērumā, jāpievērš uzmanība viņu situācijai ⁽¹⁴⁵⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 5. punktā ir paredzēts turpmāk minētais.

⁽¹⁴³⁾ Skatīt UND (pārstrādāta redakcija) 17. pantu.

⁽¹⁴⁴⁾ ECT, 2014. gads, lieta *Tarakhel*, *op. cit.*, *fn.* 73, 122. punkts.

⁽¹⁴⁵⁾ UND (pārstrādāta redakcija) 22. apsvērumš: “Pieņemot lēmumu par izmitināšanas kārtību, dalībvalstīm būtu pienācīgi jāņem vērā bērna intereses, kā arī jebkura tāda pieteikuma iesniedzēja konkrētie apstākļi, kurš ir atkarīgs no ģimenes locekļiem vai citiem tuviem radniekiem, piemēram, neprecētiem nepilngadīgiem brāļiem vai māsam, kuri jau atrodas dalībvalstī.”

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 5. punkts

“Dalībvalstis parasti nodrošina, lai atkarīgi pieauguši pieteikuma iesniedzēji ar īpašām uzņemšanas vajadzībām tiktu izmitināti kopā ar pieaugušiem tuviem radniekiem, kuri jau atrodas tajā pašā dalībvalstī un kuri ir par viņiem atbildīgi saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi.”

Ņemot vērā šos aspektus, valsts tiesību akti par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju izmitināšanu var ietvert arī personas, kuras saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta c) punktu nav “ģimenes locekļi”.

6.7.2.4. “Sazināšanās” un “piekļuve”

UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 2. punkta b) apakšpunkta apjoms, kurā ir definētas personas, ar kurām pieteikuma iesniedzējiem ir jādod iespēja sazināties, atšķiras no UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 2. punkta c) apakšpunkta apjoma, kas attiecas uz personām, kurām ir piešķirta **piekļuve**, lai palīdzētu pieteikuma iesniedzējiem.

5. tabula. Salīdzinājums starp to personu loku, kurām piešķirta iespēja sazināties ar starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem vai kurām atļauta piekļuve viņiem saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 2. punkta b) un c) apakšpunktu

Personas, kurām ir atļauts sazināties	Personām, kurām ir atļauta piekļuve
Radinieki	Ģimenes locekļi
Juridiskie konsultanti vai padomdevēji	Juridiskie konsultanti vai padomdevēji
Personas, kuras pārstāv UNHCR	Personas, kuras pārstāv UNHCR
Citas attiecīgas valsts, starptautiskas vai nevalstiskas organizācijas un struktūras	Attiecīgas NVO, kas atzītas konkrētajā dalībvalstī

6.7.3. Mājokļi Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā

Lai gan saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem ir tiesības uz fizisku mājokli, saskaņā ar ECTK šādas tiesības nepastāv⁽¹⁴⁶⁾. Tomēr lietā **M.S.S.** ECT precizēja dalībvalstu pienākumu nodrošināt mājokli, ja šāds pienākums ir juridiski saistošs⁽¹⁴⁷⁾.

Ārkārtējā situācijā, kāda izveidojās lietā **M.S.S.**, ECT atzina, ka patvēruma meklētāja dzīves apstākļi ir tik nepietiekami, ka tie ir uzskatāmi par necilvēcīgu un pazemojošu attieksmi, pārkāpjot ECTK 3. pantu. Ņemot vērā lietas faktus, ECT konstatēja, ka ECTK 3. panta pārkāpums jo īpaši ir saistīts ar pamatvajadzību, piemēram, pārtikas, higiēnas un

⁽¹⁴⁶⁾ ECT 2001. gada 18. janvāra spriedums lietā *Chapman/Apvienotā Karaliste*, Nr. 27238/95, ECLI:CE:ECHR:2001:0118JUD002723895, 99. un 100. punkts.

⁽¹⁴⁷⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 250. punkts.

dzīvesvietas, nenodrošināšanu vairāku mēnešu garumā. Minētie apstākļi īpaši attiecās uz uzņemšanas materiālo nosacījumu **mājokļa** jomā. ECT uzskatīja, ka:

“(..) Ņemot vērā iepriekš minēto un pienākumus, kas Grieķijas iestādēm uzlikti saskaņā ar Uzņemšanas direktīvu (..), Grieķijas iestādes nav pienācīgi ņēmušas vērā pieteikuma iesniedzēja kā patvēruma meklētāja neaizsargātību un savas bezdarbības dēļ ir atbildīgas par situāciju, kurā viņš vairākus mēnešus ir dzīvojis uz ielas, bez līdzekļiem vai piekļuves sanitārajām telpām un bez jebkādam iespējam apmierināt pamatvajadzības. Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzējs ir cietis no pazemojošas attieksmes, un tas liecina par viņa cieņas nerespектēšanu, un ka šī situācija viņam neapšaubāmi ir radījusi baiļu, aizvainojuma vai mazvērtības izjūtas, kas var izraisīt izmisumu. Tā uzskata, ka šādi dzīves apstākļi, apvienojumā ar ietilgušo nenoteiktību, kādā viņš ir nonācis, un bez jebkādam izredzēm, ka viņa situācija uzlabosies, ir sasnieguši tādu smaguma līmeni, kāds nepieciešams, lai piemērotu Konvencijas 3. pantu”⁽¹⁴⁸⁾.

ECT nekonstatēja šādu pārkāpumu nevienā citā lietā saistībā ar jautājumu par to, vai Itālija ir pārkāpusi ECTK attiecībā uz starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju dzīves apstākļiem⁽¹⁴⁹⁾. Tāpat kā lietā **M.S.S.**, arī šeit nozīmīgi bija dažādi uzņemšanas nosacījumu faktori, bet viens no galvenajiem aspektiem katrā lietā bija tas, vai pieteikuma iesniedzējiem tika nodrošināti uzņemšanas materiālie nosacījumi mājokļa jomā, kā arī šāda mājokļa kvalitāte.

Lietā **Mohammed Hussein un citi/Nīderlande un Itālija** izšķiroša nozīme bija tam, ka pieteikuma iesniedzējai sievietei uzņemšanas centrā tika nodrošinātas uzņemšanas iespējas patvēruma meklētājiem trīs dienas pēc ierašanās Itālijā un vienu dienu pirms starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas. Turklāt drīzumā viņai tika atļauts strādāt Itālijā⁽¹⁵⁰⁾, un viņai tika piešķirta alternatīvā aizsardzība aptuveni piecus mēnešus pēc ierašanās. Neraugoties uz to, ka apstiprinājās daži trūkumi patvēruma meklētāju vispārējā situācijā un dzīves apstākļos Itālijā, ECT nav “konstatējusi, ka izturēšanos pret pieteikuma iesniedzēju (..) kā patvēruma meklētāju (..) Itālijā varētu uzskatīt par tādu, kas ir sasniegusi minimālo smaguma pakāpi, kāda nepieciešama, lai šī izturēšanās ietilptu [ECTK] 3. panta darbības jomā”⁽¹⁵¹⁾.

Citās lietās ECT atkārtoti uzsvēra, ka Itālijas uzņemšanas shēmas neliecina par sistemātisku nespēju nodrošināt patvēruma meklētāju izmitināšanu mājokļos. Lai gan ECT novērtēja, ka “patvēruma meklētāju vispārējā situācija un dzīves apstākļi Itālijā noteikti nav ideāli un var liecināt par dažām nepilnībām”, tā visās lietās secināja, ka ECTK 3. pants nav pārkāpts⁽¹⁵²⁾.

Turklāt lietā **N.T.P. un citi/Francija**, kas attiecās uz sievieti no Kongo un viņas trim mazajiem bērniem, izmitināšana bija izšķirošais kritērijs, papildus pārtikai un sanitārajiem apstākļiem, tāpat arī valsts finansētā medicīniskā aprūpe un palīdzība no NVO. Viņu starptautiskās aizsardzības pieteikumi nebija reģistrēti pēc viņu ierašanās Francijā, un līdz ar to viņi nebija

⁽¹⁴⁸⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 263. punkts.

⁽¹⁴⁹⁾ Skatīt ECT 2013. gada 27. augusta spriedumu lietā *Naima Mohammed Hassan/Nīderlande un Itālija*, un deviņi citi pieteikumi, Nr. 40524/10, ECLI:CE:ECHR:2013:0827DEC004052410, 176. punkts; skatīt arī ECT 2013. gada 18. jūnija spriedumu lietā *Mohammed Abubeker/Austrija un Itālija*, Nr. 73874/11, ECLI:CE:ECHR:2013:0618DEC007387411, 72. punkts.

⁽¹⁵⁰⁾ Nemateriāls uzņemšanas nosacījums.

⁽¹⁵¹⁾ ECT 2013. gada 2. aprīļa spriedums lietā *Mohammed Hussein un citi/Nīderlande un Itālija*, Nr. 27725/10, ECLI:CE:ECHR:2013:0402DEC002772510, 75. punkts.

⁽¹⁵²⁾ Skatīt: ECT, 2013. gads, lieta *Naima Mohammed Hassan*, *op. cit.*, *fn.* 149, 176. punkts; skatīt arī: ECT, 2013. gads, lieta *Mohammed Abubeker*, *op. cit.*, *fn.* 149, 72. punkts.

tiesīgi saņemt nekādu materiālu vai finansiālu palīdzību no Francijas valsts. Ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzēji tika izmitināti nakšņošanai apvienībā, kuru pilnībā finansēja no valsts līdzekļiem, un ka divi bērni apmeklēja bērnudārzu, ECT uzskatīja – nevar apgalvot, ka Francijas iestādes nav ņēmušas vērā viņu pamatvajadzības (pārtika, higiēna un vieta, kur dzīvot). Turklāt būtiska nozīme bija iespējai, ka pieteikuma iesniedzēju situācija tuvākajā laikā uzlabosies, jo viņiem bija iespēja pieteikties uz sarunu, lai iesniegtu savu pieteikumu. Tādējādi ECT konstatēja, ka pieteikuma iesniedzēju situācija nav sasniegusi tādu smaguma pakāpi, kāda nepieciešama, lai konstatētu pārkāpumu saskaņā ar ECTK 3. pantu ⁽¹⁵³⁾.

6.7.4. Atšķirīga kārtība

Ja parasti pieejamās izvietojšanas iespējas uz laiku ir izsmeltas, UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta 9. punkta b) apakšpunktā ir paredzēta iespēja pienācīgi pamatotos gadījumos izņēmuma kārtā atkāpties no UND (pārstrādāta redakcija) 18. panta vispārīgajiem noteikumiem. Atšķirīgas kārtības noteikšana ir jāierobežo “uz saprātīgu laikposmu, kas ir iespējami īss”, un tā vairāk balstās uz pieņēmumu, ka “atšķirīgi nosacījumi jebkurā gadījumā nodrošina pamatvajadzības”.

Lietā **Saciri un citi** EST uzsver, ka uzņemšanas sistēmas piesātinājums nav attaisnojums atkāpei no sākotnējā UND noteikto standartu ievērošanas ⁽¹⁵⁴⁾.

Turklāt, ņemot vērā pārpildītās izmitināšanas vietas, EST atzina:

“Tā kā dalībvalstīm ir zināma novērtējuma brīvība attiecībā uz līdzekļiem, ar kuriem tās sniedz uzņemšanas materiālos nosacījumus, tās tādējādi var izmaksāt finansiālos pabalstus ar vispārējās sociālās palīdzības sistēmā ietilpstošu iestāžu starpniecību, ciktāl šīs iestādes patvēruma meklētājiem nodrošina šajā direktīvā paredzēto obligāto standartu ievērošanu” ⁽¹⁵⁵⁾.

Ņemot to vērā, termins “atšķirīga kārtība” nav uzskatāms par iespēju piešķirt zemāka standarta uzņemšanas materiālos nosacījumus, jo ir jāievēro UND (pārstrādāta redakcija) obligātie standarti. Tāpēc termins “pamatvajadzības” ir jāinterpretē, pamatojoties uz “atbilstošu dzīves līmeni”, kas nepieļauj nekādu novirzi uz leju.

6.8. Pārtika

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punktu dalībvalstis var nodrošināt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem pārtiku natūrā vai finansiālu pabalstu vai talonu veidā.

Pārtika ir viena no “pamatvajadzībām”, ko ECT minēja lietā **N.T.P. un citi/Francija** ⁽¹⁵⁶⁾. Ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzēji tika izmitināti, tostarp nodrošinot siltas vakariņas un brokastis, un saņēma NVO sniegtu medicīnisko aprūpi un palīdzību, ECT konstatēja, ka

⁽¹⁵³⁾ ECT, 2018. gads, lieta *N.T.P. un citi*, *op. cit.*, *fn.* 136, 6. un 49. punkts.

⁽¹⁵⁴⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, *fn.* 55, 50. punkts. Skatīt lietas kopsavilkumu 6.10. iedaļā “Finansiālais pabalsts, taloni un dienasnauda”.

⁽¹⁵⁵⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, *fn.* 55, 49. punkts.

⁽¹⁵⁶⁾ ECT, 2018. gads, lieta *N.T.P. un citi*, *op. cit.*, *fn.* 136, 47. punkts.

pieteikuma iesniedzēju situācija nav sasniegusi nepieciešamo smaguma pakāpi, lai konstatētu ECTK 3. panta pārkāpumu ⁽¹⁵⁷⁾.

6.9. Apģērbs

Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punktu dalībvalstis var nodrošināt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem apģērbu natūrā vai finansiālu pabalstu vai talonu veidā.

6.10. Finansiāls pabalsts, taloni un dienasnauda

Ar UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta g) punktu tiek ieviesti jēdzieni “finansiāli pabalsti”, “taloni” un “dienasnauda” kā uzņemšanas nosacījumu nodrošināšanas līdzekļi.

Termini “finansiāli pabalsti” un “taloni” skaidri attiecas uz pārtikas, mājokļu un apģērbu finansēšanu (ja tie netiek nodrošināti natūrā), un tie abi ir iepriekš minēto uzņemšanas materiālo nosacījumu nodrošināšanas veidi.

Atšķirība ir tāda, ka “dienasnauda” attiecas uz tām starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju pamatvajadzībām, kas pārsniedz mājokli, pārtiku un apģērbu, un tās mērķis ir nodrošināt viņu uzturēšanos. Publicētie *EASO norādījumi par uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji* terminu “dienasnauda” skaidro šādi:

“(..) termins “dienasnauda” attiecas uz jebkuru citu pabalstu, kas tiek nodrošināts starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, tostarp uz pabalstiem konkrētām vajadzībām, kas nav saistītas ar mājokli, pārtiku un apģērbu, vai citu nepārtikas priekšmetu iegādei, ja tie netiek nodrošināti natūrā, kā arī uz naudas pabalstiem neprecizētām vajadzībām (ar kuriem pieteikuma iesniedzēji var brīvi rīkoties un kurus sauc arī par “kabatas naudu”)” ⁽¹⁵⁸⁾.

6. tabula. Uzņemšanas vajadzību veidi un to nodrošināšanas līdzekļi ⁽¹⁵⁹⁾

Uzņemšanas vajadzību veids	Atsauce UND	Uzņemšanas nosacījumu nodrošināšanas līdzekļi
Pārtika, mājoklis un apģērbs	2. panta g) punkts	Finansiāls pabalsts
		Natūrā
		Taloni
Citas pamatvajadzības (piemēram, higiēnas priekšmeti, skolas piederumi, ratiņkrēsli utt.)	UND nav skaidri minēts	Dienasnauda
		Natūrā
		Taloni
Priekšmeti pēc paša izvēles	2. panta g) punkts	Dienasnauda

⁽¹⁵⁷⁾ ECT, 2018. gads, lieta *N.T.P.* un citi, *op. cit.*, *fn.* 136, 6. un 49. punkts.

⁽¹⁵⁸⁾ *EASO, EASO norādījumi par uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji*, 2016. gads, 12. lpp.

⁽¹⁵⁹⁾ Tabula no *EASO, EASO norādījumi par uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji*, 2016. gads, 12. lpp.

Saskaņā ar *EASO* norādījumiem:

“(..) jēdziens “dienasnauda” ir jāsaprot kā tāds, kam ir trīs dažādi mērķi, proti:

- dot pieteikuma iesniedzējiem iespēju sasniegt iztikas minimuma līmeni, kas pārsniedz pamatvajadzības pēc mājokļa, pārtikas un apģērba,
- nodrošināt pieteikuma iesniedzējiem minimālo standartu līdzdalībai tās dalībvalsts sociālajā un kultūras dzīvē, kurā viņi dzīvo,
- ļaut pieteikuma iesniedzējiem izjust zināmu neatkarību”⁽¹⁶⁰⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 5. punktā ir norādīts, kā nosakāms finansiālo pabalstu vai talonu apmērs.

UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 5. punkts

“(..) to apmēru nosaka, pamatojoties uz līmeni(-ņiem), kuru(-us) attiecīgā dalībvalsts izveidojusi vai nu ar tiesību aktu vai praksē, lai nodrošinātu pienācīgu dzīves līmeni valstspiederīgajiem.”

Lietā **Saciri un citi** attiecībā uz sākotnējo RKD⁽¹⁶¹⁾ EST analizēja finansiālo pabalstu apmēru, kas dalībvalstij ir jāpiešķir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, ja tā ir izvēlējusies nodrošināt uzņemšanas materiālos nosacījumus nevis natūrā, bet finansiālu pabalstu vai talonu veidā.

EST izdarīja šādus secinājumus. Ja dalībvalsts ir izvēlējusies nodrošināt uzņemšanas materiālos nosacījumus finansiālu pabalstu vai talonu veidā, EST no 2003. gada UND secināja, ka piešķirtajam finansiālajam atbalstam ir jāatbilst minimālajiem standartiem, kas noteikti 13. panta 2. punktā. Tādējādi finansiālajam atbalstam, kas attiecas uz uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, ir jābūt pietiekamam, “lai nodrošinātu cilvēka cienīgu un patvēruma meklētāju veselības stāvoklim atbilstošu dzīves līmeni un viņu uzturēšanos”, neatkarīgi no tā, ka attiecīgais apmērs ir jānosaka katrai dalībvalstij⁽¹⁶²⁾.

Saistībā ar uzņemšanas materiālo nosacījumu noteikšanu finansiālu pabalstu veidā EST norādīja, ka dalībvalstīm ir jāpielāgo uzņemšanas materiālie nosacījumi – un līdz ar to arī pabalstu apmērs – personu ar īpašām vajadzībām situācijām⁽¹⁶³⁾. No tā izriet trīs secinājumi. Pirmkārt, pabalstiem jābūt pietiekamiem, lai segtu šīs īpašās vajadzības. Lietā **Saciri un citi** pabalstiem bija jābūt pietiekamiem, lai saglabātu ģimenes vienotību un bērna intereses. Līdz ar to pabalstu apmēram bija jābūt tādām, lai nepilngadīgos bērnus varētu izmitināt pie vecākiem⁽¹⁶⁴⁾. Otrkārt, ja mājoklis netiek nodrošināts natūrā, šiem pabalstiem ir jābūt “pietiekamiem (..) ļaujot viņiem iegūt mājokli, vajadzības gadījumā – privātajā īres tirgū”⁽¹⁶⁵⁾. Treškārt, nedrīkst neņemt vērā noteikumus, kas paredzēti attiecībā uz mājokli natūrā, ja

⁽¹⁶⁰⁾ *EASO*, *EASO* norādījumi par uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji, 2016. gads, 31. punkts.

⁽¹⁶¹⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, fn. 55.

⁽¹⁶²⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, fn. 55. “Finansiāls atbalsts” ir vispārējs termins, kas apzīmē “finansiālus pabalstus un talonus”

⁽¹⁶³⁾ Skatīt: EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, fn. 55, 41. punkts. Šeit EST atsaucas uz sākotnējās UND 17. pantu, kurā ir minētas mazāk aizsargātās personas, piemēram, nepilngadīgie un invalīdi; skatīt visaptverošāku noteikumu UND (pārstrādāta redakcija) 21. pantā.

⁽¹⁶⁴⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, fn. 55, 41. punkts.

⁽¹⁶⁵⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, fn. 55, 42. punkts.

dalībvalsts ir izvēlējusies nodrošināt uzņemšanas materiālos nosacījumus **tikai finansiālu pabalstu** veidā.

6.11. Mazāk labvēlīga attieksme

Ja dalībvalstis nodrošina uzņemšanas materiālos nosacījumus finansiālu pabalstu vai talonu veidā, UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 5. punkta pirmajā teikumā ir noteikts kritērijs to apmēra noteikšanai.

UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 5. punkts

“(..) to apmēru nosaka, pamatojoties uz līmeni(-ņiem), kuru(-us) attiecīgā dalībvalsts izveidojusi vai nu ar tiesību aktu vai praksē, lai nodrošinātu pienācīgu dzīves līmeni valstspiederīgajiem. (..)”

Tomēr UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 5. punkta otrajā teikumā ir noteikts šādi:

UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 5. punkts

“(..) Šajā sakarā dalībvalstis pret pieteikuma iesniedzējiem var paredzēt mazāk labvēlīgu attieksmi nekā pret valstspiederīgajiem, jo īpaši, ja materiālais atbalsts daļēji tiek sniegts natūrā vai ja ar minēto(-ajiem) līmeni(-ņiem), ko piemēro valstspiederīgajiem, cenšas nodrošināt augstāku dzīves standartu par to, kas šajā direktīvā paredzēts pieteikuma iesniedzējiem.”

Attiecīgi UND (pārstrādāta redakcija) 24. apsvērumā ir uzsvērts turpmāk minētais.

UND (pārstrādāta redakcija) 24. apsvērums

“Lai nodrošinātu, ka pieteikuma iesniedzējiem sniegtais materiālais atbalsts atbilst šajā direktīvā noteiktajiem principiem, ir nepieciešams, lai dalībvalstis noteiktu šāda atbalsta līmeni, pamatojoties uz attiecīgām atsaucēm. Tas nenozīmē, ka piešķirtajam apjomam vajadzētu būt tādām pašām kā tam, ko piešķir valstspiederīgajiem. Dalībvalstis drīkst pieteikuma iesniedzējiem piemērot mazāk labvēlīgu attieksmi nekā valstspiederīgajiem, kā norādīts šajā direktīvā.”

Lietā **Abubacarr Jawo** EST, atsaucoties uz spriedumu lietā **M.S.S.**, salīdzināja starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļus un valstspiederīgo dzīves apstākļus attiecībā uz Itālijas sociālo sistēmu, ņemot vērā tiesības, ko paredz ES Harta un ECTK.

Ņemot vērā lietas faktus, EST uzskatīja, ka:

“Apstākļi (..), saskaņā ar kuru (..) valstspiederīgajiem pieejamās ģimenes solidaritātes formas, lai kompensētu minētās dalībvalsts sociālās sistēmas nepilnības, principā nav pieejamas starptautiskās aizsardzības saņēmējiem (..), nevar būt pietiekams pamats konstatējumam, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējs (..) nonāks šādā ekstrēmā nabadzībā”⁽¹⁶⁶⁾.

6.12. Nosacījums par “pietiekamiem līdzekļiem”, lai nodrošinātu uzņemšanas materiālos nosacījumus un veselības aprūpi

Piemērojot UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 3. punktu, jāņem vērā citi attiecīgie standarti. UND (pārstrādāta redakcija) preambula uz to norāda arī 11., 16. un 21. apsvērumā, pieprasot, lai patvēruma meklētāju uzņemšanas standarti visos gadījumos būtu pietiekami, “lai nodrošinātu viņiem cilvēka cienīgu dzīves līmeni un salīdzināmus dzīves apstākļus”⁽¹⁶⁷⁾.

Lietā **M.S.S.** ECT norādīja, ka valdība, kas “atzīst, ka uzņemšanas centros ir mazāk nekā 1000 vietu, lai izmitinātu desmitiem tūkstošu patvēruma meklētāju”, nevarēja “nepamanīt vai nepieņemt, ka pieteikuma iesniedzējs ir bezpajumtnieks” Grieķijā. Tā piebilda:

“ir vispārzināms fakts, ka šobrīd pieaugušam vīrietim patvēruma meklētājam praktiski nav izredžu atrast vietu uzņemšanas centrā un ka saskaņā ar aptauju, kas veikta laikā no 2010. gada februāra līdz aprīlim, visi UNHCR iztaujātie “Dublinas” patvēruma meklētāji bija bezpajumtnieki. Tāpat kā prasītājs, daudzi no viņiem [bija dzīvojuši] parkos vai pamestās ēkās”⁽¹⁶⁸⁾.

Turklāt lietā **Amadou/Grieķija** ECT atkārtoti apstiprināja, ka UND saista ES dalībvalstis ar augstāku aizsardzības standartu nekā ECTK 3. pants. Šajā lietā prasītājs 2010. gada 22. septembrī iesniedza starptautiskās aizsardzības pieteikumu Grieķijā, un 2013. gada 3. decembrī viņa pieteikums vēl nebija izskatīts. ECT saskaņā ar sākotnējo UND norādīja, ka vienīgais tiesiskās aizsardzības līdzeklis šai “pagaidu nespējai” nodrošināt izmitināšanu būtu starptautiskās aizsardzības pieteikuma rūpīga izskatīšana. Tā kā tas netika izdarīts, pieteikuma iesniedzējam izveidojās pazemojoša situācija, kas bija pretrunā ar 3. pantu⁽¹⁶⁹⁾.

Turklāt UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 4. punktā ir noteikts, ka:

“Dalībvalstis var prasīt pieteikuma iesniedzējiem apmaksāt vai daļēji apmaksāt šajā direktīvā noteikto materiālo uzņemšanas nosacījumu un veselības aprūpes izmaksas saskaņā ar 3. punkta noteikumiem, ja pieteikuma iesniedzējiem ir pietiekami līdzekļi, piemēram, ja viņi zināmu laiku ir strādājuši.

⁽¹⁶⁶⁾ EST, 2019. gads, lieta *Jawo*, *op. cit.*, *fn.* 62, 94. punkts.

⁽¹⁶⁷⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 252.–263. punkts: “Tiesa uzskata, ka prasītājs ir cietis no pazemojošas attieksmes, kas liecina par viņa cieņas nerespектēšanu, un (..) uzskata, ka šādi dzīves apstākļi apvienojumā ar ietilptu nenoteiktību, kādā viņš ir nonācis, un pilnīgu izredžu trūkumu attiecībā uz viņa situācijas uzlabošanu ir sasnieguši tādu smaguma pakāpi, kāda nepieciešama, lai ietilptu [ECTK] 3. panta darbības jomā.”

⁽¹⁶⁸⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 258. punkts.

⁽¹⁶⁹⁾ ECT, 2016. gads, lieta *Amadou*, *op. cit.*, *fn.* 121.

Ja atklājas, ka pieteikuma iesniedzējam laikā, kad tika nodrošinātas minētās pamatvajadzības, ir bijuši pietiekami līdzekļi, lai apmaksātu uzņemšanas materiālo nosacījumu un veselības aprūpes izmaksas, dalībvalstis var prasīt, lai pieteikuma iesniedzējs tās atmaksā.”

EST vēl nav lēmusi par iepriekš minētajiem noteikumiem un jo īpaši par jēdzienu “pietiekami līdzekļi” un apstākļiem, kādos to varētu piemērot, lai atteiktos nodrošināt visus vai dažus uzņemšanas materiālos nosacījumus un veselības aprūpi patvēruma meklētājam.

Tomēr spriedums lietā **Saciri un citi** var palīdzēt izprast pietiekamu līdzekļu jēdzienu. Tas ir izprotams, ciktāl EST ir nospriedusi, ka gadījumā, ja dalībvalsts izvēlas nodrošināt patvēruma meklētājiem uzņemšanas materiālos nosacījumus finansiāla pabalsta veidā, nevis kā tiešus sabiedriskos pakalpojumus, šādam pabalstam ir jābūt atbilstošam, lai uzturētu pieteikuma iesniedzēju veselību. Viņiem ir jānodrošina atbilstoša uzturēšanās, kā arī iespēja atrast mājokli, ja nepieciešams – privātajā īres tirgū ⁽¹⁷⁰⁾.

⁽¹⁷⁰⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi*, *op. cit.*, *fn.* 55.

7. Uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšana un atteikšana – UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants

7.1. Ievads

Šis iedaļas mērķis, pirmkārt, ir identificēt pamatus, kas noteikti UND (pārstrādāta redakcija) un ļauj pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus. Otrkārt, šajā iedaļā ir noteikti standarti, kas vajadzīgi, lai pieņemtu minētos lēmumus.

UND (pārstrādāta redakcija) 20. pants attiecas uz uzņemšanas **materiālo** nosacījumu pasliktināšanu vai atteikšanu. 2. panta g) punktā tie ir definēti kā uzņemšanas nosacījumi, kas ietver mājokli, pārtiku un apģērbu (ko nodrošina natūrā, kā finansiālus pabalstus vai talonus, vai kā to kombināciju), un dienasnaudu. Kā EST uzsvēra lietā *Haqbin*:

“(..) dalībvalstu pienākums nodrošināt, lai pieteikuma iesniedzējiem būtu pieejami uzņemšanas materiālie nosacījumi, nav absolūts. Direktīvas 2013/33 20. pantā, kas ir ietverts tās III nodaļā, kur to abu nosaukums ir “Uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšana vai atteikšana”, Savienības likumdevējs ir paredzējis apstākļus, kuros var tikt pasliktināta vai atteikta šādu nosacījumu izmantošanas iespēja”⁽¹⁷¹⁾.

Jāuzsver arī, ka uzņemšanas nemateriālos nosacījumus, piemēram, **veselības aprūpi, izglītību un piekļuvi darba tirgum**, nevar pasliktināt vai atteikt. Attiecībā uz veselības aprūpi tas ir skaidri minēts 20. panta 5. punktā: “Dalībvalstis jebkurā gadījumā nodrošina medicīnisko palīdzību saskaņā ar 19. pantu (..)”

20. panta mērķis ir novērst uzņemšanas sistēmas ļaunprātīgu izmantošanu. UND (pārstrādāta redakcija) 25. apsvērumā ir noteikts:

“Uzņemšanas sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas iespējas jāierobežo, nosakot apstākļus, kuros uzņemšanas materiālos nosacījumus pieteikuma iesniedzējiem var pasliktināt vai atteikt, vienlaikus nodrošinot cilvēka cienīgu dzīves līmeni visiem pieteikuma iesniedzējiem.”

Jāņem arī vērā, ka atbilstoši uzņemšanas nosacījumi tiek uzskatīti par priekšnoteikumu, lai pieteikuma iesniedzējs varētu pienācīgi iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu⁽¹⁷²⁾.

20. panta 1., 2. un 3. punktā ir precizēti apstākļi, kas ļauj “pasliktināt vai atteikt” uzņemšanas materiālos nosacījumus, savukārt 20. panta 4. punktā ir minēts, ka dalībvalstis var noteikt “sankcijas”, kas piemērojamas par nopietniem izmitināšanas centru noteikumu pārkāpumiem, kā arī par vardarbīgu uzvedību. Kā EST norādījusi lietā *Haqbin*:

⁽¹⁷¹⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37, 35. punkts.

⁽¹⁷²⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 47. lpp.

“Tā kā Direktīvā 2013/33 nav definēts jēdziens “sankcija”, kas ir minēts tostarp tās 20. panta 4. punktā, un tā kā nav precizēts pieteikuma iesniedzējam saskaņā ar šo tiesību normu piemērojamo sankciju raksturs, dalībvalstīm šo sankciju noteikšanā ir rīcības brīvība” (173).

Attiecībā uz lēmumiem par materiālo pabalstu atteikšanu vai samazināšanu, kā paredzēts UND (pārstrādāta redakcija) 20. panta neobligātajā klauzulā, dalībvalstīm ar ierobežotiem nosacījumiem ir atļauts noteikt, cik lielā mērā materiālos pabalstus var samazināt vai atteikt gadījumos, kad pieteikuma iesniedzēji neievēro procesuālos vai citus noteikumus. Tomēr 20. pantā ir noteikti valsts iestāžu patstāvības ierobežojumi, visaptveroši norādot apstākļus, kādos materiālo pabalstu samazināšana vai atteikšana ir atļauta (20. panta 1. punkta a)–c) apakšpunkts). Turklāt 20. panta 5. punktā ir skaidri paredzēta proporcionalitātes principa piemērošana, ņemot vērā vispārīgo pienākumu nodrošināt, ka tiek respektēta to personu cieņa, kuras lūdz aizsardzību (Pamattiesību hartas 1. pants), savukārt UND (pārstrādāta redakcija) 35. apsvērumā ir paredzēts, ka direktīvas mērķis ir nodrošināt cilvēka cieņas pilnīgu respektēšanu.

Komisijas 2016. gada priekšlikumā pārstrādāt UND (pārstrādāta redakcija) ir ierosinātas būtiskas izmaiņas pašreizējos noteikumos. Ierosinātā 19. panta (kas saistīts ar pašreizējo 20. pantu) nosaukums ir “Uzņemšanas materiālo nosacījumu aizstāšana, pasliktināšana un atteikšana”, un termins “sankcijas” vairs nav iekļauts attiecīgā panta formulējumā. Tajā ir paredzēta iespēja:

- “a) izmitināšanu, pārtiku, apģērbu un citus būtiski svarīgus nepārtikas priekšmetus, kas tiek nodrošināti finansiālu pabalstu vai talonu veidā, aizstāt ar uzņemšanas materiālo nosacījumu nodrošināšanu natūrā; vai
- b) samazināt vai – izņēmuma un pienācīgi pamatotos gadījumos – atteikt dienasnaudu” (174) (nevis visus uzņemšanas materiālos nosacījumus).

Tāda pieteikuma iesniedzēja situācija, kurš ir nopietni pārkāpis izmitināšanas centra noteikumus vai ir rīkojies pārmērīgi vardarbīgi, papildina citus jau esošos pasliktināšanas vai atteikšanas pamatojumus (kopā ar citiem jauniem pamatojumiem) (175).

Nav iespējams paredzēt, vai pārstrādātā UND tiks ieviesta, pamatojoties uz pašreizējo Komisijas 2016. gada priekšlikumu, jo likumdevēju sarunas vēl turpinās, taču ir svarīgi atzīt, ka divi aspekti, kas izriet no UND (pārstrādāta redakcija), nākotnē, visticamāk, tiks precizēti.

1. Tā kā 2016. gada priekšlikumā pasliktināšana un atteikšana attiecas tikai uz dienasnaudu, nevis uz visiem uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, tiks precizēts, ka izmitināšanu, pārtiku, apģērbu un citas būtiskas nepārtikas vienības nekādā gadījumā nedrīkst pasliktināt vai atteikt.

(173) 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 41. punkts.

(174) Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), COM(2016)465 final, 2016. gada 13. jūlijs.

(175) Jaunais pamatojums, kas iekļauts 19. pantā priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), COM(2016) 465 final, 2016. gada 13. jūlijs, ir šāds: “e) nopietni pārkāpj izmitināšanas centra noteikumus vai uzvedas īpaši vardarbīgi; vai f) neapmeklē obligātos integrācijas pasākumus; vai g) nepilda pienākumu, kas noteikts Regulas (ES) Nr. XXX/XXX [Dublinas regula] [4. panta 1. punktā], un ir devies uz citu dalībvalsti bez atbilstoša pamatojuma un tur iesniedzis pieteikumu; vai h) ir nosūtīts atpakaļ pēc aizbēgšanas uz citu dalībvalsti.”

2. Pašreizējā neskaidrība UND par “sankciju” definīciju tiks novērsta, skaidri norādot, ka nopietni izmitināšanas centra noteikumu pārkāpumi un īpaši vardarbīga uzvedība ir pamats aizstāšanai, pasliktināšanai un atteikšanai un tiem ir tāds pats statuss kā citiem pamatojumiem.

7.2. Pasliktināšanas un atteikšanas pamatojumi

7.2.1. Atteikšanās no vietas un ziņošanas pienākumu neizpilde

Pirmie divi pamatojumi 20. panta 1. punktā ļauj dalībvalstīm pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus divās situācijās – pirmkārt, ja pieteikuma iesniedzējs atstāj izmitināšanas vietu, neinformējot iestādes, un, otrkārt, ja pieteikuma iesniedzējs nepilda pienākumus par deklarēšanu vai informācijas sniegšanu vai neierodas uz personīgām intervijām. Uzņemšanas nosacījumi nekavējoties jāatjauno pēc pieteikuma iesniedzēja atgriešanās vai tad, kad viņš brīvprātīgi atkārtoti piesakās iestādēm. Pašā UND (pārstrādāta redakcija) nav definēts “atstāšanas” jēdziens, un valstu prakse ir ļoti atšķirīga attiecībā uz to, cik ilgi jābūt prombūtnei no uzņemšanas centra, lai to uzskatītu par atstāšanu ⁽¹⁷⁶⁾. Tā var būt vienas nakts prombūtne (piemēram, Itālijā un Slovēnijā) vai 15 dienas (Ungārijā) ⁽¹⁷⁷⁾.

Itālijā Pjemontas Administratīvā apgabaltiesa 2018. gada 31. decembrī pieņēma nolēmumu lietā par pieteikuma iesniedzēja uzņemšanas nosacījumu atteikšanu, pamatojoties uz to, ka šī persona divas nakts un bez atļaujas bija prombūtnē no uzņemšanas iestādes. Direktors atsauca uz atkārtotu centra noteikumu pārkāpumu. Tomēr tiesa, pārbaudījusi prasītāja iesniegtos medicīniskos dokumentus, kas cita starpā attiecas uz viņa stāvokli, proti, plaušu tuberkulozi un depresiju, uzskatīja, ka prefektūra nav pienācīgi izvērtējusi viņa veselības stāvokli pirms uzņemšanas pabalstu atsaukšanas ⁽¹⁷⁸⁾.

7.2.2. Turpmākais pieteikums

Kā ziņojis Eiropas Migrācijas tīkls ⁽¹⁷⁹⁾, dažas dalībvalstis izraida no uzņemšanas centriem pieteikuma iesniedzējus, kuri pēc negatīva lēmuma saņemšanas ir iesnieguši turpmāku pieteikumu, uz laiku no negatīvā lēmuma saņemšanas līdz turpmākā pieteikuma atzīšanai par pieņemamu. Viena no Eiropas Migrācijas tīkla ziņojumā minētajām valstīm ir Nīderlande, kur pēc Valsts padomes 2018. gada sprieduma tika mainīta politika, kas paredzēja izslēgt pieteikuma iesniedzējus no uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem uz laiku no turpmākā pieteikuma iesniegšanas līdz apstiprinājuma saņemšanai ⁽¹⁸⁰⁾. Valsts padome UND (pārstrādāta redakcija) 20. panta 1. punkta 5. apakšpunktu interpretēja tādējādi, ka lēmumus atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus turpmākā pieteikuma iesniedzējiem pieņem tikai individuāli, objektīvi un taisnīgi, norādot arī iemeslus. Tāpēc nav atļauts pieteikuma

⁽¹⁷⁶⁾ ECRE/AIDA, Patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumu atteikšana – piemērota, efektīva vai juridiska sankcija?, 2018. gads, 8. lpp.

⁽¹⁷⁷⁾ ECRE/AIDA, Patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumu atteikšana – piemērota, efektīva vai juridiska sankcija?, 2018. gads, 8. lpp.

⁽¹⁷⁸⁾ Itālija, Pjemontas Administratīvā apgabaltiesa (*Il Tribunale Amministrativo Regionale per il Piemonte (Sezione Prima)*), Lēmums Nr. 01383/2018, 2018. gada 31. decembris.

⁽¹⁷⁹⁾ Eiropas Migrācijas tīkls, Patvēruma meklētāju uzņemšanas centru organizācija dažādās dalībvalstīs, 2014. gads, 8. lpp.

⁽¹⁸⁰⁾ Nīderlande, Valsts padome (*Raad van State*), 2018. gada 28. jūnija spriedums lietā NL:RVS:2018:2157.

iesniedzējus, kas vēlas iesniegt turpmākus pieteikumus, **vispārīgi** izslēgt no uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem ⁽¹⁸¹⁾.

UNHCR iesaka neatteikt un nepasliktināt uzņemšanas materiālos nosacījumus, kamēr nav pieņemts lēmums par turpmākā pieteikuma pieņemamību, un to skaidri norādīt valsts tiesību aktos. Ja prasījumu uzskata par turpmāku pieteikumu pēc pieteikuma nepārprotamas atsaukšanas saskaņā ar PPD (pārstrādāta redakcija) 27. pantu, pasliktināšanai vai atteikšanai vajadzētu būt iespējamai tikai tad, ja pieteikuma iesniedzējs ir informēts par nepārprotamas atsaukšanas sekām ⁽¹⁸²⁾.

7.2.3. Starptautiskās aizsardzības pieteikuma neiesniegšana pēc iespējas ātrāk

20. panta 2. punktā ir paredzēta iespēja pasliktināt uzņemšanas materiālos nosacījumus, ja pieteikuma iesniedzējs bez pamatota iemesla nav iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu praktiski iespējami īsākajā laikā pēc ierašanās attiecīgajā dalībvalstī. *UNHCR* norādīja, ka šo noteikumu var dažādi interpretēt un tas var izraisīt patvaļu un galu galā – arī neatbilstošus dzīves standartus ⁽¹⁸³⁾. Tas jo īpaši var attiekties uz pieteikuma iesniedzējiem, kas cieš no traumas vai disleksijas, vai personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem, vai analfabētiem.

7.2.4. Finanšu resursu slēpšana

20. panta 3. punktā ir paredzēta iespēja “pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus, ja pieteikuma iesniedzējs ir slēpis finansiālus līdzekļus un tādēļ nelikumīgi saņēmis pabalstu saistībā ar uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem”. Ļaunprātība gadījumos, kad līdzekļi tiek aktīvi “slēpti”, var būt galvenais elements, kas šo situāciju atšķir no apstākļiem, kad tikai izrādās, ka pieteikuma iesniedzēja rīcībā ir kādi līdzekļi, un šādā gadījumā dalībvalstij ir tiesības pieprasīt atmaksāt radušās izmaksas, bet ne pasliktināt vai atteikt jau esošos uzņemšanas materiālos nosacījumus ⁽¹⁸⁴⁾. Dalībvalstij skaidri jānorāda pieteikuma iesniedzēju pienākums deklarēt savus līdzekļus, pretējā gadījumā “slēpšanu” nevar pierādīt.

7.2.5. Nopietni izmitināšanas centru noteikumu pārkāpumi / nopietni vardarbīga rīcība

Kā minēts ievadā, 20. panta 4. punkta formulējums ir neprecīzs un nav skaidrs, kādā mērā sankcijas var ietvert izraidīšanu no izmitināšanas centriem.

⁽¹⁸¹⁾ Skatīt arī: Beļģija, Ljēžas Darba tiesa (*Cour du travail de Liège*), 2019. gada 14. maija lēmums, *RG* Nr. 17/858/A, 6. punkts; Monsas Darba tiesa (*Cour du travail de Mons*) (7. palāta), 2014. gada 2. aprīļa lēmumi, *RG* Nr. 2013/AM/110 un 2013/AM/112, 2013/AM/119 un 2013/AM/114.

⁽¹⁸²⁾ *UNHCR*, *UNHCR* piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 48.–49. lpp.

⁽¹⁸³⁾ *UNHCR*, *UNHCR* piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 48. lpp.

⁽¹⁸⁴⁾ *UNHCR*, *UNHCR* piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 5. lpp.

EST to ir precizējusi lietā *Haqbin* ⁽¹⁸⁵⁾. Lieta attiecās uz pieteikuma iesniedzēju ar Afganistānas pilsonību, kurš Beļģijā ieradās kā nepilngadīgais bez pavadības un 2015. gada 23. decembrī iesniedza starptautiskās aizsardzības pieteikumu. Viņam tika iecelts aizbildnis, un viņš tika uzņemts dažādos uzņemšanas centros. Pēdējā centrā 2016. gada 18. aprīlī viņš iesaistījās kautiņā starp dažādas etniskās izcelsmes iemītniekiem. Policijai bija jāiejaucas, lai izbeigtu nemierus, un tā arestēja *Haqbin*, pamatojoties uz to, ka viņš esot bijis viens no kautiņa kūditājiem. Nākamajā dienā *Haqbin* tika atbrīvots. Ar uzņemšanas centra direktora 2016. gada 19. aprīļa lēmumu, kas apstiprināts ar *Fedasil* ģenerāldirektora 2016. gada 21. aprīļa lēmumu, *Haqbin* uz 15 dienām tika izslēgts no materiālā atbalsta saņemšanas uzņemšanas iestādē un laikā no 2016. gada 19. aprīļa līdz 21. aprīlim un no 24. aprīļa līdz 1. maijam pavadīja naktis Briseles parkā, citās naktīs uzturoties pie draugiem vai paziņām. 2016. gada 25. aprīlī *Haqbin* aizbildnis Antverpenes Darba tiesā (Beļģija) iesniedza pieteikumu par izslēgšanas pasākuma apturēšanu. Šis pieteikums tika noraidīts, jo nebija īpaši steidzams – *Haqbin* nevarēja pierādīt, ka ir bezpajumtnieks. No 2016. gada 4. maija *Haqbin* tika norīkots uz citu izmitināšanas centru. *Haqbin* aizbildnis iesniedza prasījumu nīderlandiešu valodā runājošajā Briseles Darba tiesā Beļģijā, lūdzot atcelt 2016. gada 19. un 21. aprīļa lēmumus un atlīdzināt nodarīto kaitējumu. Ar minētās tiesas 2017. gada 21. februāra spriedumu šis prasījums tika noraidīts kā nepamatots. 2017. gada 27. martā *Haqbin* aizbildnis par šo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību Briseles Augstākā Darba tiesā (Beļģija).

Attiecībā uz terminu “sankcijas” EST uzsvēra:

“Konkrēti, runājot par jautājumu, vai “sankcija” Direktīvas 2013/33 20. panta 4. punkta izpratnē var attiekties uz “uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem”, ir jānorāda, pirmkārt, ka pasākums, ar kuru pieteikuma iesniedzējam tiek pasliktināta vai atteikta uzņemšanas materiālo nosacījumu izmantošanas iespēja izmitināšanas centru noteikumu pārkāpuma vai īpaši vardarbīgas uzvedības dēļ, ņemot vērā tā mērķi un tā nelabvēlīgas sekas attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju, ir “sankcija” šī vārda vispārīgajā nozīmē un, otrkārt, ka šī tiesību norma ir ietverta šīs direktīvas III nodaļā, kas ir veltīta šo nosacījumu pasliktināšanai un atteikšanai” ⁽¹⁸⁶⁾.

Attiecībā uz saikni starp sankcijām un uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem EST pieņēma arī attiecīgos Komisijas apgalvojumus, ka:

“(..) ja dalībvalstīm ir iespēja veikt pasākumus, kas attiecas uz šiem nosacījumiem, lai aizsargātos pret uzņemšanas sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas risku, **tām tāpat ir jābūt šādai iespējai attiecībā uz nopietnu izmitināšanas centru noteikumu pārkāpumu vai īpaši vardarbīgu uzvedību, jo šādas darbības var traucēt sabiedrisko kārtību, kā arī apdraudēt personu un mantas drošību**” ⁽¹⁸⁷⁾.

EST arī norādīja: “No tā izriet, ka **minētajā tiesību normā paredzētās sankcijas principā var attiekties uz uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem**” ⁽¹⁸⁸⁾, un:

“(..) dalībvalstu iespēja (..) pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus ir tieši paredzēta tikai Direktīvas 2013/33 20. panta 1.–3. punktā, kuri, kā izriet no šīs direktīvas 25. apsvēruma, būtībā ir vērsti uz gadījumiem, kurus raksturo risks, ka

⁽¹⁸⁵⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37.

⁽¹⁸⁶⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37, 43. punkts.

⁽¹⁸⁷⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37, 44. punkts.

⁽¹⁸⁸⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37, 43. punkts.

pieteikuma iesniedzēji ļaunprātīgi izmantos ar minēto direktīvu izveidoto uzņemšanas sistēmu. **Tomēr šī panta 4. punktā nav tieši izslēgts, ka sankcija var attiekties uz uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem**" ⁽¹⁸⁹⁾.

Turklāt attiecībā uz sankciju saturu tiesa norādīja, ka:

"(..) saskaņā ar Direktīvas 2013/33 20. panta 5. punktu **ikvienai sankcijai** šī panta 4. punkta izpratnē ir jābūt **objektīvai, taisnīgai, pamatotai un samērīgai** ar pieteikuma iesniedzēja īpašo situāciju, un jebkurā gadījumā ar to ir jābūt saglabātai viņa iespējai saņemt medicīnisku palīdzību, kā arī baudīt cilvēka cienīgu dzīves līmeni" ⁽¹⁹⁰⁾.

Tomēr Tiesa **līdzsvaroja, no vienas puses, prasību par cilvēka cienīgu dzīves līmeni un, no otras puses, dalībvalstu tiesības piemērot sankcijas**. EST uzsvēra, ka:

"It īpaši saistībā ar prasību attiecībā uz cilvēka cienīga dzīves līmeņa saglabāšanu no Direktīvas 2013/33 35. apsvēruma izriet, ka šīs direktīvas mērķis ir pilnībā respektēt cilvēka cieņu un veicināt tostarp Pamattiesību hartas 1. panta piemērošanu, un tā ir attiecīgi jāīsteno. Šajā ziņā cilvēka cieņas ievērošana šī panta izpratnē prasa, lai attiecīgā persona nebūtu ekstrēmas nabadzības situācijā, kas tai neļauj apmierināt savas viselementārākās vajadzības, tostarp tādas vajadzības kā atrast dzīvesvietu, pabarot sevi, apģērbties un nomazgāties, un kas tātad nodara kaitējumu tās fiziskajai vai garīgajai veselībai vai rada tādu viņas situācijas lejupslīdi, kura nav saderīga ar cilvēka cieņu (..). Tādas sankcijas piemērošana, ar kuru, pamatojoties vienīgi uz Direktīvas 2013/33 20. panta 4. punktā minēto iemeslu, **tiek atteikta, pat ja tas notiek uz laiku, visu uzņemšanas materiālo nosacījumu** vai to uzņemšanas materiālo nosacījumu, kas attiecas uz mājokli, pārtiku vai apģērbu, izmantošana, būtu nesaderīga ar pienākumu, kas izriet no šīs direktīvas 20. panta 5. punkta trešā teikuma, proti, nodrošināt pieteikuma iesniedzējam cilvēka cienīgu dzīves līmeni, jo ar to viņam tiktu liegta iespēja apmierināt savas viselementārākās vajadzības, kuras ir precizētas iepriekšējā punktā" ⁽¹⁹¹⁾.

Tiesa arī secināja:

"Turklāt ar šādu sankciju netiktu ievērota Direktīvas 2013/33 20. panta 5. punkta otrajā teikumā paredzētā samērīguma prasība, jo pat ar visbargākajām sankcijām, kuru mērķis ir krimināltiesiski sodīt par šīs direktīvas 20. panta 4. punktā minētajiem pārkāpumiem vai rīcību, pieteikuma iesniedzējam nedrīkst liegt iespēju apmierināt savas viselementārākās vajadzības" ⁽¹⁹²⁾.

Tiesa arī uzsvēra:

"Runājot par sankciju, ar kuru, balstoties uz Direktīvas 2013/33 20. panta 4. punktā minēto pamatu, tiek ierobežota uzņemšanas materiālo nosacījumu izmantošana, **tostarp atteikta vai ierobežota dienasnauda**, kompetentajām iestādēm jebkādos apstākļos ir jānodrošina, lai saskaņā ar šīs direktīvas 20. panta 5. punktu šāda sankcija, ņemot vērā pieteikuma iesniedzēja īpašo situāciju, kā arī visus lietas

⁽¹⁸⁹⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 44. punkts.

⁽¹⁹⁰⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 45. punkts.

⁽¹⁹¹⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 46.–47. punkts.

⁽¹⁹²⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 48. punkts.

apstākļus, **būtu atbilstoša samērīguma principam un neapdraudētu šī pieteikuma iesniedzēja cilvēka cieņu** ⁽¹⁹³⁾.”

Tiesa secināja, ka:

“(..) Direktīvas 2013/33 20. panta 4. punktā paredzētajos gadījumos dalībvalstis, ņemot vērā konkrētas lietas apstākļus un ja ir ievērotas šīs direktīvas 20. panta 5. punktā noteiktās prasības, var piemērot sankcijas, **kuru rezultātā pieteikuma iesniedzējam netiek liegta iespēja izmantot uzņemšanas materiālos nosacījumus**, tādās kā viņa ievietošana nošķirtā izmitināšanas centra daļā, ko papildina aizliegums kontaktēties ar noteiktiem centra iemītniekiem, vai viņa pārvietošana citā izmitināšanas centrā vai citā mājoklī minētās direktīvas 18. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē. Līdzīgi Direktīvas 2013/33 20. panta 4. un 5. punktā nav likts šķērslis pieteikuma iesniedzēja aizturēšanas pasākumam saskaņā ar šīs direktīvas 8. panta 3. punkta e) apakšpunktu, ja vien ir izpildīti minētās direktīvas 8.–11. pantā paredzētie nosacījumi” ⁽¹⁹⁴⁾.

Attiecībā uz mazāk aizsargātām personām Tiesa uzsvēra:

“(..) ir jāprecizē, ka tad, ja (..) pieteikuma iesniedzējs ir nepilngadīgais bez pavadības, tas ir, “mazāk aizsargāta persona” Direktīvas 2013/33 21. panta izpratnē, dalībvalstu iestādēm, piemērojot sankcijas saskaņā ar šīs direktīvas 20. panta 4. punktu, jo sevišķi, kā tas izriet no minētās direktīvas 20. panta 5. punkta otrā teikuma, ir jāņem vērā nepilngadīgā īpašā situācija, kā arī samērīguma princips” ⁽¹⁹⁵⁾.

Attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja (nepilngadīgā) īpašo neaizsargātību Tiesa uzsvēra, ka:

“(..) no Direktīvas 2013/33 23. panta 1. punkta izriet, ka, īstenojot šīs direktīvas noteikumus attiecībā uz nepilngadīgajiem, dalībvalstis pirmām kārtām ņem vērā bērna labākās intereses. Saskaņā ar šī 23. panta 2. punktu dalībvalstīm, novērtējot šīs labākās intereses, ir pienācīgi jāņem vērā it īpaši tādi faktori kā nepilngadīgā labklājība un sociālā attīstība, īpašu uzmanību pievēršot viņa personīgajai situācijai, kā arī drošuma un drošības apsvērumiem. Minētās direktīvas 35. apsvērumā ir arī uzsvērts, ka tās mērķis ir veicināt tostarp Pamattiesību hartas 24. panta piemērošanu un tā ir attiecīgi jāīsteno. (..) Šajā kontekstā, piemērojot sankciju atbilstoši Direktīvas 2013/33 20. panta 4. punktam, lasot kopsakarā ar šī panta 5. punktu, papildus šī sprieduma 47.–52. punktā izklāstītajiem vispārējiem apsvērumiem īpaša uzmanība jebkādos apstākļos ir jāpievērš nepilngadīgā situācijai. Turklāt šīs abas tiesību normas neliedz dalībvalsts iestādēm nolemt uzticēt attiecīgo nepilngadīgo par jauniešu aizsardzību atbildīgajiem dienestiem vai tiesību piemērošanas iestādēm” ⁽¹⁹⁶⁾.

EST papildus paskaidroja iesniedzējtiesas minēto faktu, ka pieteikuma iesniedzējam, kas ar sankciju tiek izslēgts no izmitināšanas centra, pēc šīs sankcijas piemērošanas tiek izsniegts **saraksts ar privātiem centriem, kuri var uzņemt bezpajumtniekus**. Tiesa uzsvēra, ka:

⁽¹⁹³⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 51. punkts.

⁽¹⁹⁴⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 52. punkts.

⁽¹⁹⁵⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37. panta 53. punkts.

⁽¹⁹⁶⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, *op. cit.*, *fn.* 37, 54. un 55. punkts.

“(..) pirmkārt, ar Direktīvas 2013/33 20. panta 5. punktā paredzēto pienākumu nodrošināt cilvēka cienīgu dzīves līmeni dalībvalstīm jau paša darbības vārda “nodrošināt” izmantošanas dēļ ir uzlikts pienākums pastāvīgi un nepārtraukti nodrošināt šādu dzīves līmeni. Otrkārt, piekļuves sniegšana tādiem uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, kas var nodrošināt šādu dzīves līmeni, dalībvalstu iestādēm ir jānodrošina strukturētā veidā un pašām uzņemoties atbildību, ieskaitot situācijas, kad tās vajadzības gadījumā vēršas pie privātām fiziskām vai juridiskām personām, lai tās šo iestāžu uzraudzībā īstenotu šādu pienākumu”⁽¹⁹⁷⁾.

Pēc iepriekš minētajiem apsvērumiem EST atbildēja:

“Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild, ka Direktīvas 2013/33 20. panta 4. un 5. punkts, lasot tos Pamattiesību hartas 1. panta gaismā, ir jāinterpretē tādējādi, ka starp sankcijām, kas pieteikuma iesniedzējam var tikt piemērotas izmitināšanas centru noteikumu nopietna pārkāpuma, kā arī īpaši vardarbīgas uzvedības gadījumā, dalībvalsts nedrīkst paredzēt sankciju, ko veido uzņemšanas materiālo nosacījumu šīs direktīvas 2. panta f) un g) punkta izpratnē, kuri attiecas uz mājokli, pārtiku vai apģērbu, izmantošanas atteikšana, pat ja tā tiek paredzēta tikai uz laiku, jo ar šo sankciju šim pieteikuma iesniedzējam tiktu liegta iespēja apmierināt savas viselementārākās vajadzības. Piemērojot citas sankcijas atbilstoši minētajam 20. panta 4. punktam, jebkādos apstākļos ir jāievēro šī panta 5. punktā paredzētie nosacījumi, it īpaši tie, kuri ir saistīti ar samērīguma principa un cilvēka cieņas ievērošanu. Runājot par nepilngadīgo bez pavadības, šīm sankcijām, ņemot vērā it īpaši Pamattiesību hartas 24. pantu, ir jābūt pielāgotam, lai īpaši ņemtu vērā bērna labākās intereses”⁽¹⁹⁸⁾.

Pašlaik, sākot no 2018. gada 22. novembra, EST tiek izskatīta lieta **FW, GY/UTG. Tribunale Amministrativo Regionale per la Toscana** (iesniedzējtiesa) uzdeva EST šādus jautājumus:

“Vai Direktīvas 20. panta 4. punkts liedz interpretēt Legīslatīvā dekrēta Nr. 142/2015 23. pantu tādējādi, ka arī tāda uzvedība, kas pārkāpj tiesiskā regulējuma vispārējās normas, kuras nav konkrēti norādītas izmitināšanas centru iekšējās kārtības noteikumos, var būt smags noteikumu pārkāpums, ja šī uzvedība spēj ietekmēt civilizētu kopdzīvi uzņemšanas struktūrās? (..) Apstiprinošas atbildes gadījumā ir jāatrisina vēl viens jautājums, kas ar šo rīkojumu tiek uzdots Tiesai: (..) Vai Direktīvas 20. panta 4. punkts liedz interpretēt Legīslatīvā dekrēta Nr. 142/2015 23. pantu tādējādi, ka nolūkā atcelt uzņemšanas pasākumu piemērošanu var tikt ņemta vērā arī tāda personas, kas lūdz starptautisko aizsardzību, rīcība, kas nav noziedzīgs nodarījums, kas būtu krimināli sodāms saskaņā ar dalībvalsts tiesisko regulējumu, ja vien tā tomēr spēj negatīvi ietekmēt civilizētu kopdzīvi struktūrās, kurās viņi ir izmitināti?”⁽¹⁹⁹⁾

Valsts līmenī Itālijā Toskānas Administratīvā apgabaltiesa 2018. gada 11. decembrī pieņēma lēmumu lietā, kas bija saistīta ar uzņemšanas nosacījumu atteikšanu diviem starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, kuri dzīvoja uzņemšanas centrā. Lēmums par atteikumu tika pieņemts ar šādu pamatojumu – viņi bija sarīkojuši protestu uzņemšanas centrā, piedraudot pārvaldniekam un bloķējot viņa izkļūšanu no ēkas. Kopumā viņi neņēma

⁽¹⁹⁷⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37, 50. punkts.

⁽¹⁹⁸⁾ EST, 2019. gads, lieta *Haqbin*, op. cit., fn. 37, 56. punkts.

⁽¹⁹⁹⁾ EST, lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu (tiek izskatīts), *FW, GY/U.T.G.*, C-726/18, kas iesniegts 2018. gada 22. novembrī.

vērā darbinieku piezīmes un atteicās parakstīt centra iekšējās kārtības noteikumus, kas nosaka atgriešanās laiku vakaros un dalību itāļu valodas nodarbībās. Tiesa uzsver, ka tikai protests vien, sīkāk neprecizējot faktisko situāciju, nevar būt likumīgs pamats uzņemšanas nosacījumu atteikšanai. Tā piebilda, ka iestādēm bija jāapspriežas ar uzņemšanas iestādes pārstāvjiem, lai izprastu vispārējo kontekstu, kādā izveidojās šī saspringtā situācija centrā ⁽²⁰⁰⁾.

7.3. Lēmumu standarti

Kā paredzēts UND (pārstrādāta redakcija) 20. panta 5. punktā, lēmumus par uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšanu vai atteikšanu pieņem individuāli, objektīvi un taisnīgi, paskaidrojot iemeslus. Kā iepriekš minēts attiecīgajā Nīderlandes Valsts padomes spriedumā, attiecībā uz turpmākiem pieteikumiem tas nozīmē, ka nav atļauts izslēgt noteiktas pieteikuma iesniedzēju grupas kopumā.

Pieņemot lēmumus par uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšanu vai atteikšanu, dalībvalstīm ir jānodrošina cilvēka cienīgs dzīves līmenis visiem pieteikuma iesniedzējiem. Parasti tas nozīmē, ka dalībvalstis var pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus tikai tad, ja ir pierādīts, ka pieteikuma iesniedzējam ir pietiekami līdzekļi, lai sevi uzturētu ⁽²⁰¹⁾. UNHCR tam piekrīt un norāda, ka atbilstoša dzīves līmeņa saglabāšana nebūs iespējama situācijā, kad uzņemšanas nosacījumi tiek atteikti, bet personai nav pietiekamu finanšu līdzekļu ⁽²⁰²⁾.

⁽²⁰⁰⁾ Itālija, Toskānas Administratīvā tiesa (*Il Tribunale Amministrativo Regionale per la Toscana*), 2018. gada 11. decembra Lēmums Nr. 1128/2018 (lieta pieejama itāļu valodā).

⁽²⁰¹⁾ Skatīt arī: *Velluti, S.*, "Grozītā Uzņemšanas nosacījumu direktīva un atbilstoši un cilvēka cienīgi uzņemšanas materiālie nosacījumi personām, kas lūdz starptautisko aizsardzību", *International Journal of Migration and Border Studies*, 2. sēj., Nr. 3, 2016. gads, 6. lpp.

⁽²⁰²⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 49. lpp.

8. Aizturēšana

Papildu informācija un diskusijas par patvēruma meklētāju aizturēšanu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) ir atrodamas: *EASO*, “Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā – tiesiskā analīze”, 2019. gads.

UND (pārstrādāta redakcija) ietver detalizētu aizturēšanas noteikumu kopumu.

Sākumpunkts ir UND (pārstrādāta redakcija) 15. apsvērums, kurā uzsvērts, ka “personu nedrīkst aizturēt tikai tāpēc, ka viņa vēlas iegūt starptautisku aizsardzību” un ka pieteikuma iesniedzējus “drīkst aizturēt tikai ļoti skaidri definētos izņēmuma apstākļos, kas paredzēti šajā direktīvā, un atbilstoši nepieciešamībai un samērīguma principam gan attiecībā uz šādas aizturēšanas veidu, gan nolūku”. Šie principi sasaucas ar Bēgļu konvencijā noteiktajiem juridiskajiem pienākumiem, kas nodrošina aizsardzību pret bēgļu sodīšanu, un ECTK 6. pantā noteiktās tiesības. Turklāt, ja pieteikuma iesniedzējs tiek aizturēts, viņam jānodrošina faktiskā piekļuve nepieciešamajām procesuālajām garantijām, piemēram, tiesiskās aizsardzības līdzekļiem valsts tiesu iestādē.

Aizturēšana ir atļauta tikai sešu iemeslu dēļ, un aizturēšanas “pamatus nosaka valsts tiesību aktos” (8. panta 3. punkts). Lietā *J.N.* EST izskaidroja aizturēšanas pamatus, jo īpaši attiecībā uz samērīguma principu un patvēruma meklētāju aizturēšanas izņēmuma raksturu. Tā skaidri noteica, ka aizturēšana ir jāizmanto tikai kā galējais līdzeklis, ja tā tiek atzīta par nepieciešamu, saprātīgu un samērīgu ar leģitīmu mērķi ⁽²⁰³⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) paredz, ka dalībvalstīm pirms patvēruma meklētāju aizturēšanas jāapsver alternatīvas iespējas (8. panta 2. punkts). Turklāt 8. panta 4. punktā ir iekļauts nenoslēgts alternatīvo pasākumu saraksts un paredzēts, ka dalībvalstis nodrošina, lai valsts tiesību aktos būtu iekļauti noteikumi par aizturēšanas alternatīvām.

UND (pārstrādāta redakcija) 9. panta 1. punktā ir uzsvērts, ka aizturēšanas ilgums ir pēc iespējas īsāks un starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju “patur apcietinājumā tikai, kamēr ir piemērojami 8. panta 3. punktā paredzētie pamati”. Pamatotais aizturēšanas ilgums atšķirsies atkarībā no aizturēšanas pamata un aizturēšanas mērķa. Lietā *K.* EST apstiprināja, ka katrs no 8. panta 3. punktā minētajiem pamatiem atbilst konkrētai vajadzībai un ir atsevišķs ⁽²⁰⁴⁾. Turklāt lietā *Kadzoev* ⁽²⁰⁵⁾ EST skaidri norādīja, ka aizturēšanas periodu, pamatojoties uz tiesību aktiem par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, nevar uzskatīt par aizturēšanu izraidīšanas nolūkā saskaņā ar Atgriešanas direktīvas 15. pantu. Tā nosprieda, ka šāda aizturēšana vairs nav pamatota un attiecīgā persona ir nekavējoties jāatbrīvo, ja izrādās, ka juridisku vai citu apsvērumu dēļ vairs nepastāv pamatotas izraidīšanas iespējas. Tāpat ir jānorāda, ka gan sākotnējā aizturēšana, gan aizturēšanas pagarināšana liedz starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem brīvību un līdz ar to tām ir līdzīgs raksturs.

⁽²⁰³⁾ EST, 2016. gads, lieta *J.N.*, op. cit., fn. 27.

⁽²⁰⁴⁾ EST 2017. gada 14. septembra spriedums lietā *K./Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-18/16, EU:C:2017:680, 42. punkts.

⁽²⁰⁵⁾ EST 2009. gada 30. novembra spriedums lietā *Kadzoev*, C-357/09, EU:C:2009:741, 67. punkts.

Tā kā šī direktīva ir jauns ES tiesību akts patvēruma jomā, tajā ir skaidri noteiktas “garantijas aizturētajiem pieteikuma iesniedzējiem”. Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 9. panta 1. punkta otro daļu administratīvās procedūras, kas attiecas uz 8. panta 3. punktā paredzētajiem aizturēšanas pamatiem, veic ar “pienācīgu rūpību”. Jēdziens “pienācīga rūpība” ir izskaidrots 16. apsvērumā. Administratīvo procedūru kavēšanās, ko nevar attiecināt uz starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju, nav pamats aizturēšanas turpināšanai. Saskaņā ar 9. panta 2. punktu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšanas rīkojumu izdod rakstiski tiesu vai administratīvās iestādes. Aizturēšanas rīkojumā norāda faktiskos un juridiskos iemeslus, kas ir tā pamatā. Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 9. panta 3. punktu dalībvalstis nodrošina aizturēšanas likumības ātru juridisku pārskatīšanu, to veicot *ex officio* un/vai pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pieprasījuma. Saskaņā ar 9. panta 6. punkta pirmo daļu gadījumos, kad 3. punktā minētais aizturēšanas rīkojums tiek juridiski pārskatīts, dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, ir pieejama bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība. Ar 26. panta 2. punktu piekļuvi bezmaksas juridiskajai palīdzībai un pārstāvībai pēc pieprasījuma attiecinā arī lietām, ko pārsūdz vai pārskata tiesu iestādē, ciktāl šāda palīdzība ir vajadzīga, lai nodrošinātu efektīvu tiesu iestāžu pieejamību.

UND (pārstrādāta redakcija) nosaka arī “aizturēšanas apstākļus” un īpašus noteikumus par “mazāk aizsargātu personu un pieteikuma iesniedzēju ar īpašām uzņemšanas vajadzībām aizturēšanu”. Kā noteikts 10. panta 1. punktā, starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana parasti notiek īpašās aizturēšanas iestādēs. Ja tas nav iespējams, aizturēto pieteikuma iesniedzēju izmitina atsevišķi no parastiem ieslodzītajiem un citiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kas nav iesnieguši starptautiskās aizsardzības pieteikumu. Turklāt 21. panta 1. punktā un 14. apsvērumā ir noteikts, ka ir jāņem vērā pieteikuma iesniedzēju ar īpašām uzņemšanas vajadzībām situācija. 10. pantā ir noteiktas īpašas prasības gadījumā, ja starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējus aiztur tādēļ, ka viņiem ir kādas konkrētas mazāk aizsargātu personu grupas locekļa statuss. Turklāt pēc iespējas jā saglabā ģimenes vienotība (12. pants). 10. panta 3. un 4. punktā ir paredzēts, ka UNHCR pārstāvjiem vai organizācijai, kas UNHCR vārdā strādā attiecīgās dalībvalsts teritorijā saskaņā ar nolīgumu ar minēto dalībvalsti, pārstāvjiem ir iespēja sazināties ar starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem un apmeklēt viņus apstākļos, kuros tiek ievērots privātums.

9. Procesuālās garantijas un tiesības pārsūdzēt

UND (pārstrādāta redakcija) 5. pants

“1. Dalībvalstis saprātīgā termiņā, kas nav ilgāks kā piecpadsmit dienas pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas, informē pieteikuma iesniedzējus vismaz par viņiem piešķirtajiem pabalstiem un saistībām, kādas viņiem jāievēro attiecībā uz uzņemšanas nosacījumiem.

Dalībvalstis nodrošina, lai pieteikuma iesniedzējiem sniegtu informāciju par organizācijām vai personu grupām, kas nodrošina noteiktu juridisko palīdzību, un organizācijām, kas varētu palīdzēt vai informēt viņus par pieejamajiem uzņemšanas nosacījumiem, tostarp veselības aprūpi.

2. Dalībvalstis nodrošina, ka 1. punktā noteiktā informācija ir sniegta rakstveidā un tādā valodā, kuru pieteikuma iesniedzējs saprot, vai valodā, kuru ir pamats uzskatīt par viņam saprotamu. Ja nepieciešams, šo informāciju var sniegt arī mutiski.”

UND (pārstrādāta redakcija) 6. pants

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka trīs dienās pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas pieteikuma iesniedzējam ir izsniegts dokuments uz viņa vārda, kas apliecina viņa pieteikuma iesniedzēja statusu vai liecina, ka viņam atļauts uzturēties dalībvalsts teritorijā līdz viņa pieteikuma izskatīšanai.

Ja personai, kam šāds dokuments izsniegts, nav atļauts pārvietoties visā vai daļā no dalībvalsts teritorijas, dokumentā apliecina arī minēto faktu.

2. Ja pieteikuma iesniedzējs ir aizturēts, kā arī, kamēr izskata starptautiskās aizsardzības pieteikumu, kas sagatavots pie robežas, vai saistībā ar procedūru, ar ko izlemj, vai pieteikuma iesniedzējam ir tiesības ieceļot dalībvalsts teritorijā, dalībvalsts var izslēgt šā panta piemērošanu. Īpašos gadījumos dalībvalstis, izskatot starptautiskās aizsardzības pieteikumu, var izsniegt pieteikuma iesniedzējiem cita veida liecības, kas ir līdzvērtīgas 1. punktā noteiktajam dokumentam.

3. Dokumentam, kas noteikts 1. punktā, nav jāapliecina pieteikuma iesniedzēja persona.

4. Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu pieteikuma iesniedzējiem 1. punktā noteikto dokumentu, kam jābūt derīgam tik ilgi, kamēr viņiem atļauts uzturēties attiecīgajā dalībvalstī.

5. Dalībvalstis var izsniegt pieteikuma iesniedzējiem ceļojuma dokumentu, ja radušies nopietni humāni iemesli, kuru dēļ viņiem nepieciešams būt citā valstī.

6. Dalībvalstis neizvirza pieteikuma iesniedzējiem nevajadzīgas vai nesamērīgas prasības par dokumentiem vai citas administratīvas prasības pirms to tiesību piešķiršanas, kuras tiem pienākas saskaņā ar šo direktīvu, tikai tā iemesla dēļ, ka viņi ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji.”

UND (pārstrādāta redakcija) 26. pants

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka lēmumus par pabalstu piešķiršanu, atņemšanu vai samazināšanu saskaņā ar šo direktīvu vai lēmumus, kas pieņemti saskaņā ar 7. pantu, kuri individuāli ietekmē pieteikuma iesniedzējus, var pārsūdzēt saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktos noteikto procedūru. Vismaz pēdējā instancē nodrošina pārsūdzības iespēju vai lietas pārskatīšanu faktiski un juridiski tiesas iestādē.

2. Dalībvalstis nodrošina, ka 1. punktā minētajos pārsūdzības vai pārskatīšanas gadījumos tiesas iestādē pēc pieprasījuma ir pieejama bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu tiesu efektīvu pieejamību. Tas ietver vismaz nepieciešamo procesuālo dokumentu sagatavošanu un piedalīšanos uzklaušīšanā tiesu iestādēs pieteikuma iesniedzēja vārdā.

Bezmaksas juridisko palīdzību un pārstāvību nodrošina atbilstīgi kvalificētas personas, kā tas ir pieļauts vai atļauts saskaņā ar valsts tiesību aktiem, un kuru intereses nav konfliktā ar pieteikuma iesniedzēja interesēm vai šāds interešu konflikts nav potenciāli iespējams.

3. Dalībvalstis var arī paredzēt, ka bezmaksas juridisko palīdzību un pārstāvību piešķir:

a) tikai tiem, kam trūkst pietiekamu līdzekļu; un/vai

b) tikai ar pakalpojumiem, ko sniedz juridiskie konsultanti vai padomdevēji, kas ir īpaši paredzēti valsts tiesību aktos, lai sniegtu palīdzību pieteikuma iesniedzējiem un tos pārstāvētu.

Dalībvalstis var paredzēt, ka bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība nav pieejama, ja kompetentā iestāde uzskata, ka pārsūdzībā vai pārskatīšanā nav reālu izredžu gūt panākumus. Šādā gadījumā dalībvalstis nodrošina, ka juridiskā palīdzība un pārstāvība nav patvaļīgi ierobežota un ka pieteikuma iesniedzējam netiek kavēta efektīva piekļuve tiesai.

4. Dalībvalstis arī var:

a) noteikt finansiālus ierobežojumus un/vai termiņus bezmaksas juridiskās palīdzības un pārstāvības sniegšanai, ar noteikumu, ka tādi ierobežojumi patvaļīgi neierobežo juridiskās palīdzības un pārstāvības pieejamību;

b) paredzēt, ka attiecībā uz maksām un citiem izdevumiem attieksme pret pieteikuma iesniedzējiem nav labvēlīgāka par attieksmi, ko parasti piemēro to valstspiederīgajiem jautājumos saistībā ar juridisko palīdzību.

5. Dalībvalstis var prasīt, lai tām pilnīgi vai daļēji atlīdzina jebkurus piešķirtos izdevumus, ja un kad pieteikuma iesniedzēja finansiālais stāvoklis ir ievērojami uzlabojies vai ja lēmums piešķirt šādus izdevumus ir pieņemts, pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēja sniegtu nepatiesu informāciju.

6. Procedūras par juridiskās palīdzības un pārstāvības pieejamību nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos.”

9.1. Ievads

UND (pārstrādāta redakcija) nodrošina starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem vairākas procesuālās garantijas, kā arī tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību. Garantijas ietver tiesības uz informāciju, lai piekļūtu uzņemšanas nosacījumu pabalstiem (UND (pārstrādāta redakcija) 5. pants), un pieteikuma iesniedzēja statusu apliecinoša dokumenta izsniegšanu (UND (pārstrādāta redakcija) 6. pants). Tiesiskajās garantijās ietilpst arī pārsūdzības vai pārskatīšanas iespēja tiesu iestādē, vismaz pēdējā instancē, paredzot papildu iespēju saņemt bezmaksas juridisko palīdzību un pārstāvību (UND (pārstrādāta redakcija) 26. pants).

9.2. Piekļuve uzņemšanas nosacījumiem – procesuālās garantijas

9.2.1. Par pienākumu informēt pieteikuma iesniedzēju

9.2.1.1. Piecpadsmit dienu laikā pēc pieteikuma iesniegšanas

UND (pārstrādāta redakcija) 5. panta 1. punkts

“Dalībvalstis saprātīgā termiņā, kas nav ilgāks kā piecpadsmit dienas pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas, informē pieteikuma iesniedzējus vismaz par viņiem piešķirtajiem pabalstiem un saistībām, kādas viņiem jāievēro attiecībā uz uzņemšanas nosacījumiem.”

UND (pārstrādāta redakcija) nenosaka termiņu pieteikuma iesniegšanai. Tomēr PPD (pārstrādāta redakcija) 6. pantā ir paredzēts 3–10 darba dienu termiņš starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošanu un reģistrāciju.

Attiecībā uz šiem dažādajiem formulējumiem EST lietā **Mengesteab** paskaidroja, ka:

“Dublinas III regulas 18. panta 1. punktā vairākās valodu redakcijās nenosaukt ir atsauce uz starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanu un sagatavošanu, kamēr citu valodu redakcijās ir lietota vai nu vienīgi šāda pieteikuma iesniegšana, vai

sagatavošana. Tāpat arī Direktīvā 2013/33 šie termini dažādu valodu redakcijās 6. panta 1. punktā, 14. panta 2. punktā un 17. panta 1. punktā ir izmantoti mainīgi ⁽²⁰⁶⁾.”

9.2.1.2. Rakstiski sniegta informācija pieteikuma iesniedzējam saprotamā valodā

UND (pārstrādāta redakcija) 5. panta 2. punktā paredzēts, ka dalībvalstis nodrošina, ka “1. punktā noteiktā informācija ir sniegta rakstveidā un tādā valodā, kuru pieteikuma iesniedzējs saprot, vai valodā, kuru ir pamats uzskatīt par viņam saprotamu”. Ja nepieciešams, šo informāciju var sniegt arī mutiski.

Patvēruma meklētāji bieži neizprot savas tiesības un pienākumus saistībā ar uzņemšanas nosacījumiem vairāku iemeslu dēļ – analfabētisms, valodas barjera, formulējums vai citi individuāli apstākļi, kas jo īpaši saistīti ar viņu vecumu un dzimumu ⁽²⁰⁷⁾.

Spriedumā lietā **M.S.S.** ECT uzsvēra to, ka pieteikuma iesniedzējs nebija pienācīgi informēts par pieejamo izmitināšanu, un tas izraisīja ilgstošu materiālo destitūciju, kas pati par sevi bija ECTK 3. panta pārkāpums. ECT uzsvēra, ka informatīvajā brošūrā, ko izsniedz patvēruma meklētājiem Vācijā, nav norādīts, ka patvēruma meklētāji var pastāstīt policijai, ka viņi ir bezpajumtnieki, kā arī tur nav informācijas par izmitināšanu. Tiesa arī norādīja, ka paziņojums, ko pieteikuma iesniedzējs saņēma par pienākumu reģistrēt savu adresi policijā, bija “neviennozīmīgs un nevar tikt uzskatīts par pietiekamu informāciju”. Tā secināja, ka pieteikuma iesniedzējs nevienu brīdi nebija pienācīgi informēts par viņam pieejamajām izmitināšanas iespējām, pieņemot, ka tādas bija ⁽²⁰⁸⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 5. pants

“1. Dalībvalstis saprātīgā termiņā, kas nav ilgāks kā piecpadsmit dienas pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas, informē pieteikuma iesniedzējus vismaz par viņiem piešķirtajiem pabalstiem un saistībām, kādas viņiem jāievēro attiecībā uz uzņemšanas nosacījumiem.

Dalībvalstis nodrošina, lai pieteikuma iesniedzējiem sniegtu informāciju par organizācijām vai personu grupām, kas nodrošina noteiktu juridisko palīdzību, un organizācijām, kas varētu palīdzēt vai informēt viņus par pieejamajiem uzņemšanas nosacījumiem, tostarp veselības aprūpi.

2. Dalībvalstis nodrošina, ka 1. punktā noteiktā informācija ir sniegta rakstveidā un tādā valodā, kuru pieteikuma iesniedzējs saprot, vai valodā, kuru ir pamats uzskatīt par viņam saprotamu. Ja nepieciešams, šo informāciju var sniegt arī mutiski.”

UND (pārstrādāta redakcija) 5. pants jāinterpretē saistībā ar UND (pārstrādāta redakcija) 21. apsvērumu.

⁽²⁰⁶⁾ EST 2017. gada 26. jūlija spriedums lietā *Mengesteab/Vācija*, C-670/16, EU:C:2017:587, 100. punkts.

⁽²⁰⁷⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes par Eiropas Komisijas grozīto pārstrādāto priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai, 2012. gads, 5. lpp.

⁽²⁰⁸⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 257. punkts.

9.2.2. Pienākums izsniegt pieteikuma iesniedzējam dokumentu, kas saistīts ar viņa statusu

UND (pārstrādāta redakcija) 6. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums izsniegt dokumentus pieteikuma iesniedzējiem trīs dienu laikā pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas. Šim dokumentam jāapliecina, ka viņiem ir pieteikuma iesniedzēja statuss un ir atļauts uzturēties dalībvalsts teritorijā, kamēr viņu pieteikums tiks vai tiek izskatīts.

UND (pārstrādāta redakcija) 6. panta 2. punkts ļauj dalībvalstīm atkāpties no 6. panta 1. punktā paredzētā pienākuma, ja pieteikuma iesniedzējs ir aizturēts un kamēr tiek izskatīts starptautiskās aizsardzības pieteikums, kas sagatavots pie robežas vai saistībā ar procedūru, kurā pieņem lēmumu par pieteikuma iesniedzēja tiesībām ieceļot dalībvalsts teritorijā. Turklāt šajā pantā ir paredzēts: “Īpašos gadījumos dalībvalstis, izskatot starptautiskās aizsardzības pieteikumu, var izsniegt pieteikuma iesniedzējiem cita veida liecības, kas ir līdzvērtīgas 1. punktā noteiktajam dokumentam.”

6. panta 4. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt, ka patvēruma meklētājiem izsniegtais dokuments ir derīgs “tik ilgi, kamēr viņiem atļauts uzturēties attiecīgajā dalībvalstī”.

Pierādījumu sniegšana par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja reģistrāciju ir nepieciešams solis, lai nodrošinātu, ka pieteikuma iesniedzējiem ir tiesības uz pabalstiem saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija). Tomēr ar šādu dokumentu nepietiek, lai nodrošinātu efektīvu piekļuvi visiem uzņemšanas nosacījumiem. Spriedumā lietā **M.S.S.** ECT norādīja, ka pieteikuma iesniedzējam izsniegtajam dokumentam – sārtajai kartei – nebija “nekāda praktiska pielietojuma”, it īpaši ņemot vērā “administratīvos šķēršļus” un “personiskās grūtības, kas saistītas ar valodas nepārvaldīšanu (..), jebkāda atbalsta tīkla neesamību un vispārējo nelabvēlīgo ekonomisko vidi”⁽²⁰⁹⁾. ECT jo īpaši norādīja, ka, “lai gan likums paredz, ka patvēruma meklētājiem, kuriem ir izsniegtas “sārtās kartes”, ir piekļuve darba tirgum (..), praksē piekļuve darba tirgum ir tik apgrūtināta ar administratīviem šķēršļiem, ka to nevar uzskatīt par reālu alternatīvu”.

UND (pārstrādāta redakcija) 6. panta 6. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis:

“(..) neizvirza pieteikuma iesniedzējiem nevajadzīgas vai nesamērīgas prasības par dokumentiem vai citas administratīvas prasības pirms to tiesību piešķiršanas, kuras tiem pienākas saskaņā ar šo direktīvu, tikai tā iemesla dēļ, ka viņi ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji”.

Šo noteikumu uzskata par atbilstošu Bēgļu konvencijas 6. pantam⁽²¹⁰⁾.

⁽²⁰⁹⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72, 261. punkts.

⁽²¹⁰⁾ *UNHCR, UNHCR* piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015. gads, 12. lpp.

9.3. Īpašas procesuālās garantijas mazāk aizsargātām personām

9.3.1. Personu ar īpašām vajadzībām identifikācija

9.3.1. Īpašu vajadzību noteikšana nav procesuāla garantija. Tomēr UND (pārstrādāta redakcija) 21. pantā ir paredzēts pienākums “ņemt vērā” mazāk aizsargātu personu īpašo situāciju, savukārt UND (pārstrādāta redakcija) 22. pantā ir noteikts, kā šo izvērtējumu veic, lai “efektīvi īstenotu 21. pantu”. Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 22. pantu īpašo vajadzību izvērtējumu uzsāk saprātīgā laikposmā pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošanas.

Mazāk aizsargātu personu īpašo uzņemšanas vajadzību izvērtējums ir nepieciešams priekšnoteikums, lai šīs personas varētu izmantot īpašās garantijas, kas noteiktas UND (pārstrādāta redakcija). Tas ir pamatelements, bez kura UND (pārstrādāta redakcija) noteikumi, kuru mērķis ir īpaša attieksme pret šādām personām, zaudētu jebkādu nozīmi ⁽²¹¹⁾.

UND (pārstrādāta redakcija) 14. apsvēruma

“To personu uzņemšanai, kurām ir īpašas uzņemšanas vajadzības, vajadzētu būt valsts iestāžu **galvenajām rūpēm**, lai **nodrošinātu**, ka šāda uzņemšana ir **izstrādāta tā, lai apmierinātu viņu īpašās uzņemšanas vajadzības.**”

UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punkts

“Lai efektīvi īstenotu 21. pantu, dalībvalstis **izvērtē**, vai pieteikuma iesniedzējs ir pieteikuma iesniedzējs ar īpašām uzņemšanas vajadzībām. Dalībvalstis **norāda arī šādu vajadzību raksturu.** (..)”

Šī izvērtējuma mērķis ir noteikt, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir persona, kurai ir tiesības uz īpašām garantijām, un formāli tās “identificēt”. Šī formālā “identificēšana” nozīmē, ka pieteikuma iesniedzējiem nodrošinātos uzņemšanas nosacījumus var pielāgot viņu neaizsargātībai.

22. pantā dalībvalstīm ir noteikti trīs pienākumi:

- 1) “**izvērtēt**”, vai pieteikuma iesniedzējs ir pieteikuma iesniedzējs ar īpašām uzņemšanas vajadzībām, nosakot vajadzību izvērtējumus (procedūras);
- 2) “**norādīt mazāk aizsargātu pieteikuma iesniedzēju īpašo uzņemšanas vajadzību raksturu**”;
- 3) nodrošināt pienācīgu uzņemšanas situācijas uzraudzību, ņemot vērā mazāk aizsargātu personu iespējamās mainīgās vajadzības attiecībā uz uzņemšanas nosacījumiem.

⁽²¹¹⁾ Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par to, kā tiek piemērota 2003. gada 27. janvāra Direktīva 2003/9/EK, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai, COM(2007) 745, 2007. gada 26. novembris, 9. lpp.

22. panta 1. punktā ir noteikts, ka šo izvērtējumu var iekļaut pastāvošajās valsts procedūrās, vai, kā norādīts 22. panta 2. punktā, tam nav jānotiek administratīvas procedūras veidā. Tomēr saskaņā ar 22. panta 4. punktu šis izvērtējums neskar starptautiskās aizsardzības vajadzību izvērtēšanu saskaņā ar KD (pārstrādāta redakcija).

9.3.2. Garantijas attiecībā uz neaizsargātības novērtējuma laiku un uzraudzību

UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punkts

“(..) izvērtējumu uzsāk **saprātīgā laikposmā** pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošanas (..) ”

Šis izvērtējums jāveic **pēc iespējas ātrāk** pēc pieteikuma sagatavošanas, lai nodrošinātu, ka cilvēki tiek nekavējoties izmitināti uzņemšanas centros, kas ir piemēroti viņu īpašajām vajadzībām.

EST vēl nav izskatījusi, ko nozīmē “**saprātīgs**” laikposms. Īpašās vajadzības ir jāapzina procesa sākumposmā, jo citādi tās var nopietni apgrūtināt pieteikuma iesniedzēja spēju efektīvi sazināties un iestāžu spēju vākt pierādījumus, vai arī var apdraudēt pieteikuma iesniedzējus viņu kopīgajā izmitināšanas vietā.

Pastāv cieša saikne attiecībā uz mazāk aizsargātu personu agrīnu identificēšanu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) un PPD (pārstrādāta redakcija). PPD (pārstrādāta redakcija) 31. panta 7. punkta b) apakšpunktā ļauj dalībvalstīm izmantot UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punktā paredzēto izvērtējumu, lai identificētu pieteikuma iesniedzējus, kuriem vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas, un piešķirtu prioritāti viņu pieteikumiem.

ECT ir uzsvērusi, ka dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, lai pieteikumu varētu iesniegt personas, kurām nav rīcībspējas.

Lietā **Rahimi/Grieķija** ⁽²¹²⁾ ECT konstatēja, ka atbildētājas valsts nevēlēšanās iecelt aizbildni, *inter alia*, lai atbalstītu nepilngadīgo starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanā un nodrošinātu šī nepilngadīgā bez pavadības efektīvu uzņemšanu, ir ECTK 3. panta pārkāpums.

Spridumā lietā **A.E.A./Grieķija** ⁽²¹³⁾, kas attiecās uz nepilngadīgo, ECT atsaucās uz valodas šķēršļiem un šķēršļiem, kas kavē piekļuvi nepieciešamajai informācijai, ekspertu konsultācijām un materiālajiem nosacījumiem, ar kuriem pieteikuma iesniedzējs var saskarties. Tā uzsvēra, ka šim nepilngadīgajam bez pavadības ilgu laiku, proti, no 2009. gada aprīļa līdz 2012. gada martam, nebija iespējams pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, galvenokārt tāpēc, ka piekļuve patvēruma procedūrai bija ārkārtīgi ierobežota vai pat neiespējama.

⁽²¹²⁾ ECT, 2011. gads, lieta *Rahimi/Grieķija*, *op. cit.*, fn. 88.

⁽²¹³⁾ ECT 2018. gada 15. marta spriedums lietā *A.E.A./Grieķija*, Nr. 39034/12, ECLI:CE:ECHR:2018:0315JUD003903412, 84. punkts.

UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punkts

“Dalībvalstis nodrošina, ka minētās īpašās uzņemšanas vajadzības saskaņā ar šīs direktīvas noteikumiem risina arī tad, ja par tām **klūst zināms patvēruma procedūras vēlākā posmā.**”

Pienākums nodrošināt, ka īpašās uzņemšanas vajadzības tiek risinātas, “**ja par tām klūst zināms patvēruma procedūras vēlākā posmā**”, ir svarīgs, jo vairāku iemeslu dēļ, tostarp aizkauna vai uzticības trūkuma, starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji var vilcināties nekavējoties atklāt noteiktu pieredzi. Tas var attiekties uz personām, kuras ir cietušas no spīdzināšanas, izvarošanas vai cita veida psiholoģiskas, fiziskas vai seksuālas vardarbības, kā arī uz LGBTI personām, kuras pašas neidentificējas, un tādēļ to spēja pieteikt savu problēmu var ievērojami mazināties ⁽²¹⁴⁾.

EST lietā *A, B, C/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* norādīja:

“(..) uzskatot, ka patvēruma meklētājam nevar ticēt tikai tādēļ, ka viņš nav atklājis savu dzimumorientāciju pie pirmās viņam dotās iespējas vajāšanas iemeslu izklāstīšanai, netiktu ievērota iepriekšējā punktā norādītā prasība [attiecībā uz nepieciešamību ņemt vērā personiskos vai vispārējos apstākļus, kas saistīti ar pieteikumu, it īpaši pieteikuma iesniedzēja neaizsargātību]” ⁽²¹⁵⁾.

UNHCR arī norāda, ka:

“(..) šādas pieredzes vēlāku izpaušanu nedrīkst vērst pret patvēruma meklētājiem, nedz arī kavēt viņu piekļuvi īpašiem atbalsta pasākumiem vai nepieciešamajai attieksmei. Īpašās vajadzības, kas izriet no šādas pieredzes, ideālā gadījumā jāapzina procesa sākumposmā, jo citādi tās var nopietni kavēt pieteikuma iesniedzēja spēju efektīvi sazināties un iestāžu spēju vākt pierādījumus” ⁽²¹⁶⁾.

Turklāt **UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punktā** ir noteikts turpmāk minētais.

UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punkts

“Dalībvalstis nodrošina, ka atbalstā, ko sniedz pieteikuma iesniedzējiem ar īpašām uzņemšanas vajadzībām saskaņā ar šo direktīvu, viņu īpašās uzņemšanas vajadzības tiek ņemtas vērā visu laiku, kamēr ilgst patvēruma procedūra, un nodrošina **viņu situācijas atbilstošu pārraudzību.**”

⁽²¹⁴⁾ UNHCR, Pamatnostādnes par starptautisko aizsardzību, Nr. 9: Prasības piešķirt bēgļa statusu seksuālās orientācijas un/vai dzimuma identitātes dēļ saistībā ar 1951. gada konvencijas 1.A panta 2. punktu un/vai tās 1967. gada Protokolu par bēgļa statusu, 2012. gads, 59. punkts.

⁽²¹⁵⁾ EST 2014. gada 2. decembra spriedums lietā *A, B, C/Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, apvienotās lietas C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 71. punkts. Skatīt arī 72. punktu: “(..) Direktīvas 2004/83 4. panta 3. punkts, kā arī Direktīvas 2005/85 13. panta 3. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj, ka šajā pašā pārbaudē kompetentās valsts iestādes secina, ka attiecīgā patvēruma meklētāja paziņojumi nav ticami, tikai tādēļ, ka šis patvēruma meklētājs nav norādījis uz savu apgalvoto dzimumorientāciju pie pirmās izdevības, kas viņam bija vajāšanas iemeslu izklāstīšanai.”

⁽²¹⁶⁾ UNHCR, UNHCR piezīmes par Eiropas Komisijas grozīto pārstrādāto priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai, 2012. gads, 16.–17. lpp.

Neatkarīgi no tā, kad šādas vajadzības ir apzinātas, dalībvalstis nodrošina atbalstu personām ar īpašām vajadzībām visā patvēruma procedūras laikā un nodrošina viņu situācijas atbilstošu uzraudzību.

9.3.3. Procesuālās garantijas nepilngadīgajiem

23. panta 5. punktā dalībvalstīm ir noteikts īpašs procesuāls pienākums laikposmā, kad tiek uzņemti nepilngadīgie. Jo īpaši tajā paredzēts, ka dalībvalstis nodrošina, ka pieteikuma iesniedzēju nepilngadīgos bērnus vai nepilngadīgos pieteikuma iesniedzējus izmitina kopā ar vecākiem, viņu neprecētajiem nepilngadīgajiem brāļiem vai māsām vai pieaugušu personu, kura par viņiem ir atbildīga saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktu vai praksi, ar noteikumu, ka tas ir attiecīgā nepilngadīgā interesēs.

9.4. Pārsūdzības tiesību apjoms saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 26. pantu

UND (pārstrādāta redakcija) paredz tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību saskaņā ar ES Hartas 47. pantā paredzētajām garantijām, tostarp:

- tiesības vērsties tiesā,
- tiesības uz pušu procesuālo tiesību vienlīdzību un sacīkstes procesu,
- tiesības uz juridisko palīdzību,
- tiesības uz objektīvu jautājumu izskatīšanu,
- tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā.

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. punktā ir paredzētas tiesības pārsūdzēt šādus lēmumus, ciktāl tie individuāli ietekmē pieteikuma iesniedzējus:

- lēmumus par pabalstu piešķiršanu, atņemšanu vai samazināšanu saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija); vai
- lēmumus, kas pieņemti saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 7. pantu “Dzīvesvieta un pārvietošanās brīvība”.

9.4.1. Lēmumi par pabalstu piešķiršanu, atsaukšanu vai samazināšanu

Precīzi formulējot, UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. punktā ir minētas materiālās un nemateriālās garantijas, kā arī procesuālās garantijas un pakāpe, kādā dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt patvēruma meklētājiem “cilvēka cienīgu dzīves līmeni”⁽²¹⁷⁾. Jāatzīmē, ka šis jēdziens ir juridiski neskaidrs un ļauj dalībvalstīm pašām noteikt savu pienākumu apjomu un pakāpi⁽²¹⁸⁾. Ja dalībvalsts piešķirtais pabalsts nenodrošina prasīto līmeni, pieteikuma iesniedzējs var apgalvot, ka ir pārkāpts ES Hartas 1. pants saistībā ar ECTK 3. pantu.

⁽²¹⁷⁾ EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi, op. cit., fn. 55*; EST, 2019. gads, lieta *Jawo, op. cit., fn. 62*. Plašāku informāciju par cilvēka cienīga dzīves līmeņa principu skatīt 3. iedaļā “Pamatprincipi un definīcijas”.

⁽²¹⁸⁾ *Tsourdí, E., “ES uzņemšanas nosacījumi: cilvēka cienīgs dzīves līmenis patvēruma meklētājiem?”, izdevumā: Chetail, V., De Bruycker, P. and Maiani, F. (eds), Kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reforma – jaunais Eiropas bēgļu tiesību akts, Brill Nijhoff, Bostona, 2016. gads, 310. lpp.*

Attiecībā uz **laikposmu, kurā jāpiešķir materiālie pabalsti**, UND (pārstrādāta redakcija) 8. apsvērumā minēts, ka direktīva “jāpiemēro visos procedūru posmos un visu veidu procedūrās saistībā ar starptautiskās aizsardzības pieteikumiem, visās tajās vietās un iestādēs, kur uzņem pieteikuma iesniedzējus”. EST ir atkārtoti norādījusi, ka UND (pārstrādāta redakcija) mērķis neparedz, ka pieteikuma iesniedzējam varētu liegt minētajā direktīvā noteiktos standartus, pat uz pagaidu laikposmu pēc pieteikuma sagatavošanas ⁽²¹⁹⁾.

9.4.2. Lēmumi, kas pieņemti saskaņā ar UND (pārstrādātā redakcija) 7. pantu par “Uzturēšanās un pārvietošanās brīvību”

UND (pārstrādāta redakcija) 7. pantā ir ietverti tikai neobligātie noteikumi, bet, tā kā tas ļauj dalībvalstīm ierobežot pieteikuma iesniedzēju pārvietošanās brīvību, lēmumi, ko dalībvalstis pieņem saskaņā ar šiem noteikumiem, individuāli ietekmē pieteikuma iesniedzējus, un tāpēc uz tiem attiecas UND (pārstrādāta redakcija) 26. pants. Saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 7. pantu dalībvalstis pieteikuma iesniedzēju var norīkot uz noteiktu apgabalu (7. panta 1. punkts), konkrētu dzīvesvietu (7. panta 2. punkts) vai īpašu vietu (7. panta 3. punkts). Dalībvalstis var arī atteikt pagaidu atļauju atstāt dzīvesvietu. Turklāt dalībvalstis pieprasa pieteikuma iesniedzējiem informēt iestādes par savu pašreizējo adresi un ātri paziņot tām par adreses maiņu (7. panta 5. punkts). Tomēr pieteikuma iesniedzējiem nav vajadzīga atļauja, lai apmeklētu iestādes un tiesas, ja viņa ierašanās ir nepieciešama (7. panta 4. punkts).

9.5. Pārsūdzības nosacījumi

Lai gan sākotnējā UND paredzēja “pārsūdzību vai pārskatīšanu tiesu iestādē”, UND (pārstrādāta redakcija) paplašina šo tiesiskās aizsardzības līdzekli, 26. panta 1. punktā paredzot pārsūdzību “saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktos noteikto procedūru. Vismaz pēdējā instancē nodrošina pārsūdzības iespēju vai lietas pārskatīšanu faktiski un juridiski tiesas iestādē.”

9.5.1. “Faktiskā un juridiskā pārskatīšana” no UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. punkta

Šis termins “faktiski un juridiski” ir lietots arī UND (pārstrādāta redakcija) 9. panta 2. punktā attiecībā uz aizturēšanas lietām. Turklāt PPD (pārstrādāta redakcija) 46. panta 3. punktā ir paredzēta garantija pieteikuma iesniedzējiem, norādot, ka “ar efektīvu tiesisko aizsardzību ir nodrošināta faktiskā un juridiskā pamatojuma pilnīga un *ex nunc* pārbaude”. Tomēr UND (pārstrādāta redakcija) 9. panta 2. punktā nav paredzēta pilnīga un *ex nunc* pārbaude. Saskaņā ar pastāvošo EST judikatūru “faktiskā un juridiskā” pamatojuma pārskatīšanas vai pat “visu faktū un apstākļu visaptverošas pārbaudes” aspekts ir galvenais elements, lai nodrošinātu “efektīvu tiesību aizsardzību tiesā”, kā noteikts ES Hartas 47. pantā.

⁽²¹⁹⁾ EST, 2012. gads, lieta *Cimade un GISTI, op. cit., fn. 43, 36., 37. un 51. punkts*; EST, 2014. gads, lieta *Saciri un citi, op. cit., fn. 55, 46. punkts*.

9.5.2. “Uzklausīšana tiesu iestādē” no UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. un 2. punkta

26. panta 1. punktā un 9. panta 2. un 5. punktā ir izmantots termins “tiesu iestāde” saistībā ar pārsūdzībām vai pārskatīšanu, savukārt ES Hartas 47. panta 1. punktā ir skaidri garantēta tiesiskā aizsardzība “tiesā”. Līdzīgs formulējums atrodams PPD (pārstrādāta redakcija) 46. panta 1. punktā.

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 2. punktā, kur ir paredzēta juridiskā palīdzība un pārstāvība, “ciktāl tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu tiesu efektīvu pieejamību”, ir izmantots efektīvas tiesiskās aizsardzības princips, kā noteikts ES Hartas 47. pantā, kas garantē tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu “neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā”. Lai gan UND (pārstrādāta redakcija) nav minēta neatkarība un objektivitāte, var uzskatīt, ka termins “tiesu iestādē” ietver elementus “neatkarīgs un objektīvs”, jo tās ir formālas prasības efektīvai tiesību aizsardzībai⁽²²⁰⁾. Lai novērtētu, vai pārskatošā iestāde ir tiesa vai tribunāls saskaņā ar ES Hartas 47. pantu, EST pārbauda, “vai iestāde ir izveidota ar likumu, vai tā ir pastāvīga, vai tās pieņemtie nolēmumi ir saistoši, vai tiesvedība tajā notiek atbilstoši sacīkstes principam, vai tā piemēro tiesību normas, kā arī vai tā ir neatkarīga”⁽²²¹⁾.

9.6. UND 26. panta 1. punkts un dalībvalstu procesuālā autonomija

UND (pārstrādāta redakcija) 26. pantā nav noteikti procedūras standarti pārskatīšanai tiesā vai pārsūdzībai. Tomēr šādi standarti ir paredzēti PPD (pārstrādāta redakcija) 19.–23. pantā. Toties UND (pārstrādāta redakcija) piešķir dalībvalstīm rīcības brīvību, norādot, ka pārsūdzēšana notiek “saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktos noteikto procedūru” (UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. punkts).

Saskaņā ar EST judikatūru valstu likumdevēju procesuālo autonomiju jo īpaši ierobežo piemērojami līdzvērtības un efektivitātes principi:

“(..) kaut arī principā attiecīgās personas tiesības un intereses celt prasību tiesā ir jānosaka valsts tiesībās, Kopienų tiesībās tomēr ietver prasību, lai valsts tiesību akti neaizskartu tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā (..). Dalībvalstīm ir jāparedz tiesību aizsardzības līdzekļu un procesuālā sistēma, lai nodrošinātu šo tiesību ievērošanu (..). Šajā sakarā procesuāli noteikumi prasībām, kas paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām ir noteiktas Kopienų tiesībās, nedrīkst būt nelabvēlīgāki par noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām prasībām valsts teritorijā (līdzvērtības princips), ne arī padarīt par neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību izmantošanu, kas piešķirtas ar Kopienų tiesību sistēmu (efektivitātes princips) (..)”⁽²²²⁾.

Procesuālās autonomijas piemērs ir **jurisdikcijas līmenis**. Kā norādīts iepriekš, UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 1. punktā ir minēts, ka “[v]ismaz pēdējā instancē nodrošina pārsūdzības iespēju vai lietas pārskatīšanu (..) tiesas iestādē”. Ne sākotnējā UND, ne UND

⁽²²⁰⁾ EST 2010. gada 22. decembra spriedums lietā *RTL Belgium*, C-517/09, EU:C:2010:821, 38. punkts.

⁽²²¹⁾ EST 2013. gada 31. janvāra spriedums lietā *H.I.D., B.A./bēgļu pieteikumu komisārs, Bēgļu apelācijas tribunāls, Īrijas tieslietu, līdztiesības un tiesību reformas ministrs, ģenerālprokurors*, C-175/11, ECLI:EU:C:2013:45, 78.–105. punkts.

⁽²²²⁾ EST 2007. gada 13. marta spriedums lietā *Unibet/Justītekanslēm*, C-432/05, EU:C:2007:163, 42. un 43. punkts.

(pārstrādāta redakcija) neparedz, ka ir jābūt vairāk nekā vienam jurisdikcijas līmenim, un jo īpaši tie neparedz divu līmeņu jurisdikciju. Lietā *Diouf*, kura attiecās uz sākotnējo PPD, kas garantē “tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā”, EST nosprieda: “Efektīvas tiesību aizsardzības tiesā princips personai piešķir tiesības piekļūt tiesai, nevis vairākām tiesu instancēm” ⁽²²³⁾.

Pārsūdzības iesniegšanas termiņus var īstenot arī ar valsts procesuālajiem noteikumiem, ciktāl “šādi termiņi nepada ra praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, kas izriet no [ES] tiesību sistēmas” ⁽²²⁴⁾. No otras puses, saīsināti termiņi ir nepieciešami paātrinātājās procedūrās, lai nodrošinātu ātru pārskatīšanu tiesā, piemēram, aizturēšanas gadījumos ⁽²²⁵⁾.

9.7. Bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis nodrošina bezmaksas juridisko palīdzību un pārstāvību. Lai gan UND (pārstrādāta redakcija), atšķirībā no PPD (pārstrādāta redakcija) 23. panta, skaidri nedefinē terminus “juridiskā palīdzība un pārstāvība”, 26. panta 2. punkta otrajā teikumā ir noteikts minimālais standarts, norādot, ka tas “(..) ietver vismaz nepieciešamo procesuālo dokumentu sagatavošanu un piedalīšanos uzklaušīšanā tiesu iestādēs pieteikuma iesniedzēja vārdā” iepriekš minētās pārsūdzības procedūras laikā.

9.7.1. Bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība, kas piešķirta “pēc pieprasījuma”

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 2. punkts paredz, ka “tiesas iestādē pēc pieprasījuma ir pieejama bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu tiesu efektīvu pieejamību”. Personai, kurai nepieciešama juridiskā palīdzība, ir jāiesniedz šāds “pieprasījums”, tāpēc bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība netiek nodrošināta *ex officio*. Lai ievērotu ES tiesību efektivitātes principu kopumā un nodrošinātu tiesības uz lietas pārskatīšanu tiesā, šķēršļi šādam “pieprasījumam” nedrīkst būt pārāk lieli. Saskaņā ar EST judikatūru, kā nospriests lietā C-104/10, valsts tiesību aktos parasti nedrīkst paredzēt noteikumus, kas “var apdraudēt šīs direktīvas mērķa īstenošanu un tādējādi liegt minētajai normai lietderīgo iedarbību” ⁽²²⁶⁾. Minētais princips ierobežo dalībvalstu autonomiju šajā procesuālo noteikumu aspektā.

9.7.2. Kā ir jāpiešķir bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība?

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 6. punktā ir skaidri noteikts, ka procedūras par juridiskās palīdzības un pārstāvības pieejamību nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos. Tas dod dalībvalstīm rīcības brīvību reglamentēt juridiskās palīdzības un pārstāvības nodrošināšanu. Tomēr piekļuves mehānismi ir jāuzskaita valsts tiesību aktos.

⁽²²³⁾ EST 2011. gada 28. decembra spriedums lietā *Brahim Samba Diouf/Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, C-69/10, EU:C:2011:524, 69. punkts.

⁽²²⁴⁾ EST 2009. gada 29. oktobra spriedums lietā *Virginie Pontin/T-Comalux SA*, C-63/08, EU:C:2009:666, 48. punkts.

⁽²²⁵⁾ ECT 1988. gada 29. februāra spriedums lietā *Bouamar/Beļģija*, Nr. 9106/80, ECLI:CE:ECHR:1988:0229JUD000910680, 60.–63. punkts.

⁽²²⁶⁾ EST 2011. gada 21. jūlija spriedums lietā *Patrick Kelly/Irijas Valsts universitāte*, C-104/10, ECLI:EU:C:2011:506, 34. punkts.

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 3.–5. punktā ir aprakstīti konkrēti nosacījumi, ko dalībvalstis var īstenot savos noteikumos par bezmaksas juridiskās palīdzības un pārstāvības piešķiršanu. UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 3. punkta a) un b) apakšpunktā iekļautajās neobligātajās klauzulās ir minēti divi nosacījumi attiecībā uz personu loku un **bezmaksas juridiskās palīdzības** sniegšanas veidu, ko dalībvalstis var izmantot, lai sniegtu bezmaksas juridisko palīdzību:

- personu loka nosacījums – “tikai tiem, kam trūkst pietiekamu līdzekļu” (“līdzekļu pārbaude”),
- sniegšanas veida nosacījums – “tikai ar pakalpojumiem, ko sniedz juridiskie konsultanti vai padomdevēji, kas ir īpaši paredzēti valsts tiesību aktos, lai sniegtu palīdzību pieteikuma iesniedzējiem un tos pārstāvētu”.

9.7.2.1. “Līdzekļu pārbaude”

Līdzekļu pārbaude jo īpaši ietver pieteikuma iesniedzējam pieejamo līdzekļu novērtēšanu, un tajā ievēro pieteikuma iesniedzēja, viņa ģimenes locekļu, draugu un citu iesaistīto personu privātumu. Lietā Nr. 8398/78 **Pakelli/Vācija** ECT nosprieda, ka, piemērojot līdzekļu pārbaudi, personai, kas lūdz bezmaksas juridisko palīdzību, ir jāpierāda, ka tai nav pietiekamu līdzekļu. Tomēr nabadzība nav jāpierāda “vairāk nekā to prasa pamatotas šaubas” – lai gan pieteikuma iesniedzējs nebija sniedzis skaidrus pierādījumus, ka viņam nav finanšu līdzekļu, ECT konstatēja vairākas pazīmes, kas ļoti ticami liecināja, ka viņš patiešām finansiāli nespēj segt juridiskās palīdzības izmaksas⁽²²⁷⁾.

Lietā C-279/09 **DEB/Vācijas Federatīvā Republika** EST atsaucās uz ECT judikatūru⁽²²⁸⁾ attiecībā uz juridisko palīdzību kā atbrīvojumu no tiesāšanās izdevumu samaksas:

“Attiecībā uz juridisko palīdzību atbrīvojuma no tiesāšanās izdevumu samaksas vai *cautio judicatum solvi* pirms prasības celšanas tiesā formā Eiropas Cilvēktiesību tiesa tāpat ir pārbaudījusi visus apstākļus, lai noteiktu, vai piemērotie tiesību uz lietas izskatīšanu tiesā ierobežojumi neietekmē pašu tiesību būtību, vai tiem ir leģitīms mērķis un vai izmantotie līdzekļi un mērķi ir samērīgi”⁽²²⁹⁾.

Visbeidzot, UND (pārstrādāta redakcija) 9. panta 9. punktā un 26. panta 5. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis var arī pieņemt atmaksāšanas klauzulu, “ja un kad pieteikuma iesniedzēja finansiālais stāvoklis ir ievērojami uzlabojies vai ja lēmums piešķirt šādus izdevumus ir pieņemts, pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēja sniegtu nepatiesu informāciju”.

9.7.2.2. “Īpaši paredzēts, lai sniegtu palīdzību pieteikuma iesniedzējiem un tos pārstāvētu”

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 3. punkta b) apakšpunkts par juridiskās palīdzības sniegšanu, iesaistot specializētus juridiskos konsultantus vai padomdevējus, precizē 26. panta 2. punkta obligāto noteikumu. 26. panta 2. punktā ir noteikts: “Bezmaksas juridisko palīdzību

⁽²²⁷⁾ ECT 1983. gada 25. aprīļa spriedums lietā *Pakelli/Vācija*, Nr. 8398/78, ECLI:CE:ECHR:1983:0425JUD000839878, 34. punkts.

⁽²²⁸⁾ ECT 1995. gada 13. jūlija spriedums lietā *Tolstoy Miloslavsky/Apvienotā Karaliste*, A sērija, Nr. 316-B, ECLI:CE:ECHR:1995:0713JUD001813991, 59.–67. punkts; un ECT 2001. gada 19. jūnija spriedums lietā *Kreuz/Polija*, ECHR 2001-VI, ECLI:CE:ECHR:2001:0619JUD002824995, 54. un 55. punkts.

⁽²²⁹⁾ EST 2010. gada 22. decembra spriedums lietā *DEB/Vācijas Federatīvā Republika*, C-279/09, 47. punkts.

un pārstāvību nodrošina atbilstīgi kvalificētas personas, kā tas ir pieļauts vai atļauts saskaņā ar valsts tiesību aktiem, un kuru intereses nav konfliktā ar pieteikuma iesniedzēja interesēm vai šāds interešu konflikts nav potenciāli iespējams.” Šī prasība nodrošina noteiktu kvalitātes pakāpi, palīdzot vai pārstāvot pieteikuma iesniedzējus, un tas ir īpaši svarīgi mazāk aizsargātu pieteikuma iesniedzēju gadījumā. Piemēram, Čehijas Konstitucionālā tiesa uzskatīja, ka ar NVO klātbūtni aizturēšanas centros nepietiek, lai būtu izpildīts valsts pienākums garantēt piekļuvi juridiskām konsultācijām un pārstāvībai ⁽²³⁰⁾.

9.7.2.3. “Izredžu pārbaude”

UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 2. punkts paredz, ka bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība tiesā ir jādara pieejama “tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu tiesu efektīvu pieejamību”. Tomēr ar šī nosacījuma izpildi nepietiek, lai saņemtu bezmaksas juridisko palīdzību.

Otrs nosacījums juridiskās palīdzības saņemšanai ir neobligātas “izredžu pārbaudes” īstenošana, kas paredzēta UND (pārstrādāta redakcija) 26. panta 3. punkta otrajā daļā, saskaņā ar kuru “[D]alībvalstis var paredzēt, ka bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība nav pieejama, ja kompetentā iestāde uzskata, ka pārsūdzībā vai pārskatīšanā nav reālu izredžu gūt panākumus”.

Lietā **DEB/Vācijas Federatīvā Republika** EST, atsaucoties uz ECT judikatūru, norādīja:

“(..) Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir nospriedusi, ka jautājums, vai juridiskās palīdzības piešķiršana ir vajadzīga, lai procedūra būtu taisnīga, ir jāizšķir atkarībā no katras lietas īpašajiem faktiem un apstākļiem un tas it īpaši ir atkarīgs no ietekmes uz prasītāju smaguma, piemērojamo tiesību un procedūras sarežģītības, kā arī no prasītāja spējas efektīvi aizstāvēt savas tiesības (..). Tomēr var ņemt vērā arī sūdzētāja finanšu situāciju vai procesa labvēlīga rezultāta izredzes (..)” ⁽²³¹⁾.

Saskaņā ar ECT judikatūru valsts tiesību normām jānodrošina, lai izredžu pārbaudes neatņemtu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem procesuālās garantijas vai faktisku piekļuvi lietas pārskatīšanai tiesā. ECT ir konstatējusi, ka juridiskās palīdzības trūkums var liegt piekļuvi tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kas paredzēti ECTK 13. pantā ⁽²³²⁾. Lietā **A.A./Griekija** ECT nosprieda, ka juridiskās palīdzības trūkuma dēļ aizturētajam palestīniešu patvēruma meklētājam tiesiskās aizsardzības līdzeklis bija pieejams tikai teorētiski, tādējādi pārkāpjot ECTK 5. panta 4. punktu ⁽²³³⁾. EST ir arī atzinusi, ka piekļuve juridiskajai palīdzībai ir vispārīgā principa par efektīvu tiesību aizsardzību tiesā svarīgs aspekts saskaņā ar ES tiesībām un ES Hartas 47. pantu:

“Šajā ziņā valsts tiesai ir jāpārbauda, vai juridiskās palīdzības piešķiršanas noteikumi ierobežo tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā tādā veidā, kas ietekmē šo tiesību būtību, vai tie ir vērsti uz leģitīmu mērķi un vai izmantotie līdzekļi ir samērīgi ar paredzēto mērķi” ⁽²³⁴⁾.

⁽²³⁰⁾ Čehijas Konstitucionālā tiesa (*Ústavní soud*), lieta I. ÚS 630/16, 2016. gada 29. novembris.

⁽²³¹⁾ EST, 2010. gads, lieta *DEB*, *op. cit.*, *fn.* 229, 46. punkts.

⁽²³²⁾ ECT, 2011. gads, lieta *M.S.S.*, *op. cit.*, *fn.* 72.

⁽²³³⁾ ECT 2010. gada 22. jūlija spriedums lietā *A.A./Griekija*, No 12186/08, 78. punkts.

⁽²³⁴⁾ EST, 2010. gads, lieta *DEB*, *op. cit.*, *fn.* 229, 60. punkts.

A pielikums. Attiecīgie starptautiskie noteikumi

Eiropas Savienības Pamattiesību harta

1. pants **Cilvēka cieņa**

Cilvēka cieņa ir neaizskarama. Tā ir jārespektē un jāaizsargā.

3. pants **Tiesības uz personas neaizskaramību**

1. Ikvienai personai ir tiesības uz fiziskās un garīgās neaizskaramības ievērošanu.

(..)

4. pants **Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums**

Nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem.

6. pants **Tiesības uz brīvību un drošību**

Ikvienam ir tiesības uz personas brīvību un drošību.

14. pants **Tiesības uz izglītību**

1. Ikvienai personai ir tiesības uz izglītību, kā arī uz pieeju arodmācībām un tālākizglītībai.
2. Šīs tiesības ietver iespēju saņemt bezmaksas obligāto izglītību.
3. Brīvība dibināt mācību iestādes, ievērojot demokrātiskus principus, kā arī vecāku tiesības nodrošināt savu bērnu audzināšanu un izglītību saskaņā ar savu reliģisko, filozofisko un pedagoģisko pārliecību tiek ievērotas saskaņā ar valstu tiesību aktiem, kas nosaka šādas brīvības un tiesību izmantošanu.

21. pants **Diskriminācijas aizliegums**

1. Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.

2. Ievērojot Līgumu [Eiropas Kopienas dibināšanas līgums un LES] piemērošanas jomu un neskarot tajos paredzētos īpašos noteikumus, ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ.

24. pants **Bērnu tiesības**

1. Bērniem ir tiesības uz viņu labklājībai nepieciešamo aizsardzību un gādību. Viņi drīkst brīvi paust savu viedokli. Šis viedoklis atbilstīgi bērnu vecumam un briedumam jāņem vērā jautājumos, kas skar bērnu intereses.
2. Visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses.
3. Katram bērnam ir tiesības regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus sakarus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā viņa interesēm.

47. pants **Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu**

Ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, ievērojot nosacījumus, kuri paredzēti šajā pantā.

Ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību.

Juridiskā palīdzība tiek sniegta tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, ciktāl šī palīdzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu.

52. pants **Tiesību un principu piemērošana un interpretēšana**

1. Visiem šajā Hartā atzīto tiesību un brīvību izmantošanas ierobežojumiem ir jābūt noteiktiem tiesību aktos, un tajos jārespektē šo tiesību un brīvību būtība. Ievērojot proporcionalitātes principu, ierobežojumus drīkst uzlikt tikai tad, ja tie ir nepieciešami un patiešām atbilst vispārējas nozīmes mērķiem, ko atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu personu tiesības un brīvības.
2. Šajā Hartā atzītās tiesības, kuras ir paredzētas Līgumos, izmanto saskaņā ar noteiktajiem nosacījumiem un ierobežojumiem.
3. Ciktāl Hartā ir ietvertas tiesības, kuras atbilst Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā minētajā Konvencijā noteiktajām tiesībām. Šis noteikums neliedz Savienības tiesībās paredzēt plašāku aizsardzību.

(..)

Eiropas Cilvēktiesību konvencija

3. pants Spīdzināšanas aizliegums

Nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem.

5. pants Tiesības uz brīvību un drošību

1. Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot sekojošos gadījumos un likumā noteiktā kārtībā:

(..)

b) ja kāda persona tiek likumīgi arestēta vai aizturēta par nepakļaušanos likumīgam tiesas spriedumam vai lai nodrošinātu jebkuru likumā paredzētu saistību izpildi;

c) ja kāda persona tiek likumīgi arestēta vai aizturēta ar nolūku nodot viņu kompetentiem juridiskiem orgāniem, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka šī persona ir pārkāpusi likumu, vai ja ir pamatots iemesls uzskatīt par nepieciešamu aizkavēt viņu izdarīt likumpārkāpumu vai nepieļaut viņa bēgšanu pēc likumpārkāpuma izdarīšanas;

(..)

f) ja likumīgi tiek arestēta vai aizturēta kāda persona ar nolūku neļaut šai personai nelikumīgi iebraukt valstī, vai ja attiecībā pret kādu personu tiek veiktas darbības ar nolūku šo personu deportēt vai izraidīt no valsts.

2. Ikvienu arestētu personu nekavējoties jāinformē viņam saprotamā valodā par aresta iemesliem un par jebkuru viņam uzrādīto apsūdzību.

3. Jebkura persona, kas arestēta vai aizturēta saskaņā ar šī panta 1.c. apakšpunktu, ir nekavējoties nododama tiesnesim vai citai amatpersonai, kura saskaņā ar likumu ir pilnvarota realizēt tiesu varu, un ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās vai līdz tiesas procesam atbrīvojama. Atbrīvošanas nosacījums var būt atkarīgs no garantijām par ierašanos tiesā.

4. Jebkura persona, kurai aresta vai aizturēšanas ceļā atņemta brīvība, var ierosināt procesu, kurā tiesa nekavējoties nosaka viņa aizturēšanas likumīgumu un nolemj viņu atbrīvot, ja aizturēšana nav bijusi likumīga.

5. Ikvienai personai, kas ir kļuvusi par aresta vai aizturēšanas upuri pretēji šī panta nosacījumiem, ir jābūt nodrošinātām tiesībām uz kompensāciju.

8. pants Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību

1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību.

2. Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.

13. pants

Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību

Ikvienam, kura tiesības un brīvības, kas noteiktas šajā Konvencijā, tiek pārkāptas, ir efektīvas aizsardzības nodrošinājums valsts institūcijās, neskatoties uz to, ka pārkāpumu ir izdarījušas personas, pildot dienesta pienākumus.

14. pants

Diskriminācijas aizliegums

Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa.

Pirmā protokola 2. pants

Tiesības uz izglītību

Nevienam cilvēkam nedrīkst liegt tiesības uz izglītību. Veicot jebkuras funkcijas, kuras tā uzņemas attiecībā uz izglītību un mācībām, valsts ievēro vecāku tiesības nodrošināt tādu izglītību un mācības, kas ir saskaņā ar viņu reliģisko pārliecību un filozofiskajiem uzskatiem.

Ceturtais protokola 2. pants

Pārvietošanās brīvība

1. Ikvienam, kas likumīgi atrodas kādas valsts teritorijā, ir tiesības šajā teritorijā brīvi pārvietoties un brīvi izvēlēties dzīvesvietu.
2. Ikvienam cilvēkam ir tiesības brīvi atstāt jebkuru valsti, ieskaitot savu valsti.
3. Šo tiesību izmantošanai nedrīkst noteikt nekādus ierobežojumus, izņemot tos, ko nosaka likums un kas demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešami valsts un sabiedriskās drošības interesēs, lai uzturētu sabiedrisko kārtību, nepieļautu noziegumus, aizsargātu veselību un morāli vai lai aizsargātu citu cilvēku tiesības un brīvības.
4. Tiesības, kas noteiktas 1. apakšpunktā, zināmās jomās var tikt pakļautas ierobežojumiem, kurus nosaka likums un kuri ir attaisnoti ar sabiedrības interesēm demokrātiskā sabiedrībā.

Konvencija par bēgļa statusu

3. pants

Nediskriminēšana

Dalībvalstīm jāattiecinā šīs Konvencijas noteikumi uz bēgļiem bez diskriminācijas pēc rases, reliģijas vai izcelsmes zemes pazīmēm.

17. pants

Algots darbs

1. Dalībvalstij jāpiešķir bēglim, kas likumīgi uzturas tās teritorijā, vislielākās labvēlības režīms strādāt algotu darbu, tāpat kā ārzemniekiem šajā valstī tādos pašos apstākļos.
2. Jebkurā gadījumā ierobežojumi, kas attiecas uz ārzemniekiem vai ārzemnieku iespējām strādāt sakarā ar vietējā darba tirgus aizsardzību, neattiecas uz bēgli, uz kuru šos ierobežojumus neattiecināja dalībvalstis Konvencijas spēkā stāšanās brīdī, kā arī uz jebkuru bēgli, kas atbilst vienam no sekojošiem noteikumiem:
 - a) viņš ir nodzīvojis attiecīgajā valstī 3 gadus;
 - b) viņa dzīvesbiedrs ir šīs valsts pilsonis. Bēglim nepienākas šī noteikuma priekšrocības, ja viņš pametis savu dzīvesbiedru;
 - c) viņam ir viens vai vairāki bērni, kam ir šīs valsts pilsonība.
3. Dalībvalstis labvēlīgi izskatīs iespēju pielīdzināt bēgļu tiesības uz algotu darbu analogām pilsoņu tiesībām, īpaši to bēgļu tiesības, kuri ieradušies attiecīgajā teritorijā saskaņā ar strādnieku vervēšanas programmām vai imigrācijas plāniem.

18. pants

Individuālais darbs

Dalībvalstij jāattiecinā uz bēgli, kas likumīgi uzturas tās teritorijā, vislielākās labvēlības režīms, kas jebkurā gadījumā nav sliktāks par to, ko šajā valstī tādos pašos apstākļos bauda ārzemnieki, tiesības individuāli nodarboties ar lauksaimniecību, rūpniecību, mājražošanu un tirdzniecību, kā arī veidot komerciālus un rūpniecības uzņēmumus.

19. pants

Brīvās profesijas

1. Katra dalībvalsts attiecinās vislielākās labvēlības režīmu uz bēgli, kas likumīgi uzturas tās teritorijā un kam ir šīs valsts kompetentu varas iestāžu atzīts diploms un vēlēšanās nodarboties ar kādu brīvo profesiju, kas jebkurā gadījumā nebūs sliktāks, kā ārzemniekam līdzīgos apstākļos.
2. Dalībvalstīm ir jāpieliek visas pūles, lai saskaņā ar to likumiem un konstitūcijām nodrošinātu šādu bēgļu apmešanos teritorijās, par kuru starptautiskajām attiecībām tās ir atbildīgas, bet ne metropolēs.

20. pants

Normēšana

Tur, kur eksistē normēšanas sistēma, kas attiecas uz visiem iedzīvotājiem un kas regulē vispārēju nepietiekamā daudzumā esošo produktu sadali, pret bēgļiem jāizturas tāpat kā pret saviem pilsoņiem.

22. pants Izglītība

1. Dalībvalstī bēgļiem jānodrošina tādu pašu iespēju iegūt pamatzglītību, kā šīs valsts pilsoņiem.
2. Dalībvalstīm jāattiecinā uz bēgļiem vislielākās labvēlības režīms, kas katrā gadījumā ir ne sliktākās, kā parasti pret ārzemniekiem šajā valstī šajos pašos apstākļos, lai šie bēgļi varētu iegūt vēl kādu citu izglītību, neskaitot pamatzglītību, īpaši tas attiecināms uz iespēju studēt, ārvalstu skolu atestātu, diplomu un zinātnisko grādu atzišanu, mācību maksas samazināšanu un stipendiju piešķiršanu.

26. pants Pārvietošanās brīvība

Katrai dalībvalstij jānodod tiesības bēgļiem, kas likumīgi atrodas to teritorijā, brīvi izvēlēties dzīvesvietu un brīvi pārvietoties tās teritorijā. Šīs tiesības pakļautas vienīgi tādiem ierobežojumiem, kā parasti ārzemniekiem tādos pašos gadījumos.

31. pants Bēgļi, kas nelegāli atrodas patvēruma zemē

1. Dalībvalsts nesoda bēgļus sakarā ar viņu nelegālo ierašanos vai atrašanos tajā, ja viņi ieradušies tieši no teritorijas, kurā bēgļu dzīvība vai brīvība bija apdraudēta atbilstoši 1. panta izpratnei, un bez kavēšanās pieteikušies valsts varas iestādēs, uzrādot pamatotus iemeslus tam, kādēļ viņi ieradušies vai atrodas šajā valstī nelegāli.
2. Dalībvalstis neierobežo bēgļu pārvietošanos vairāk, nekā tas ir nepieciešams, un šie ierobežojumi var tikt piemēroti tikai tik ilgi, kamēr tiek noteikts viņu statuss šajā valstī vai kamēr viņi netiek uzņemti citā valstī. Dalībvalstīm jānodod bēglim pietiekami ilgs laiks un visas iespējas, lai viņš varētu nokārtot formalitātes uzņemšanai citā valstī.

33. pants Izraidīšanas vai atgriešanās aizliegums

1. Neviena dalībvalsts nekādā gadījumā neizraida vai neatgriež bēgļi uz tās valsts robežu, kuras teritorijā viņa dzīvība un brīvība ir apdraudēta sakarā ar viņa rasi, reliģiju, tautību vai piederību pie kādas īpašas sociālās grupas vai sakarā ar viņa politiskajiem uzskatiem.
2. Iepriekšējā noteikuma priekšrocības tomēr nevar pieprasīt bēgļi, kuru ir pamats uzskatīt par bīstamu tās valsts drošībai, kurā viņš atrodas, vai ja viņš ir atzīts par vainīgu sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, kas apdraud šīs valsts sabiedrību.

Bērnu tiesību konvencija

3. pants

1. Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem,

tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.

2. Dalībvalstis apņemas nodrošināt ikvienam bērnam tādu aizsardzību un gādību, kāda nepieciešama viņa labklājībai, ņemot vērā viņa vecāku, aizbildņu vai citu par bērnu tiesiski atbildīgu personu tiesības un pienākumus, un šajā nolūkā veic visus attiecīgos likumdošanas un administratīvos pasākumus.
3. Dalībvalstis nodrošina to, lai iestādes, dienesti un struktūras, kas ir atbildīgas par bērnu aprūpi vai aizsardzību, atbilstu kompetentu iestāžu noteiktajiem standartiem, īpaši drošības, veselības un personāla lieluma un piemērotības ziņā, kā arī tiktu veikta kompetenta uzraudzība.

6. pants

1. Dalībvalstis atzīst, ka ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvību.
2. Dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu ikviena bērna izdzīvošanu un attīstību.

20. pants

1. Bērnam, kuram īslaicīgi vai pastāvīgi nav savas ģimenes vai kuru viņa paša interesēs nedrīkst atstāt ģimenē, ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību.
2. Dalībvalstis saskaņā ar saviem tiesību aktiem nodrošina šādam bērnam alternatīvu aprūpi.
3. Šāda aprūpe cita starpā var ietvert nodošanu audžuģimenē, "kafalah" saskaņā ar islāma tiesībām, adopciju vai, ja nepieciešams, ievietošanu attiecīgās bērnu aprūpes iestādēs. Apsverot visas iespējas, ir jāņem vērā bērna audzināšanas vēlamā pēctecība un viņa etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība, kā arī valoda.

22. pants

1. Dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai bērnam, kas vēlas iegūt bēgļa statusu vai kas tiek uzskatīts par bēgli saskaņā ar piemērojamām starptautiskajām vai attiecīgās valsts tiesībām un procedūrām, neatkarīgi no tā, vai bērnu pavada vai nepavada viņa vecāki vai kāda cita persona, nodrošinātu pienācīgu aizsardzību un humāno palīdzību to tiesību izmantošanā, kas izklāstītas šajā konvencijā un citos starptautiskos cilvēktiesībām vai humanitāriem jautājumiem veltītos dokumentos, kuru puses ir minētās valstis.

(..)

28. pants

1. Dalībvalstis atzīst ikviena bērna tiesības uz izglītību, un nolūkā pakāpeniski īstenot šīs tiesības un ievērot vienādu iespēju principu tās:
 - a) ievieš obligātu bezmaksas pamatzglītību;

(..)

Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām

12. pants

1. Ikvienam, kas likumīgi atrodas kādas valsts teritorijā, ir tiesības šajā teritorijā brīvi pārvietoties un brīvi izvēlēties dzīvesvietu.

(..)

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

11. pants

1. Šā pakta dalībvalstis atzīst katra cilvēka tiesības uz viņam un viņa ģimenei atbilstošu dzīves līmeni. Tas ir nepieciešamais uzturs, apģērbs un mājoklis, un tiesības nemitīgi uzlabot dzīves apstākļus. Dalībvalstis veiks nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu šo tiesību īstenošanu, atzīstot, ka šai ziņā svarīga nozīme ir brīvprātīgai starptautiskajai sadarbībai.
2. Šā pakta dalībvalstīm, atzīstot katra cilvēka pamattiesību neciest badu, jāveic nepieciešamie pasākumi individuāli un starptautiskās sadarbības veidā, īstenojot konkrētas programmas, lai:
 - a) uzlabotu pārtikas produktu ražošanas, glabāšanas un sadales metodes, pilnīgi izmantojot zinātniskās un tehniskās zināšanas, popularizējot zināšanas par uztura principiem un pilnveidojot agrārās sistēmas vai izdarot to reformu tā, lai visefektīvāk apgūtu un izmantotu dabas resursus; un
 - b) sekmētu pasaules pārtikas krājumu taisnīgu sadali atbilstoši vajadzībām, ievērojot tiklab pārtikas produktus importējošo, kā arī tos eksportējošo valstu problēmas.

Kvalificēšanas direktīva (Direktīva 2011/95/ES)

2. pants Definīcijas

Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

(..)

- h) “starptautiskās aizsardzības pieteikums” ir pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas cenšas saņemt bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus šīs direktīvas darbības jomas un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu;

(..)

26. pants Darba iespējas

1. Dalībvalstis starptautiskās aizsardzības saņēmējiem uzreiz pēc tam, kad viņiem piešķirta aizsardzība, ļauj iesaistīties nodarbinātības vai pašnodarbinātības darbībās, ievērojot noteikumus, kas vispār piemērojami darbam un sadzīves pakalpojumiem.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem ar līdzvērtīgiem nosacījumiem kā dalībvalsts valstspiederīgajiem tiek piedāvāti tādi pasākumi kā, piemēram, ar nodarbinātību saistītas izglītības iespējas pieaugušajiem, arodmācības, tostarp profesionālo iemaņu papildināšanas kursi, praktiskas pieredzes gūšana darbavietā un konsultāciju pakalpojumi, ko sniedz nodarbinātības dienesti.
3. Dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem tiek piedāvāti visi 2. punktā minētie pasākumi.
4. Piemēro dalībvalstīs spēkā esošos tiesību aktus, kas attiecas uz darbinieku vai pašnodarbināto atalgojumu un pieeju sociālās nodrošināšanas sistēmai, kā arī citus nodarbinātības nosacījumus.

Patvēruma procedūru direktīva (Direktīva 2013/32/ES)

27. apsvērumš. Ņemot vērā, ka trešās valsts valstspiederīgie un bezvalstnieki, kas ir izteikuši vēlmi pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji, tiem būtu jāievēro pienākumi un jāizmanto tiesības saskaņā ar šo direktīvu un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai. Tādēļ dalībvalstīm būtu pēc iespējas drīzāk jāreģistrē fakts, ka minētās personas ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji.

29. apsvērumš. Dažiem pieteikuma iesniedzējiem var būt nepieciešamas īpašas procesuālās garantijas *inter alia* viņu vecuma, dzimuma, seksuālās orientācijas, dzimumidentitātes, invaliditātes, nopietnas saslimšanas, garīgu traucējumu dēļ vai spīdzināšanas, izvarošanas vai citu smagu psiholoģiskās, fiziskās vai seksuālās vardarbības veidu radīto seku dēļ. Pirms tiek pieņemts lēmums pirmajā instancē, dalībvalstīm būtu jācenšas noteikt, kuriem pieteikuma iesniedzējiem ir nepieciešamas īpašas procesuālās garantijas. Minētajiem pieteikuma iesniedzējiem būtu jānodrošina atbilstīgs atbalsts, tostarp pietiekams laiks, lai radītu apstākļus, kas nepieciešami to efektīvai piekļuvei procedūrām un lai iesniegtu elementus viņu starptautiskās aizsardzības pieteikuma pamatojumam.

2. pants Definīcijas

Šajā direktīvā:

(..)

- b) “starptautiskās aizsardzības pieteikums” jeb “pieteikums” ir pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, lai saņemtu

bēgļa statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus Direktīvas 2011/95/ES darbības jomas, un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu;

- c) “pieteikuma iesniedzējs” ir trešās valsts valstspiederīgais vai bezpavalstnieks, kas sagatavojis starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums;

(..)

- e) “galīgais lēmums” ir lēmums par to, vai trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam var tikt piešķirts bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statuss saskaņā ar Direktīvu 2011/95/ES un kas vairs nav pakļauts tiesiskajai aizsardzībai atbilstīgi šīs direktīvas V nodaļai, neatkarīgi no tā, vai šāda tiesiskā aizsardzība paredz pieteikuma iesniedzēja palikšanu attiecīgajās dalībvalstīs līdz tās iznākumam;

(..)

- q) “turpmāks pieteikums” ir starptautiskās aizsardzības pieteikums, kas ir sagatavots pēc tam, kad ir pieņemts galīgais lēmums par iepriekšēju pieteikumu, tostarp gadījumos, kad pieteikuma iesniedzējs ir skaidri atsaucis savu pieteikumu, un gadījumos, kad atbildīgā iestāde ir noraidījusi pieteikumu pēc tā netiešas atsaukšanas saskaņā ar 28. panta 1. punktu.

3. pants

Darbības joma

1. Šo direktīvu piemēro visiem starptautiskās aizsardzības pieteikumiem, kas sagatavoti teritorijā, tostarp pie dalībvalsts robežas, teritoriālajos ūdeņos vai tranzīta zonās, kā arī starptautiskās aizsardzības atņemšanai.
2. Šo direktīvu nepiemēro diplomātiskā vai teritoriālā patvēruma pieprasījumiem, kas iesniegti dalībvalstu pārstāvniecībās.
3. Dalībvalstis var pieņemt lēmumu piemērot šo direktīvu procedūrās, lemjot par pieteikumiem jebkāda veida aizsardzībai, kas neietilpst Direktīvas 2011/95/ES darbības jomā.

22. pants

Tiesības uz juridisko palīdzību un pārstāvību visos procedūras posmos

1. Pieteikuma iesniedzējiem dod iespēju uz sava rēķina efektīvi konsultēties ar juridisko konsultantu vai citu padomdevēju, kuru pieļauj vai atļauj valsts tiesību akti, par jautājumiem, kas saistīti ar to starptautiskās aizsardzības pieteikumiem, visos procedūras posmos, tostarp pēc negatīva lēmuma.
2. Dalībvalstis var atļaut nevalstiskajām organizācijām saskaņā ar valsts tiesību aktiem sniegt pieteikuma iesniedzējiem juridisko palīdzību un/vai pārstāvību procedūrās, kas paredzētas III un V nodaļā.

23. pants

Juridiskās palīdzības un pārstāvības kompetence

1. Dalībvalstis nodrošina, ka juridiskais konsultants vai cits padomdevējs, kuru kā tādu pieļauj vai atļauj valsts tiesību akti un kurš sniedz palīdzību vai pārstāv pieteikuma iesniedzēju saskaņā ar valsts tiesību aktu noteikumiem, var piekļūt informācijai pieteikuma iesniedzēja lietā, uz kuras pamata ir pieņemts lēmums vai tiks pieņemts lēmums.

Dalībvalstis var izdarīt izņēmumu gadījumā, ja šādas informācijas vai avotu atklāšana varētu kaitēt valsts drošībai, to organizāciju vai personu drošībai, kas sniedz informāciju, vai to personu drošībai, uz ko informācija attiecas, vai ja varētu tikt kompromitētas izmeklēšanas intereses saistībā ar starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, ko veic dalībvalstu kompetentās iestādes, vai dalībvalstu starptautiskās attiecības. Šādos gadījumos dalībvalstis:

- a) V nodaļā minētajām iestādēm nodrošina piekļuvi šādai informācijai vai avotiem; un
- b) valsts tiesību aktos paredz procedūras, ar ko garantē, ka tiek ievērotas pieteikuma iesniedzēja tiesības uz aizstāvību.

Attiecībā uz b) apakšpunktu piekļuvi šādai informācijai vai avotiem dalībvalstis var jo īpaši piešķirt juridiskajam konsultantam vai citam padomdevējam, kas ir izgājis drošības pārbaudi, ciktāl informācija ir saistīta ar pieteikuma izskatīšanu vai lēmuma pieņemšanu par starptautiskās aizsardzības atņemšanu.

2. Dalībvalstis nodrošina, ka juridiskais konsultants vai cits padomdevējs, kas sniedz palīdzību vai pārstāv pieteikuma iesniedzēju, var piekļūt slēgtajām zonām, piemēram, aizturēšanas vietām un tranzīta zonām, lai varētu konsultēt minēto pieteikuma iesniedzēju saskaņā ar Direktīvas 2013/33/ES 10. panta 4. punktu un 18. panta 2. punkta b) un c) apakšpunktu.
3. Dalībvalstis atļauj pieteikuma iesniedzējam ierasties uz personisko interviju kopā ar juridisko konsultantu vai citu padomdevēju, kuru kā tādu atļauj vai pieļauj valsts tiesību akti.

Dalībvalstis var noteikt, ka juridiskais konsultants vai cits padomdevējs personiskajā intervijā var iesaistīties tikai tās noslēgumā.

4. Neskarot šo pantu vai 25. panta 1. punkta b) apakšpunktu, dalībvalstis var paredzēt noteikumus attiecībā uz juridisko konsultantu vai citu padomdevēju klātbūtni visās procedūras intervijās.

Dalībvalstis var pieprasīt pieteikuma iesniedzēja klātbūtni personiskajā intervijā, pat ja viņu saskaņā ar valsts tiesību aktu noteikumiem pārstāv juridiskais konsultants vai padomdevējs, un var pieprasīt, lai pieteikuma iesniedzējs personīgi atbild uz uzdotajiem jautājumiem.

Neskarot 25. panta 1. punkta b) apakšpunktu, juridiskā konsultanta vai cita padomdevēja neesamība neliedz atbildīgajai iestādei veikt personisku interviju ar pieteikuma iesniedzēju.

27. pants

Procedūra pieteikuma atsaukšanas gadījumā

1. Ciktāl dalībvalstis paredz pieteikuma skaidras atsaukšanas iespēju saskaņā ar valsts tiesību aktiem, kad pieteikuma iesniedzējs skaidri atsauc savu starptautiskās aizsardzības pieteikumu, dalībvalstis nodrošina, ka atbildīgā iestāde pieņem lēmumu vai nu pārtraukt pieteikuma izskatīšanu, vai noraidīt pieteikumu.
2. Dalībvalstis var arī pieņemt lēmumu, ka atbildīgā iestāde var nolemt pārtraukt izskatīšanu bez lēmuma pieņemšanas. Minētajā gadījumā dalībvalstis nodrošina, ka atbildīgā iestāde izdara par to ierakstu pieteikuma iesniedzēja lietā.

46. pants

Tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību

1. Dalībvalstis nodrošina, ka pieteikuma iesniedzējiem ir tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību tiesā saistībā ar:
 - a) pieņemto lēmumu par to starptautiskās aizsardzības pieteikumu, tostarp lēmumu:
 - i) uzskatīt pieteikumu par nepamatotu attiecībā uz bēgļa un/vai alternatīvās aizsardzības statusu;
 - ii) uzskatīt pieteikumu par nepieņemamu saskaņā ar 33. panta 2. punktu;
 - iii) kas pieņemts pie dalībvalsts robežas vai tranzīta zonās, kā izklāstīts 43. panta 1. punktā;
 - iv) neveikt izvērtēšanu saskaņā ar 39. pantu;
 - b) atteikumu atsākt pieteikuma izvērtēšanu pēc tās pārtraukšanas saskaņā ar 27. un 28. pantu;
 - c) lēmumu atņemt starptautisko aizsardzību saskaņā ar 45. pantu.

(..)
3. Lai izpildītu 1. punkta prasības, dalībvalstis nodrošina, ka ar efektīvu tiesisko aizsardzību ir nodrošināta faktiskā un juridiskā pamatojuma pilnīga un *ex nunc* pārbaude, tostarp attiecīgā gadījumā pārbaude par starptautiskās aizsardzības nepieciešamību saskaņā ar Direktīvu 2011/95/ES, vismaz attiecībā uz pārsūdzības procedūrām pirmās instances tiesā.

(..)

B pielikums. Lēmumu pieņemšanas shēma

Nemiet vērā, ka UND (pārstrādāta redakcija) 4. pants ļauj dalībvalstīm:

“(..) ieviest vai saglabāt labvēlīgākus noteikumus tādu pieteikuma iesniedzēju un pieteikuma iesniedzēja citu tuvu radnieku uzņemšanas nosacījumu jomā, kas ir tajā pašā dalībvalstī, ja tie ir atkarīgi no pieteikuma iesniedzēja, vai arī humānu apsvērumu dēļ, ciktāl šādi noteikumi ir saderīgi ar šo direktīvu.”

Ņemot vērā dažādos individuālos apstākļus, kas var rasties pārsūdzības līmenī uzņemšanas nosacījumu jomā, ņemiet vērā, ka šīs lēmumu pieņemšanas shēmas mērķis ir uzskaitīt visbiežāk sastopamos apstākļus.

A. Vai pieteikuma iesniedzējs (vai attiecīgajā laikā bija pieteikuma iesniedzējs) ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs?

Pieteikuma iesniedzēja “ģimenes loceklis” ietver šādus elementus (UND (pārstrādāta redakcija) 2. panta C punkts).

- **Laulātais vai neprecējies partneris stabilās attiecībās.**

Attiecībā uz neprecētiem pāriem:

A2.1.a. vai viņu attiecības ir stabilas?

A2.1.b. vai saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi neprecētus pārus uzskata par pielīdzinātiem precētiem pāriem saskaņā ar tās tiesību aktiem par trešo valstu valstspiederīgajiem?

- **Nepilngadīgie neprecējušie bērni.**
- **Tēvs, māte vai cits pieaugušais, kas ir atbildīgs par neprecējušo nepilngadīgo (nepilngadīgais ir trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, kas jaunāks par 18 gadiem).**

B. Vai pieteikuma iesniedzējs ir informēts par uzņemšanas pabalstiem un pienākumiem, kas viņam vai viņai ir jāievēro (UND (pārstrādāta redakcija) 5. panta 1. punkts)?

C. Vai informācija tika sniegta (UND (pārstrādāta redakcija) 5. pants):

- 15 dienu laikā pēc pieteikuma iesniegšanas?
- rakstiski?
- valodā, kuru pieteikuma iesniedzējs saprot vai kuru ir pamats uzskatīt par viņam(-ai) saprotamu?

D. Vai pieteikuma iesniedzējam tika lūgts palikt noteiktā apgabalā un, ja tā, vai noteiktais apgabals ietekmē viņa neatsavināmo privātās dzīves jomu un vai tas nodrošina pietiekamas iespējas garantēt viņam piekļuvi visiem pabalstiem saskaņā ar UND (UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 1. punkts)?

Vai lēmums par pieteikuma iesniedzēja dzīvesvietu bija pamatots ar vienu no UND (pārstrādāta redakcija) 7. panta 2. punkta kritērijiem un vai tas bija nepieciešams?

E. Vai pieteikuma iesniedzējs ir mazāk aizsargāta persona (UND (pārstrādāta redakcija) 21. pants)?

F. Ja ir, vai pieteikuma iesniedzējam ir īpašas uzņemšanas vajadzības (UND (pārstrādāta redakcija) 22. pants)?

- Vai šīs īpašās uzņemšanas vajadzības ir izvērtētas saprātīgā termiņā?
- Vai šīs īpašās uzņemšanas vajadzības ir apmierinātas visā patvēruma procedūras laikā (UND (pārstrādāta redakcija) 22. panta 1. punkts)?

G. Vai pieteikuma iesniedzējam piešķirtie uzņemšanas nosacījumi ir bijuši pietiekami, lai nodrošinātu viņam cilvēka cienīgu dzīves līmeni un piekļuvi veselības aprūpei (UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 2. punkts)?

H. Vai tika pieņemts lēmums pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus, pamatojoties uz vienu no pamatiem, kas uzskaitīti UND (pārstrādāta redakcija) 20. panta 1. punktā?

I. Vai lēmums pasliktināt vai atteikt uzņemšanas materiālos nosacījumus vai piemērot sankcijas, kas piemērojamas par nopietniem izmitināšanas centru noteikumu pārkāpumiem vai par ļoti vardarbīgu uzvedību (UND (pārstrādāta redakcija) 20. panta 5. punkts):

- bija pamatots?
- tika pieņemts individuāli, objektīvi un taisnīgi?
- tika pieņemts, pamatojoties uz attiecīgās personas īpašo situāciju, jo īpaši attiecībā uz mazāk aizsargātām personām, ņemot vērā proporcionalitātes principu?

Pieņemot lēmumus par uzņemšanas materiālo nosacījumu pasliktināšanu vai atteikšanu, dalībvalstis jebkuros apstākļos nodrošina piekļuvi veselības aprūpei saskaņā ar UND (pārstrādāta redakcija) 19. pantu un cilvēka cienīgu dzīves līmeni visiem pieteikuma iesniedzējiem.

J. Vai pieteikuma iesniedzējs ir slēpis finanšu līdzekļus un līdz ar to nepamatoti guvis labumu no uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem (UND (pārstrādāta redakcija) 17. panta 3. un 4. punkts)?

Vai pieteikuma iesniedzējs ir informēts par pienākumu deklarēt savus līdzekļus?

C pielikums. Metodika

EASO metodika profesionālās attīstības darbībām, kas pieejamas tiesu un tribunālu pārstāvjiem.

Pamatinformācija un ievads

EASO dibināšanas regulas ⁽²³⁵⁾ (turpmāk “**regula**”) 6. pantā ir norādīts, ka birojs izveido un izstrādā apmācības, kas pieejamas dalībvalstu tiesu un tribunālu pārstāvjiem. Šim nolūkam *EASO* izmanto akadēmisko iestāžu un citu attiecīgu organizāciju pieredzi un ņem vērā pastāvošo ES sadarbību minētajā jomā, pilnībā ievērojot valstu tiesu un tribunālu neatkarību.

Lai atbalstītu kvalitātes standartu uzlabošanu un lēmumu saskaņošanu visā ES un saskaņā ar savām juridiskajām pilnvarām, *EASO* sniedz divējādu apmācības atbalstu, kas ietver profesionālās attīstības materiālu izstrādi un publicēšanu un profesionālās attīstības pasākumu organizēšanu. Pieņemot šo metodiku, *EASO* mērķis ir izklāstīt procedūras, kas tiks ievērotas, ieviešot biroja profesionālās attīstības sēriju tiesu un tribunālu pārstāvjiem (turpmāk “**EASO PDS**”).

Veicot šos uzdevumus, *EASO* apņemas ievērot pieeju un principus, kas noteikti *EASO* sadarbībai ar tiesām un tribunāliem un pieņemti 2013. gadā ⁽²³⁶⁾. Šīs metodikas pirmā redakcija tika pieņemta 2015. gadā ⁽²³⁷⁾. Pēc apspriešanās ar *EASO* tiesu un tribunālu pārstāvju tīklu (turpmāk “**EASO tīkls**”) šajā metodikā tika izdarīti grozījumi, lai tā labāk atspoguļotu līdzšinējās norises.

Profesionālās attīstības sērija

Saturs un darbības joma. Saskaņā ar regulā paredzētajām juridiskajām pilnvarām un sadarbībā ar tiesām un tribunāliem tika noteikts, ka *EASO* pieņems “**EASO PDS**” ar mērķi sniegt tiesu un tribunālu pārstāvjiem pilnīgu pārskatu par kopējo Eiropas patvēruma sistēmu (turpmāk “**KEPS**”). Šī sērija *inter alia* ietver vairākas **tiesiskās analīzes** un **judikatūras apkopojumus**, ko savukārt papildinās **tiesu instruktora norādījumi**. Pirmajās tiks plašāk aplūkoti lietas būtiskie aspekti no tiesu viedokļa, savukārt otrās būs noderīgs instruments tiem, kas atbildīgi par profesionālās attīstības semināru organizēšanu un vadīšanu.

Detalizēts *EASO PDS* saturs un mācību priekšmetu izstrādes secība tika noteikta pēc vajadzību novērtējuma, kas tika veikts sadarbībā ar *EASO* tīklu, kurā pašlaik ir iekļautas *EASO* valstu kontaktpersonas dalībvalstu tiesās un tribunālos, Eiropas Savienības Tiesa, Eiropas Cilvēktiesību tiesa un divas tiesu iestādes, ar kurām *EASO* ir notikusi oficiāla vēstuļu apmaiņa – Starptautiskā bēgļu un migrācijas tiesnešu asociācija (*IARMJ*) un Eiropas Administratīvo tiesnešu asociācija. Turklāt vajadzības gadījumā jāapspriežas arī ar citiem partneriem, tostarp

⁽²³⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 439/2010 (2010. gada 19. maijs), ar ko izveido Eiropas Patvēruma atbalsta biroju (OV L 132, 29.5.2010., 11. lpp.).

⁽²³⁶⁾ *EASO*, “Piezīme par *EASO* sadarbību ar dalībvalstu tiesām un tribunāliem”, 2013. gada 21. augusts.

⁽²³⁷⁾ *EASO* un *EASO* tiesu un tribunālu tīkls, “Profesionālās attīstības pasākumu metodika, kas pieejama tiesu un tribunālu pārstāvjiem”, pieņemta 2015. gada 29. oktobrī.

UNHCR, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūru (FRA), Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu (EJTN) un Eiropas Tiesību akadēmiju. Mācību rezultāti tiks atspoguļoti arī ikgadējā darba plānā, ko EASO pieņems savās plānošanas un koordinācijas sanāksmēs. Ņemot vērā EASO tīkla paziņotās vajadzības, norises Eiropas līmeņa un valstu judikatūras attīstībā, atšķirības attiecīgo noteikumu interpretācijā un norises šajā jomā, tiks izstrādāti profesionālās attīstības materiāli, ievērojot struktūru, par kuru panākta vienošanās ar ieinteresētajām personām.

Pa šo laiku ir notikuši vairāki notikumi, kas radījuši vajadzību atkārtoti izvērtēt gan mācību priekšmetu sarakstu, gan secību, kādā tie būtu jāmāca. Cita starpā ir sākts un dažos gadījumos arī pabeigts darbs pie vairākām nodaļām (alternatīvā aizsardzība – KD 15. panta c) punkts; izslēgšana – KD 12. un 17. pants; starptautiskās aizsardzības izbeigšana – KD 11., 14., 16. un 19. pants; praktiskā rokasgrāmata tiesām par izcelsmes valsts informāciju; un starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana). Turklāt citas nodaļas, kas bija iekļautas sākotnējā sarakstā, kopš tā laika ir atliktas pabeigšanai saskaņā ar līgumu, kas noslēgts starp EASO un IARMJ-Europe par profesionālās attīstības materiālu nodrošināšanu par noteiktiem pamattēmām (ievads KEPS; kvalificēšanās starptautiskajai aizsardzībai; pierādījumu un ticamības novērtēšana saistībā ar KEPS; un patvēruma procedūras un *neizraidāmības* princips). Tas tika darīts, lai paātrinātu materiālu izstrādes procesu, un tika paveikts, iesaistot EASO tīkla dalībniekus. Šajā kontekstā viņiem tika dota iespēja izteikt piezīmes par izstrādājamo materiālu projektiem. Ņemot vērā minētās norises, šī metodika ir atkārtoti jāizvērtē. Cenšoties palielināt paredzamību attiecībā uz to, kā tiks izveidotas atlikušās nodaļas, un lai nodrošinātu uzticamāku ceļvedi nākotnē, 2015. gada rudenī tika veikts atkārtots izvērtējums, kura ietvaros EASO tīkla dalībnieki sniedza atzinumu par to, kādā secībā šīs nodaļas ir jāizstrādā.

Līdz šim pabeigtie materiāli

- *Kvalificēšanas direktīvas (2011/95/ES) 15. panta c) punkts – tiesiskā analīze* [BG] [DE] [EL] [EN] [ES] [FR] [IT].
- *Izslēgšana: Kvalificēšanas direktīvas (2011/95/ES) 12. un 17. pants – tiesiskā analīze* [BG] [DE] [EL] [EN] [ES] [FR] [IT] [RU].
- *Starptautiskās aizsardzības izbeigšana: Kvalificēšanas direktīvas (2011/95/ES) 11., 14., 16. un 19. pants – tiesiskā analīze* [BG] [DE] [EL] [EN] [ES] [FR] [IT].
- *Praktiskā rokasgrāmata tiesām par izcelsmes valsts informāciju* [DE] [EN] [ES] [FR] [IT].
- *Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā – tiesiskā analīze* [DE] [EN] [ES] [FR] [IT].

Līdz šim pabeigtie materiāli, ko sagatavojusi IARMJ-Europe saskaņā ar līgumu, kas noslēgts ar EASO

- *Vispārīga informācija tiesām un tribunāliem par kopējo Eiropas patvēruma sistēmu – tiesiskā analīze* [BG] [DE] [EL] [EN] [ES] [FR] [IT].
- *Kvalificēšanas starptautiskās aizsardzības saņemšanai (Direktīva 2011/95/ES) – tiesiskā analīze* [BG] [DE] [EL] [EN] [ES] [FR] [IT] [RU].
- *Pierādījumu un ticamības novērtējums saistībā ar kopējo Eiropas patvēruma sistēmu – tiesiskā analīze* [DE] [EN] [ES] [FR] [IT].
- *Patvēruma procedūras un neizraidāmības princips – tiesiskā analīze* [DE] [EN] [ES] [FR] [IT].

Vēl izstrādājamās nodaļas

- Neaizsargātība starptautiskās aizsardzības lietās.
- Starptautiskās aizsardzības materiālais saturs, tostarp tiesību un efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekļu, kā arī pamattiesību, pieejamība.
- Par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu atbildīgās dalībvalsts noteikšana, Dublinas (III) regula (604/2013).

Ekspertu iesaistīšana

Izstrādes grupas. *EASO* sadarbībā ar *EASO* tīklu izstrādās *EASO PDS*, izveidojot īpašas darba grupas (izstrādes grupas) katras tēmas izstrādei *EASO PDS*, izņemot tās tēmas, kas tiek izstrādātas saskaņā ar līgumu, kas noslēgts ar *IARMJ*. Izstrādes grupas tiks veidotas no ekspertiem, kas izraudzīti ar *EASO* tīkla starpniecību. Saskaņā ar *EASO* darba programmu un konkrēto plānu, kas pieņemts ikgadējās plānošanas un koordinācijas sanāksmēs, *EASO* publicēs uzaicinājumus ekspertiem katras tēmas izstrādei.

Uzaicinājumus nosūtīs *EASO* tīklam, norādot izstrādājamās nodaļas apjomu, paredzamo laika grafiku un vajadzīgo ekspertu skaitu. Pēc tam *EASO* valstu kontaktpersonas attiecībā uz tiesu un tribunālu pārstāvjiem tiks aicinātas sadarboties ar valstu tiesām un tribunāliem, lai apzinātu ekspertus, kuri ir ieinteresēti piedalīties nodaļas izstrādē un ir tam pieejami.

Pamatojoties uz saņemtajiem kandidātu apstiprinājumiem, *EASO* iesniegs *EASO* tīklam priekšlikumu par izstrādes grupas izveidi. Šo priekšlikumu *EASO* izstrādās saskaņā ar šādiem kritērijiem.

1. Ja saņemto piedāvājumu skaits būs vienāds ar vajadzīgo ekspertu skaitu vai mazāks par to, visi izraudzītie eksperti tiks automātiski uzaicināti piedalīties izstrādes grupā.
2. Ja kandidātu skaits pārsniegs vajadzīgo ekspertu skaitu, *EASO* veiks pamatotu ekspertu priekšatlasi. Priekšatlases norise būs šāda.
 - *EASO* prioritāri atlasīs tos ekspertus, kuri var piedalīties visā procesā, tostarp piedalīties visās ekspertu sanāksmēs.
 - Ja no vienas un tās pašas dalībvalsts būs izraudzīts vairāk nekā viens eksperts, *EASO* sazināsies ar kontaktpersonu un lūgs tai izvēlēties vienu ekspertu. Tā tiks nodrošināta plašāka dalībvalstu pārstāvība grupā.
 - Pēc tam *EASO* ierosinās noteikt prioritāti tiesu un tribunālu pārstāvjiem, nevis juristu palīgiem vai referentiem.
 - Ja kandidātu skaits joprojām pārsniegs vajadzīgo ekspertu skaitu, *EASO* sagatavos pamatotu atlases priekšlikumu, kurā tiks ņemts vērā datums, kad saņemts kandidāta apstiprinājums (agrākajām kandidatūrām tiks noteikta prioritāte), kā arī *EASO* interese nodrošināt plašu reģionālo pārstāvību.

EASO arī aicinās *UNHCR* izvirzīt vienu pārstāvi, kas pievienosies izstrādes grupai.

EASO tīklu aicinās paust viedokli un/vai sniegt ieteikumus par ierosināto ekspertu atlasī ne vēlāk kā desmit dienu laikā. Galīgajā atlasē ņems vērā *EASO* tīkla viedokli un apstiprinās izstrādes grupas sastāvu.

Konsultatīvā grupa. Saskaņā ar regulu *EASO* centīsies izveidot konsultatīvo grupu katram izstrādāto *EASO PDS* materiālu kopumam, un tajā darbosies pilsoniskās sabiedrības organizāciju un akadēmisko aprindu pārstāvji.

Lai izveidotu konsultatīvo grupu, *EASO* publicēs uzaicinājumus izteikt ieinteresētību, adresējot tos *EASO* Konsultatīvā foruma dalībniekiem un citām attiecīgām organizācijām, ekspertiem vai akadēmisko aprindu pārstāvjiem, kurus ieteiks *EASO* tīkls.

Ņemot vērā to ekspertu un organizāciju pieredzi un zināšanas tiesu jautājumos, kas atsauksies uz uzaicinājumu, kā arī *EASO* Konsultatīvā foruma atlasē kritērijus, *EASO* iesniegs *EASO* tīklam pamatotu priekšlikumu, ar kuru galīgi apstiprinās grupas sastāvu katrai tēmai.

FRA tiks aicināta pievienoties konsultatīvajai grupai.

***EASO* profesionālās attīstības sērijas izstrāde**

Sagatavošanās posms. Pirms izstrādes procesa uzsākšanas *EASO* sagatavos materiālu kopumu, kas cita starpā iekļaus turpmāk minētos materiālus.

1. Attiecīgo par šo tēmu pieejamo resursu un materiālu bibliogrāfija.
2. Eiropas un valstu tiesu prakses apkopojums šajā jomā, kas jāpublicē kā atsevišķs dokuments: *EASO profesionālās attīstības sērija "Jurisprudences apkopojums"*.

Līdztekus *EASO* tīklam ⁽²³⁸⁾ konsultatīvajai grupai arī būs liela nozīme sagatavošanās posmā. Šajā nolūkā *EASO* informēs konsultatīvo grupu un *EASO* tīklu par tēmas apjomu un izplatīs sagatavošanās materiālu projektu kopā ar uzaicinājumu sniegt papildu informāciju, kas uzskatāma par būtisku izstrādei. Šī informācija tiks iekļauta materiālos, ar kuriem pēc tam iepazīstinās attiecīgo izstrādes grupu.

Izstrādes process. *EASO* organizēs vismaz divas (bet vajadzības gadījumā vairāk) darba grupu sanāksmes, lai izstrādātu katru *EASO PDS* materiālu kopumu. Pirmās sanāksmes laikā izstrādes grupa:

- izvirzīs vienu vai vairākus koordinātorus izstrādes procesam,
- izstrādās nodaļas struktūru un pieņems darba metodiku,
- sadalīs izstrādes procesa uzdevumus,
- izstrādās attiecīgās nodaļas satura pamatkonceptu.

⁽²³⁸⁾ Notiks arī apspriešanās ar *UNHCR*.

Grupas koordinators vadībā un ciešā sadarbībā ar *EASO* grupu izstrādās attiecīgās nodaļas provizorisko projektu.

Otrās sanāksmes laikā izstrādes grupa:

- pārskatīs provizorisko projektu un vienosies par tā saturu,
- nodrošinās visu projekta daļu un saņemto ierosinājumu konsekvenci,
- pārskatīs projektu no didaktiskā viedokļa.

Pamatojoties uz vajadzībām, grupa var ierosināt *EASO* rīkot papildu sanāksmes, lai turpinātu projekta izstrādi. Kad projekts būs pabeigts, tas tiks iesniegts *EASO*.

Kvalitātes pārskatīšana. *EASO* iepazīstinās *EASO* tīklu, *UNHCR* un konsultatīvo grupu ar izstrādes grupas sagatavoto pirmo projektu, un tās tiks aicinātas pārskatīt materiālus, lai palīdzētu darba grupai uzlabot galīgā projekta kvalitāti.

Visi saņemtie ierosinājumi tiks nodoti izstrādes grupas koordinatoram, kurš koordinēs izstrādes grupu, lai izskatītu sniegtos ierosinājumus un sagatavotu galīgo projektu. Ja ierosinājumi būs īpaši plaši vai varēs būtiski ietekmēt nodaļas struktūru un saturu, koordinators varēs ierosināt rīkot papildu sanāksmi, lai tos izskatītu.

Pēc tam koordinators izstrādes grupas vārdā iepazīstinās ar šo nodaļu *EASO*.

Atjaunināšanas process. *EASO* noslēgs līgumu ar pakalpojumu sniedzēju, lai veiktu spēkā esošās *EASO PDS* regulāru pārskatīšanu tiesas ceļā. Pakalpojumu sniedzējs arī ieteiks vajadzības gadījumā ieviest atjauninājumus, pilnībā ņemot vērā sniedzamās informācijas īpašo raksturu un nepieciešamību nodrošināt maksimālu cieņu pret valstu tiesu un tribunālu neatkarību.

***EASO* profesionālās attīstības sērijas īstenošana**

Sadarbībā ar *EASO* tīkla dalībniekiem un *EJTN EASO* atbalstīs *EASO PDS* izmantošanu valstu tiesās un valstu mācību iestādēs. Šajā jomā *EASO* atbalsts būs šāds.

Tiesu instruktora norādījumi. Minētie norādījumi būs praktisks atsauces rīks tiesu instruktoriem un palīdzēs organizēt un īstenot praktiskus darbseminārus par *EASO PDS*. Saskaņā ar procedūru, kas paredzēta, lai izstrādātu dažādas nodaļas, kuras veidos *EASO PDS*, *EASO* izveidos izstrādes grupas, lai izstrādātu *tiesu instruktora norādījumus*. Saskaņā ar iedibināto praksi šajās izstrādes grupās viens vai vairāki izstrādes grupas locekļi var būt atbildīgi par tās tiesiskās analīzes sagatavošanu, uz kuru balstīs norādījumus.

Darbsemināri valstu tiesu instruktoriem. Turklāt pēc katras *EASO PDS* nodaļas izstrādes *EASO* organizēs darbseminārus valstu tiesu instruktoriem, lai sniegtu padziļinātu pārskatu par šo nodaļu, kā arī metodiku, kas ierosināta darbsemināru organizēšanai valstu līmenī.

Valstu tiesu instruktoru izraudzīšana un darbsemināra sagatavošana. *EASO* lūgs vismaz divu izstrādes grupas locekļu atbalstu, lai palīdzētu sagatavot darbsemināru un atvieglotu tā

norisi. *EASO* atlasīs tiesu instruktorus, izmantojot *EASO* tīkla tiesu instruktoru rezervi, ņemot vērā atlasē komisijas ierosinājumus.

Dalībnieku atlase. *EASO* nosūtīs uzaicinājumu *EASO* tīklam, lai apzinātu vairākus iespējamus tiesu instruktorus, kuriem ir īpašas zināšanas šajā jomā un kuri ir ieinteresēti rīkot seminārus par *EASO PDS* valstu līmenī un gatavi to darīt. Ja kandidātu skaits pārsniegs uzaicinājumā norādīto skaitu, *EASO* veiks atlasī, kurā prioritāra būs plaša ģeogrāfiskā pārstāvība, un atlasīs tos tiesu instruktorus, kuriem būs lielākas iespējas veicināt *EASO PDS* īstenošanu valstu līmenī. Vajadzības gadījumā un saskaņā ar savu darba programmu un gada darba plānu, kas pieņemts *EASO* plānošanas un koordinācijas sanāksmēs, *EASO* var apsvērt iespēju rīkot papildu darbseminārus tiesu instruktoriem.

Profesionālās attīstības izmēģinājuma darbseminārs. Ikreiz, kad tiks izstrādāts materiālu kopums par jaunu tēmu, *EASO* organizēs profesionālās attīstības izmēģinājuma darbsemināru par šo tēmu ar mērķi vajadzības gadījumā atjaunināt attiecīgos ***tiesu instruktora norādījumus*** pirms to nosūtīšanas publicēšanai.

Valstu darbsemināri. Ciešā sadarbībā ar *EASO* tīklu un attiecīgajām tiesu mācību iestādēm valstu līmenī *EASO* veicinās darbsemināru organizēšanu valstu līmenī. Tādējādi *EASO* atbalstīs arī to tiesu un tribunālu pārstāvju iesaisti, kuri būs palīdzējuši izstrādāt *EASO PDS* vai piedalījušies *EASO* darbsemināros tiesu instruktoriem.

Padziļinātie *EASO* darbsemināri

EASO arī rīkos ikgadēju padziļinātu darbsemināru par atsevišķiem KEPS aspektiem, lai veicinātu praktisku sadarbību un tiesu dialogu starp tiesu un tribunālu pārstāvjiem. *EASO* turpinās organizēt augsta līmeņa pasākumus reizi divos gados sadarbībā ar Eiropas tiesām un tiesu asociācijām.

Attiecīgo jomu noteikšana. Padziļinātie *EASO* darbsemināri būs veltīti jomām, kurās pastāv lielas atšķirības valstu interpretācijā, vai jomām, kurās, pēc *EASO* tīkla domām, tiesu sistēmas attīstība ir būtiska. Ikgadējo plānošanas un koordinācijas sanāksmju kontekstā *EASO* aicinās *EASO* tīklu kopā ar *UNHCR* un konsultatīvās grupas locekļiem sniegt ieteikumus par iespējamām interešu jomām. Pamatojoties uz šiem ierosinājumiem, *EASO* iesniegs priekšlikumu *EASO* tīklam, kas pēc tam pieņems lēmumu par jomu, kurai veltīs nākamo darbsemināru. Attiecīgos gadījumos darbsemināru rezultātā tiks izstrādāta nodaļa, kurā īpaša uzmanība būs pievērsta kādam *EASO PDS* aspektam.

Metodika. Lai sagatavotos darbsemināriem, *EASO* lūgs *EASO* tīkla atbalstu, un tas palīdzēs izstrādāt darbsemināra metodiku (piemēram, diskusijas par kādu konkrētu lietu, tiesas mācību sēdes utt.) un sagatavot materiālus. Piemērojot šo metodiku, tiks noteikts maksimālais dalībnieku skaits katrā darbseminārā.

Dalība padziļinātajos *EASO* darbsemināros. Piemērojot izvēlēto metodiku un apspriežoties ar tiesu asociācijām, *EASO* noteiks maksimālo dalībnieku skaitu katrā darbseminārā. Darbsemināros varēs piedalīties Eiropas un valstu tiesu un tribunālu, kā arī *EASO* tīkla, *EJTN*, *FRA* un *UNHCR* pārstāvji.

Pirms katra darbsemināra organizēšanas *EASO* publicēs atklātu uzaicinājumu *EASO* tīklam un iepriekš minētajām organizācijām, norādot darbsemināra tematiku, metodiku, maksimālo dalībnieku skaitu un reģistrācijas termiņu. Dalībnieku saraksts nodrošinās tiesu un tribunālu pārstāvju pietiekamu pārstāvību un piešķirs prioritāti pirmajam reģistrācijas pieprasījumam, kas tiks saņemts no katras dalībvalsts.

Uzraudzība un izvērtēšana

Izstrādājot savus pasākumus, *EASO* veicinās atklātu un pārredzamu dialogu ar *EASO* tīklu, atsevišķiem tiesu un tribunālu pārstāvjiem, *UNHCR*, konsultatīvās grupas locekļiem un *EASO* pasākumu dalībniekiem, kuri tiks aicināti paust *EASO* jebkurus viedokļus vai ierosinājumus, kas var uzlabot darbības kvalitāti.

Turklāt *EASO* izstrādās izvērtējuma anketas, kas tiks izplatītas šajos profesionālās attīstības pasākumos. Mazāk nozīmīgus ierosinājumus uzlabojumiem tieši iekļaus pats *EASO*, informējot *EASO* tīklu par savas darbības vispārīgo novērtējumu ikgadējās plānošanas un koordinācijas sanāksmēs.

EASO arī katru gadu sniegs *EASO* tīklam pārskatu par savu darbību, kā arī attiecīgus ieteikumus, kas saņemti turpmākai attīstībai, un tos apspriedīs ikgadējās plānošanas un koordinācijas sanāksmēs.

Īstenošanas principi

- Veicot profesionālās attīstības pasākumus, *EASO* ņems vērā *EASO* publisko pārskatatbildību un publiskajiem izdevumiem piemērojamos principus.
- *EASO* un ES+ valstu tiesām un tribunāliem būs kopīga atbildība par *EASO PDS*. Abi partneri centīsies vienoties par katras nodaļas saturu, lai nodrošinātu galaprodukta “tiesisko aizbildnību”.
- Tādējādi izstrādātā nodaļa būs daļa no *EASO PDS*, ietverot autortiesības un visas citas blakustiesības. *EASO* vajadzības gadījumā to atjauninās un pilnībā iesaistīs šajā procesā ES+ valstu tiesas un tribunālus.
- Visi lēmumi, kas saistīti ar *EASO PDS* īstenošanu un ekspertu atlasī, tiks pieņemti, visiem partneriem vienojoties.
- *EASO PDS* izstrāde, pieņemšana un īstenošana tiks veikta saskaņā ar tiesu un tribunālu pārstāvjiem pieejamo profesionālās attīstības pasākumu metodiku.

Grand Harbour Valletta, 2018. gada 18. janvāris

D pielikums. Bibliogrāfija

Eiropas Savienības tiesību akti

Padomes Direktīva 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (OV L 31, 6.2.2003., 18. lpp.).

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (OV L 158, 30.4.2004., 77. lpp.).

Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (OV C 306, 17.12.2007., 1. lpp.).

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 439/2010 (2010. gada 19. maijs), ar ko izveido Eiropas Patvēruma atbalsta biroju (OV L 132, 29.5.2010., 11. lpp.).

Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija (OV C 326, 26.10.2012., 47. lpp.).

21. protokols par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju saistībā ar brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kas pievienots LESD (OV C 326, 26.10.2012., 295. lpp.).

22. protokols par Dānijas nostāju, kas pievienots LESD (OV C 326, 26.10.2012., 295. lpp.).

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 604/13 (2013. gada 26. jūnijs), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (pārstrādāta redakcija) (OV L 180, 29.6.2013., 31. lpp. – Dublīnas III regula).

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES (2013. gada 26. jūnijs) par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija) (OV L 180, 29.6.2013., 60. lpp.).

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija) (OV L 180, 29.6.2013., 96. lpp.).

Starptautiskie līgumi

1950. gada Eiropas Cilvēktiesību konvencija.

Konvencija par bēgļa statusu, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu krājums, 189. sēj., 1951. gada 28. jūlijs.

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu krājums, 993. sēj., 1966. gada 16. decembris.

Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu krājums, 999. sēj., 1966. gada 16. decembris.

Protokols par bēgļa statusu, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu krājums, 606. sēj., 1967. gada 31. janvāris.

Konvencija par bērna tiesībām, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu krājums, 1577. sēj., 1989. gada 20. novembris.

Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, Apvienoto Nāciju Organizācija, 2006. gada 13. decembris.

Starptautiskā konvencija par visu personu aizsardzību pret piespiedu pazušanu, Apvienoto Nāciju Organizācija, 2006. gada 20. decembris.

Valstu tiesību akti

Īrija, *Statutory Instrument, S.I. 230 of 2018*, Eiropas Kopienu 2018. gada (uzņemšanas nosacījumu) regulas.

Eiropas Parlaments

Projekts Eiropas Parlamenta normatīvajai rezolūcijai par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija) (COM(2016) 465 – C8-0323/2016 – 2016/0222(COD)), 2017. gada 10. maijs.

Eiropadome

Eiropadome, *Prezidentvalsts secinājumi*, Tamperes Eiropadome, 1999. gada 15. un 16. oktobris, SN 200/99.

Eiropadome, *Hāgas programma. brīvības, drošības un tiesiskuma nostiprināšanai Eiropas Savienībā* (OV C 53, 3.3.2005., 1. lpp.).

Eiropadome, *Stokholmas programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā* (OV C 115, 4.5.2010., 1. lpp.).

Eiropas Savienības Padome

Eiropas Savienības Padome, *Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakts*, Brisele, 2008. gada 24. septembris.

Eiropas Savienības Padome, *Stokholmas programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu labā*, 2009. gada 16. oktobris.

Eiropas Komisija

Eiropas Komisija, *Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīvas 2003/9/EK, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai, piemērošanu*, COM(2007) 745, 2007. gada 26. novembris.

Eiropas Komisija, *Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Patvēruma politikas plāns – integrēta pieeja aizsardzībai visā ES teritorijā*, COM(2008) 360, 2008. gada 17. jūnijs.

Eiropas Komisija, *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (pārstrādāta versija)*, COM(2008) 815, 2008. gada 3. decembris.

Eiropas Komisija, *Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots priekšlikumam Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai – ietekmes novērtējuma kopsavilkums*, SEC(2008) 2945, 2008. gada 3. decembris.

Eiropas Komisija, *Grozītais priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija)*, COM(2011) 320, 2011. gada 1. jūnijs.

Eiropas Komisija, *Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Eiropas programma migrācijas jomā*, COM(2015) 240, 2015. gada 13. maijs.

Eiropas Komisija, Darba grupa attiecībām ar Apvienoto Karalisti.

Eiropas Komisija, *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija)*, COM(2016) 465, 2016. gada 13. jūlijs.

Eiropas Komisija, *Apvienotās Karalistes paziņojums saskaņā ar LES 50. pantu*, 2017. gada 29. marts.

Eiropas Komisija, *Migrācija un patvērumi: Komisija veic turpmākus pasākumus pārkāpuma procedūrās pret Ungāriju*, 2018. gada 19. jūlijs.

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO)

EASO un Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra, *Praktiskā rokasgrāmata "Patvēruma procedūras pieejamība"*, 2016.

EASO, *EASO norādījumi par uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji*, 2016.

EASO, *Patvēruma procedūras un neizraidīšanas princips: tiesiskā analīze*, 2018.

EASO, *Norādījumi par bērnu bez pavadības uzņemšanas nosacījumiem: darbības standarti un rādītāji*, 2018.

EASO, Praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu, 2018.

EASO, Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšana kopējās Eiropas patvēruma sistēmas kontekstā – tiesiskā analīze, 2019.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA)

FRA, Pašreizējā migrācijas situācija ES: izglītība, 2017. gada maijs.

FRA, Pašreizējā migrācijas situācija ES: uzņemšanas centru uzraudzība, 2017. gada septembris.

Apvienoto Nāciju Organizācija

ANO Bērnu tiesību komiteja, Vispārīga piezīme Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvēruma būtu viņu intereses (3. pants 1. punkts), 2013. gada 29. maijs.

ANO Ģenerālā asambleja, Jautājums par diplomātisko patvērumu – ģenerālsekretāra ziņojums, 1975. gada 22. septembris.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos (UNHCR)

UNHCR, ANO Ģenerālās asamblejas 1959. gada 14. decembra Rezolūcija 428 (v), Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroja Statūti.

UNHCR Izpildu komiteja, Secinājums Nr. 58, 1989.

UNHCR, Pamatnostādnes par politiku un procedūrām attiecībā uz bērniem bez pavadības, kas meklē patvērumu, 1997.

UNHCR, Patvēruma meklētāju uzņemšanas standarti Eiropas Savienībā, 2000.

UNHCR, Globālās konsultācijas par starptautisko aizsardzību / Trešais virziens – patvēruma meklētāju uzņemšana, tostarp izturēšanās standarti, saistībā ar atsevišķajām patvēruma sistēmām, 2001.

UNHCR, UNHCR piezīmes par Eiropas Komisijas priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, un piešķirtās aizsardzības saturu, 2010.

UNHCR, UNHCR paziņojums par patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumiem saskaņā ar Dublinas procedūru, 2011.

UNHCR, UNHCR piezīmes par Eiropas Komisijas grozīto pārstrādāto priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai, 2012.

UNHCR, Pamatnostādnes par starptautisko aizsardzību Nr. 9 “Prasības piešķirt bēgļa statusu seksuālās orientācijas un/vai dzimumidentitātes dēļ saistībā ar 1951. gada konvencijas 1.a panta 2. punktu un/vai tās 1967. gada Protokolu par bēgļa statusu”, 2012.

UNHCR, UNHCR piezīmes ar paskaidrojumiem par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2015. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015.

UNHCR un Starptautiskā aizturēšanas koalīcija, Neaizsargātības pārbaudes rīks – neaizsargātības identificēšana un novēršana: rīks patvēruma un migrācijas sistēmām, 2016.

UNHCR, Rokasgrāmata par procedūrām un kritērijiem bēgļa statusa noteikšanai un pamatnostādnēm par starptautisko aizsardzību saskaņā ar 1951. gada konvenciju un 1967. gada Protokolu par bēgļu statusu, 2019.

ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs

ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs, 2018. gada Globālais ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2018.

Pilsoniskā sabiedrība

Eiropas Bēgļu un izsūtīto personu padome (ECRE) / Eiropas Patvēruma juridiskais tīkls (ELENA) / Patvēruma informācijas datubāze (AIDA)

ECRE, Eiropas Padomes bēgļu un izsūtīto personu jautājumos piezīmes par grozīto Komisijas priekšlikumu pārstrādāt Patvēruma procedūru direktīvu (COM(2011) 319 final), 2011.

ECRE, Uzņemšanas nosacījumu direktīvas un tās pārstrādātās redakcijas izskatīšana, ņemot vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41. un 47. pantu, 2013.

ECRE / Nīderlandes Bēgļu padome, ES Pamattiesību hartas piemērošana patvēruma procesuālajām tiesībām, 2014.

ECRE, Informatīva piezīme par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija), 2015.

ECRE, Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas un aizturēšanas nosacījumi, ņemot vērā ES Pamattiesību hartu, 2015.

ECRE/ELENA, ECRE/ELENA juridiskā piezīme par piekļuvi juridiskajai palīdzībai Eiropā, 2017.

ECRE/AIDA, Eiropas patvēruma procedūru neaizsargātības koncepcija, 2017.

ECRE/AIDA, Patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumu atteikšana – piemērota, efektīva vai juridiska sankcija?, 2018.

Sarkanais krusts

Sarkanā Krusta Starptautiskā komiteja, *Aģentūru pamatprincipi par bērniem bez pavadības un nošķirtiem bērniem, 2004.*

ES Sarkanais krusts, *Bīstamie ceļojumi – apdraudējumi migrācijas ceļos uz ES, 2015.*

ES Sarkanais krusts, *Kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reformēšana humānisma un solidaritātes garā, 2016.*

Citas publikācijas

Eiropas Migrācijas tīkls, *Patvēruma meklētāju uzņemšanas centru organizācija dažādās dalībvalstīs, 2014.*

Ungārijas Helsinku komiteja, Globālais aizturēšanas projekts u. c., *Šķērsojot sarkano līniju – kā ES valstis apdraud tiesības uz brīvību, plašāk piemērojot patvēruma meklētāju aizturēšanu pēc ieceļošanas: Bulgārijas, Grieķijas, Ungārijas un Itālijas piemēri, 2019.*

Akadēmiskā literatūra

Noll, G., “31. pants (Bēgļi, kas nelikumīgi atrodas patvēruma valstī)”, *Zimmermann, A. (ed.), 1951. gada Konvencija par bēgļu statusu un tās 1967. gada Protokols – piezīmes, Oxford University Press, 2011, 1243.–1276. lpp.*

Thornton, L., *Likums, cilvēka cieņa un sociāli ekonomiskās tiesības: patvēruma meklētāju gadījums Eiropā, UCD Sutherland School of Law, 2014.*

Tsourdi, E., “ES uzņemšanas nosacījumi: cilvēka cienīgs dzīves līmenis patvēruma meklētājiem?”, *Chetail, V., De Bruycker, P. un Maiani, F. (eds), Kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reformēšana – jaunais Eiropas bēgļu tiesību akts, Brill Nijhoff, Bostona, 2016.*

Devonas Tiesību centrs, *Patvēruma apelācijas projekts – nobeiguma ziņojums, 2010.*

Velluti, S., “Grozītā Uzņemšanas nosacījumu direktīva un atbilstoši un cilvēka cienīgi uzņemšanas materiālie nosacījumi starptautiskās aizsardzības prasītājiem”, *International Journal of Migration and Border Studies, 2. sēj., Nr. 3, 2016, 6. lpp.*

KĀ SAZINĀTIES AR ES

Klātienē

Visā Eiropas Savienībā ir simtiem *Europe Direct* centru. Sev tuvākā centra adresi varat atrast tiešsaistē (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_lv).

Pa tālruni vai rakstveidā

Europe Direct ir dienests, kas atbild uz jūsu jautājumiem par Eiropas Savienību. Ar šo dienestu varat sazināties šādi:

- pa bezmaksas tālruni: 00 800 6 7 8 9 10 11 (daži operatori par šiem zvaniem var iekasēt maksu),
- pa šādu parasto tālruņa numuru: +32 22999696,
- izmantojot saziņas veidlapu: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_lv.

KĀ ATRAST INFORMĀCIJU PAR ES

Tiešsaistē

Informācija par Eiropas Savienību visās oficiālajās ES valodās ir pieejama portālā *Europa* (european-union.europa.eu).

ES publikācijas

ES publikācijas varat apskatīt vai pasūtīt vietnē op.europa.eu/lv/publications. Vairākus bezmaksas publikāciju eksemplārus varat saņemt, sazinoties ar *Europe Direct* vai tuvāko dokumentācijas centru (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_lv).

ES tiesību akti un ar tiem saistītie dokumenti

Ar visu ES juridisko informāciju, arī kopš 1951. gada pieņemtajiem ES tiesību aktiem visās oficiālajās valodās, varat iepazīties vietnē *EUR-Lex* (eur-lex.europa.eu).

ES atvērtie dati

Portālā data.europa.eu ir piekļuve atvērtām datu kopām no ES iestādēm, struktūrām un aģentūrām. Datus var bez maksas lejupielādēt un izmantot tiklab komerciāliem, kā nekomerciāliem mērķiem. Portālā ir arī bagātīga piekļuve datu kopām, kas nākušas no Eiropas valstīm.



■ Eiropas Savienības
Publikāciju birojs